

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

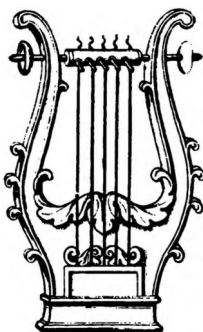
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Johannes Erwald

EWALDS LEVNET,

MEST EFTER HANS EGNE MEDDELELSER.

VED PROF. MARTIN HAMMERICH.

KJÖBENHAVN.

FORLAGT AF DEN GYLDENDALSKE BOGHANDLING (F. HEGEL).

TUILES BOGTRYKKERI.

1860.

EWALDS LEVNET.

	Side
1. EWALDS UNGDOMS-HISTORIE	1.
2. EWALD SOM UNG DIGTER	29.
3. EWALD I RUNGSTED OG SØBÆKSHUUS	59.
4. EWALDS SIDSTE AAR	83.
5. TILBAGEBLIK PAA EWALDS DIGTERLIV	102.
6. DIGTE OG SANGE AF EWALD	112.
HJEMMEL OG HENVIISSNINGER	149.

EWALDS LEVNET,

MEST EFTER HANS EGNE MEDDELELSER.

1. EWALDS UNGDOMS-HISTORIE.

JOHANNES EWALD er født d. 18de November 1743 i *Kjøbenhavn*. Hans Fader, Prof. Enewald Ewald, Præstesøn fra det Tønderske, var i mange Aar Præst ved Vaisenhuset, en from, alvorlig Mand, trykket af Tungsindighed og huslige Bekymringer, men saameget fittigere mellem sine Bøger; han er Forfatter til Flidsarbeidet »den bibelske Concordantz», som i tre Qvartbind giver et Register over samtlige Ord og Navne, der findes i vor danske Bibeloversættelse, med samt de Skriftsteder, hvori hvert Ord forekommer. Moderen, Maria f. Wulf, var langt yngre end Faderen. Hun synes at have været haard, partisk, lunefuld; men maaskee er det kun fra Skyggesiden, vi lære hende at kjende i det Følgende.

Af tre Sønner var Johannes Ewald den mellemste, ulige bedre begavet end Brødrene. Med et lykkeligt Nemme forbandt han en levende Indbildningskraft og et

Hang til det Eventyrlige, der tidlig udviklede sig ligesom i Modsætning til hans strenge, fordomsfulde Omgivelser. »Jeg har», hedder det i hans *Levnet og Meninger*, »fra det første jeg kunde skionne, havt noget Don Quixotisk i min Character, som et stolt Hierte, der altid indtil Enthusiasme var Elsker af Friheden, i Forening med en hidsig Indbildningskraft uden Tvivl avlede, og visse Feil i min Opdragelse bragte til Modenhed. Jeg var fra Barnsbeen af en soren Elsker, en Beundrer af alt det Besynderlige, det hvorved man lettest kunde skille sig fra Mængden, og saaledes blive bemærket, ofte omtalt og peget med Fingre paa. Hvilken Sæd til sande og glimrende Dyder, om den havde blevet nyttet og styret i den rette Flugt! Men saa lod alle mine pedantiske Lærere, ikke en eneste undtagen, sig nøie med at proppe min Hukommelse fuld af bibelske Sententser, latinske og græske Gloser og filosofisk Sladder; uden at een bekymrede sig om at danne mit brusende Hierte, eller lod det sig vedkomme, enten jeg kunde tænke og føle, eller ei. De Eventyrer, som jeg med stor Begierlighed sneg mig til at høre af Tienestefolkene, var mig lige saa mange Troens Artikler, min hurtige Indbildningskraft fandt dem let ikke allene muelige, men selv smukke, og meget værde at efterabes, og da ingen gjorde sig Umage for at overtude mig om deres Urimelighed, blev de naturligt nok de første Grundregler, hvorefter jeg i min lille Hierne anlagde Planen til mit Liv. Jeg har uden Tvivl ønsket at seile paa en Høvelspaan som Espen, førend jeg har ønsket at erobre Verden som Alexander den Store. Men det er tilforladeligt, at

det første af mine barnagtige Anslag, som jeg kan erindre, var at flyve, det andet var at hverve og anføre en Mængde Drengte for med dem at erobre Tyrkiet, og det tredie at blive Missionair i Æthiopien eller et andet Sted, hvor jeg kunde haabe at blive flaaet for Troens Skyld».

Saadanne Sværmerier maae vel have vakt hans gamle Faders Opmærksomhed. Da han var svagelig og følte sit Endeligt nær, sendte han den opvakte Dreng, 11 Aar gammel, til Opdragelse hos en Ven, Rector Licht ved Slesvig Skole. Han døde faa Timer efter Sønnens Afreise.

Om sit Ophold i Slesvig giver Ewald selv Underretning. »Min Rector», skriver han, »var en *purus putus Philologus*, en ærlig Mand, ufortrøden i sit Arbeide; kun Skade, at han stadig troede, at der ikke behøvedes meer til mit eller nogens Vel, end den ædle Fordeel at kunne Latinsk, Græsk og Hebraisk bedre end sit Modersmaal. Om jeg for Resten blev god eller ond, klog eller dum, var noget, som han sandt at sige neppe holdt sin Opmærksomhed værd; i det mindste kunde jeg hos ham uden al Tiltale vove de vildeste og farligste Streger, naar jeg for Resten færdig kunde opregne mine Gloser og mine Regler; men feilede jeg heri, da var ingen Barmhiertighed at vente. Som en Art af Recreation tillod han mig, i mine meget faa ledige Timer, at lede omkring i hans vidtløftige Bibliothek, og der at læse hvad for Bøger jeg vilde. De første efter min Smag, som jeg til mit Vanheld opdagede, var de islandske Sagaer, lige saa mange Skridt nærmere til Daarekisten for mig. Tom Jones, som jeg kort derefter fik laant i Skolen, forfinede igjen

nogenledes min Smag paa Eventyrer, men gav min Moralitet det første og vist et meget farligt Stød. Endelig fik jeg fat paa Robinson Crusoe; denne Rousseaus Afgud kunde saa nær have gjort mig reent forrykt. Det er vist, at min Rector, kort efter at jeg havde læst den, maatte med Magt hente mig fire Mile tilbage fra Veien til Holland, hvorfra det var min Hensigt at reise til Batavia, i det uskyldige Haab, underveis at strande paa en eller anden ubeboet Ø».

»Samme Aar var den tydske Krig begyndt» — Syvaarskrigen, 1756 —, »og den gav min romanske Tænkemaade en ganske nye Flugt. Det politiske Raserie, som dengang overfaldt og ventelig ved alle slige Leiligheder vil overfalde de Danske, er alt for bekjendt. Vi var ikke Danske meer, vi var Preusser og Østerriger. I alle Vertshuse, paa alle Torve, Kirkegaarde og andre Samlingspladse førte vi Krigen *in effigie*, eller egentligere *en miniature*. Det gik virkelig sielden af uden braadne Pander. Vor Skole deelte sig strax som alle andre Selskaber i to Partier, og jeg kom, til en Advarsel troer jeg for min tilkommende Skiebne, paa det østerrigske. Om Dagen de beste Venner, trak vi ordentligviis om Aftenen op imod hverandre i fulde Geleder, og vort Slagsmaal gik saa lidet af med Spøg, at ikke sielden een eller to af os maatte bæres hjem. De blotte Næver syntes os snart et alt for barnagtigt Gevær; Stene, som vi sløg haandløst til hinanden med, var vore Kugler, og Knive, som vi bandt paa Enden af Kieppe, vore Bajonetter. Det var et virkeligt Under, at intet Mord skede. En Anmærkning,

som jeg ikke kan undlade at gjøre, er, at vi virkelig begyndte at blande en Art af Politik i vore smaa Krige. Der var et Chor fattige Skoledrenge, som egentlig heed Currender, fordi de var bestemte til at løbe for os andre, og som vi kaldte Corinther eller Crinther. Disse Corinther var næsten alle store, haandfaste og veløvede i at slaes. Vi brugte dem som Hielpetropper, det er at sige, at det Partie, som kunde bringe de fleste Penge tilveie, leiede dem, og var vis paa Seieren. Dette gav Anledning til utallige Statskneb og Cabaler. Vi begyndte at forføre hverandre de meest velhavende Kammerader fra; en riig Ridder blev os langt vigtigere end en stærk, det er at sige, vor Krig begyndte at blive modern. — I denne Tid var det, at jeg tilskrev min Moder et meget vidtløftigt og et meget comisk Brev, hvori jeg forestillede hende, at jeg ikke havde Lyst til andet end Krigen, og desuden ikke var bestemt til andet. En Engel, skrev jeg omtrent, havde aabenbaret sig for mig i Søvn, og ved at forevise mig en Kaarde og en Pen spurgt mig, ved hvilken jeg vilde forsøge min Lykke. Jeg havde af skyldig Lydighed imod min Moder strax grebet efter Pennen; men han havde sat et Ansigt op derved som om han vilde æde mig, og soret paa, at jeg vilde blive det ulykkeligste Menneske, om jeg blev ved mit Valg. Hele Frugten af min vittige Opfindelse var et Brev fra min Moder, hvori hun anbefalede min Rector, at give mig en god Product. Til min Lykke havde jeg ventelig just den Dag, da det ankom, opregnet en Snees Blade af *Knollii Vocabularium* med Færdighed; vist er det, at han kun loe af mit Indfald».

De Eventyr, Barnet og Drengen har bestaaet — som Martyr i Æthiopien, som Robinson paa den eensomme Ø, som Helt og Partigjænger i Syvaarskrigen —, vække saameget større Deeltagelse, som de saa at sige ere Ewalds tidligste Digtninger. »Det var», skriver han i Fortalen til sine Samtlige Skrifter, »de første poetiske Arbejder, jeg gjorde Udkast til. Jeg var da saa langt fra enten at ville eller at kunne skrive Vers, som en Spradebasse er det fra at sye sine egne Klæder. Min brusende Siæl tillod mig ikke det maadelige Forsæt at ville besynge Helte, — jeg vilde selv være det. Vel skrev jeg i de Tider Nytaars- og andre Leilighedsvers, fordi jeg maatte» (i Hjemmet danske, i Slesvig under Conrectoren tyske Vers, bl. A. et Digt »Pantomimen», til offentlig Fremsigelse), »og man roste dem, fordi man enten ikke vilde gjøre mig mismodig, eller fordi man ikke forstod det bedre. Men efter dem at regne, som jeg endnu endeel Aar derefter har skrevet, maa det have været en sand Jammer. Jeg skrev og latinske Vers, som vist have været fortræffelige, thi jeg stjal dem, ved Hielp af Smetius, Weinrichius og andre, Ord for Ord fra Virgil, Horats, og de øvrige af Latiens beste Digttere. Og jeg havde alt længe, ikke just læst, men tyet disse Digttere, da jeg endnu havde det elendige Begreb om en Ode, at dens væsentligste Fuldkommenhed bestod i at være uforstaaelig og overalt rigelig bestrøet med endeel mythologiske Ord, hvoraf Læseren ikke kunde fatte Meningen uden ved Hielp af Lexicon. Havde jeg da ind-drukket dette Begreb af Horats? Utroligt! Og dog er

det vist, at jeg endnu rødmer, naar jeg eftertænker den Upoetiskhed, hvormed jeg den Tid læste denne og de øvrige classiske Digtere. Jeg bilder mig ind, at min Siæl da var alt for virksom, alt for meget i Giæring, til at blotte Tanker eller Billeder kunde berolige den; det var Handling, som den brændte efter. Jeg tænker, at for en god Digter, det er at sige, for en, der foruden sine Digtergaver har en sund og moden Forstand, skulde det da have faldet lige saa vanskeligt, enten at følge min alt for vilde Indbildningskraft, eller at tilfredsstille mit alt for varme Hierte, om han ellers havde holdt dette for Umagen værd, — som det var mig selv umueligt, enten at finde Ord til mine Billeder, eller Velklang til det, jeg følte. Man bør, troer jeg, være nogenledes kold, for at kunne skildre sin Ild; og mig kunde først Aar, og Erfaring, og Lidelser afkøle til Skildrer».

Efter fire Aars Ophold i Slesvig kom Ewald til Kjøbenhavn, hvor han allerede i sit 15de Aar, i Juli 1758, blev Student, med gode Skolekundskaber efter den Tids Krav. Han kom i Huset hos en Bekjendt af Familien, der faa Maaneder efter blev hans Stiffader; her boede han sammen med sin ældste Broder og et Par andre Studenter. Men ung af Alder, spæd af Væxt, havde han store Vanskeligheder ved at hævde sig imellem dem. At ryge Tobak var ham modbydeligt; at gaae paa Værtshuus, dertil var han endnu for undseelig og frygtsom; lade sig barbere kunde han heller ikke, af Mangel paa Skjæg; der var kun Eet tilbage: at faae en Kjæreste, og det besluttede han, i Tugt og Ære, jo før jo hellere.

Det gik forresten ikke saa let, som han havde forestillet sig: han selv var for bly og de Pigeansigter, der mødte ham, altfor grimme og truende. Øverst paa hans Liste stod Husjomfruen, en ældre Pige af hans Værts Familie, og til hende nærmede han sig med Suk og Opmærksomheder, tilsidst med en skriftlig Kjærlighedserklæring, »skumfuld af Troper og Figurer». Men han blev haanlig afviist; han vedblev alligevel at lege hendes Ridder, og hun tog imod Opvartningen uden Omstændigheder. Om hans anden eller rettere sagt hans første og sidste Kjærlighed ville vi høre ham selv fortælle.

»En Formiddag, den uforglemmeligste, den meest velsignede i min Levetid, bad hun mig bringe nogle Kniplinger til et af hendes Sødskendebørn, som jeg hidindtil ikke havde seet. Jeg fulgte hendes Anviisning og spurgte efter den ældste Jomfrue H... . Hun sad just til Bords med sine Forældre, og hun kom følgelig ud til mig i det Værelse, hvor man havde ladet mig gaae ind. Hun kom, — o Himmel! o salige Øieblik! hvor gjerne vilde jeg kalde dig tilbage, og hefte min hele Siæl fast til dig, og glemme alle mine Gienvordigheder, al min Kummer for din Skyld! Hun kom — min Arendse! — — Mine Kinder brændte, mine Knæ zittrede. Jeg stammede mit Ærinde ud, saa got som jeg kunde, uden at tænke paa andet, uden at see eller føle andet, end Arendse. Hun har ofte siden sagt mig, at hun meget vel mærkede min Forvirrelse, og jeg har sagt, at mit forelskte Hierte slet ikke fandt det smigrende, at hun saa meget vel kunde mærke den. — Da jeg fornam af min Arendses Taushed,

at jeg maatte have forrettet mit Ærinde, vovede jeg skielvende at trykke hendes Haand til mine Læber, og Guders Ild, salige Luer foer af hendes Fingre i det Inderste af min Siæl. Jeg kiendte mig ikke meer. Jeg gik baglænds bort, og bukkede mig hvert Øieblik, og da jeg tilsidst kom ud paa Kanten af en høi Trappe uden at blive det vaer, saa skulde min Kiærlighed efter al Anseelse, uden hendes Raab, strax enten have begyndt at yttre, eller og paa eengang have forekommet sin sørgelige, sin skrækkelige Indflydelse paa min Skiebne. Men jeg var bestemt til fleer Lidelser, end det dybeste Fald kan foraarsage, og det var besluttet, at jeg skulde tabe meer end Livet ved min Elskov».

»Da jeg var kommet ud paa Gaden, gav jeg mig først Tid til at drage min Aande. Du skal have hende, du skal fortjene hende, du skal blive dydig, du skal blive stor, — det var lige saa mange Straaler af Himmelen, som Glimt i Glimt foer ind i min Siæl, førend jeg endnu var ti Skridt fra det Huus, der skiulte alt hvad jeg ønskede mig af Jorden. Du er hende ikke værd, men du skal ikke lade af, førend du bliver det, og det kan ikke feile, — og saa faaer du hende, — og saa intet, intet, intet meer af denne hele Planet! kun, kun min Arendse! sagde jeg, og følte ikke, at mine Fødder rørte ved Stenene. Heller skal jeg ikke understaae mig, at aabne mine Læber til en forvoven Bekiendelse af min Kiærlighed, eller at løfte Øinene op til Arendse, førend jeg er hende værd; men det kan ikke feile mig, — og snart, — og saa — og saa skal jeg ikke ville bytte Skiebne med

Keiseren af Indostan. Alt dette var jeg blevet enig om med mig selv, førend jeg var kommet to Gader igiennem. Og nu bredede den sødeste, den roligste, den stolteste Glæde sig ud over min hele Siæl. Jeg følte mig selv en større, en værdigere Gienstand, end jeg nogentid havde følt mig før. Jeg følte, jeg nød paa eengang al min tilstundende Lyksalighed, uafbrudt i en lang Række af Aar, lige ind i den grændseløse Evighed. Jeg smilte til enhver som mødte mig, begierlig efter at udbrede den Glæde til alle, som jeg ikke kunde rumme i min alt for fulde Siæl. Drukken, ravende af Kiærlighed og store Forsæt, kom jeg endelig hiem, uden at vide hvorledes. Man kan tænke, at jeg glemte min *Prude*, og al min daarlige Forfængelighed. Jeg begyndte strax at studere med en Iver, som skulde have bragt mig meget vidt, om ikke andre Betragtninger snart havde svækket den».

»Min Vert, som var Farbroder til Jomfrue H... , giftede sig kort derefter med min Moder. Hvilken Lykke for mig! Den eneste Ret, at kalde min Arendse med det søde fortrolige Navn Søster, havde jeg ikke byttet bort for alle min Stedfaders Rigdomme. Jeg havde imidlertid, som jeg før har erindret, giort et helligt Løfte, ikke at tillade mine Læber den mindste Tilstaaelse af min Kiærlighed, førend jeg troede at kunne nogenledes gøre det med Anstændighed og uden at være alt for dumdrstig. Jeg følte alt for vel, at jeg ikke kunde gøre det endnu. Hvad Læberne betraf, holdt jeg følgelig mit Løfte nøiagtigt; men hvorledes kunde jeg hindre mine Øine, min Aande, hver Mine, hver Bevægelse at sige hvert Øieblik:

Jeg elsker, jeg elsker, jeg elsker dig, Arendse! Hvert Skridt, hver Vending fortolkte mit flammende Hierte. Min ømtfølende Pige kunde ikke andet end forstaae mig. Hendes Kinder farvede sig rødere, hendes Bryst af Snee hævede sig hurtigere, naar hun talte med mig. Og hun talte gierne med mig. I det mindste troede mit lyksalige Hierte alt dette. Elskte hun mig da? Tusinde Gange var jeg paa Veie at bryde mit Løfte, og at tilstaae for hendes Fødder den Forvovenhed, jeg havde, at elske hende, og at trygle en Dom til Liv eller Død af hendes Læber. Men tusinde Gange blev jeg hindret deri ved min sande Ærbødighed for hende, ved Følelsen af min egen Uværdighed, som forøgedes daglig, jo meer jeg havde Leilighed at sammenligne mig med min Arendse, og ved en uovervindelig Frygt for et Afslag, som jeg ikke troede at kunne overleve. Jeg var desuden kun femten Aar, og hun var kun et halvt Aar ældre end jeg. Det haster følgelig ikke saa stort, sagde jeg. Med eet, som et Lynild, foer den martrende Frygt i mit Hierte. Jeg fandt, at et Fruentimmer paa femten Aar er ældre end et Mandfolk paa tyve. Jeg fandt, at min Arendse var giftefærdig, at hendes Ja og Nei beroede meget paa Forældre, som hun elskte, og som vist vilde see meer paa det som de holdt for hendes Vel, end paa al min Kiærlighed. Paa den anden Side var jeg, endskjønt imod min Villie, bestemt til at blive Præst. Jeg kunde først blive det, naar jeg var fem og tyve Aar, og jeg var kun femten. Hvilken Evighed! hvorledes turde jeg haabe, at hun kunde eller engang vilde vente saa længe efter

mig? Nu kiølnedes al min Iver for Muserne. Nu fattede jeg Afskye til dem, som de der kun vilde skille mig ved min Arendse. Nu vaagnede min kun qualte krigeriske Lyst».

Nu vaagnede hans krigeriske Lyst, — og fra den anden Side Elben vinkede de preussiske og østerrigske Faner, hvis Bevægelser Europa fulgte med spændt Opmærksomhed. I Hjemmet var der ikke hyggeligt; Stifaderen, P. Huulegaard, en bondefødt Mand, der havde samlet Formue som Kræmmer — han var, som hele Bekjendtskabet, Hørkræmmer — gjorde det med hver Dag ulideligere. En Foraarsdag i Aaret 1759 træffe vi de to ældste af Sønnerne i Hamborg: de havde forladt deres Hjem uden Forlov, uden Afsked med noget Menneske. Den ældre Broder, Anstifteren af denne Udflugt, men ligesaa raadvild og vankelmodig, som han var kjæk til at begynde, havde imod al Aftale skrevet hjem om at hente dem tilbage og ventede Svar om et Par Dage. Efter en heftig Scene imellem Flygtningerne gik Johannes Ewald i al Stilhed ud at opsøge den preussiske Resident. Han fik ham i Tale uden stor Besværlighed. »Deres Excellence seer en ung Dansk, en Kjøbenhavnner, for sig, som er løbet fra meget velhavende Forældre for om muligt at blive Husar. Jeg har, fra det første jeg begyndte at kunne skjøne, altid havt den største Lyst til Krigsstanden, og jeg har, da jeg endnu var et Barn, paa det Indstændigste anmodet min Moder om at skaffe mig paa Cadet-Akademiet i Kjøbenhavn. Men hun har ikke været at overtale. Af den gode Grund, at min Fader og hans Forfædre har været Geistlige, skal jeg med Vold og

Magt være Præst. Men jeg vil, evig ikke være det. Imidlertid har jeg adlydt saa længe, at jeg derover er bleven Student. Men nu har min gamle Lyst og Rygtet om hans Majestæt Kongen af Preussens Bedrifter, hvoraf alle Danskes Munde ere opfyldte, paa eengang optændt saa stærk en Ild i mit Bryst, som jeg umuelig længer har kunnet modstaae. Min eneste Begjæring er, at De vil skaffe mig til at blive Husar». Excellencen saae paa ham og smilede. »Det er godt nok, min Kjære!» sagde han endelig: »men du er saa overmaade lille; hvorledes vil du kunne føre en Sabel?» Hvilket Tordenslag for ham! Det var kun altfor sandt; han var neppe meer end to Alen høi og fiin i Lemmer som en Jomfru. Dog fattede han sig snart. »Jeg har et stort Hjerte», svarede han, »og jeg kan voxe, og i den Tid staaer jeg mindre Fare end den største Grenadeer. De Kugler, som træffe ham, vil gaae bort over mit Hoved». Nu brast hans Excellence i en hjertelig Latter; han talte sagte med nogle Herrer, som vare tilstede, og gav endelig det høist forønskede Svar, at der var en preussisk General — hvor han nu stod, maatte opspørges —, som netop havde bedet om et dannet ungt Menneske til Kammerhusar. Denne Post blev Ewald tilbudt; han fik Anviisning paa en Skipper til Magdeburg og et Anbefalingsbrev til en Major sammesteds. Nu var hans Lykke gjort! Han kom hjem, spiste og drak, spillede og sov som de andre Dage, uden at lade sig det ringeste mærke med, hvor han havde været; Broderen, med sine Anslag, var overdreven venlig og glad ved at see ham saa sorgløs.

Den berammede Dag, netop den samme, da Posten fra Kjøbenhavn var ivente, kom de paa en Morgentour ned til Skibsbroen. Der stod Matroserne med Baaden. »Nu kan du, om du vil, have det ligesaa godt som jeg», sagde Ewald og omfavnede sin Broder. »Hvordan? hvorledes?» »I at gaae til Preussen. Jeg reiser i dette Øieblik; der ligger Baaden. Vil du følge med?» »Hvad? naar? nu? hvorledes? til Preussen?» »Det er afgjort», sagde han koldsindig, »og vil du endnu følge med, skal jeg skaffe dig samme Vilkaar som mig selv»; — han gjorde Regning paa, at Broderen vilde betænke sig: ellers havde han maattet finde paa Udflugter. »Du er jo rasende, du eier ikke en Skilling». »Jeg skal snart gjøre Bytte, min Broder». »Men vi faae Brev idag. Hvad vil vore Forældre sige?» »Men hvad vore Forældre sige, hører jeg Intet til. Imidlertid beder jeg dig hilse dem og ønske dem alt Godt og forsikke dem om, at jo længere jeg er fra dem, desto bedre befinder jeg mig. Bed dem være ubekymrede, og lev du vel, lev lykkelig! Tænk undertiden paa mig, og bliv ved at elske mig, min Broder!» Han kyssede ham med al den Følsomhed, som hans vilde og stive Sjæl dengang var skikket til; Broderen græd som et Barn. Saalænge de kunde sees, viftede de hinanden til med Hattene. Hans Broder blev senere, efter mange Vildfarelser og Gjenvordigheder, sendt afveien, til Vestindien, og kom ulykkelig af Dage; de saaes aldrig mere i dette Liv.

»Jeg havde», fortæller Ewald, »tabt min Broder af Synet, og nu rev Skibet mig allerede længer og længer

bort, fra den sidste af alle dem, jeg hidindtil havde kiendt og elsket i Verden, fra alt Haab om Hielp eller Understøttelse, som var grundet paa andet end paa Gud og mit eget alt for modige Hierte. Som Tovene springe, naar Skibet løber af Stabelen, saaledes brast nu enhver af de Forbindelser, som jeg hidindtil havde havt, med mit Fædreneland, mine Forældre, mine Venner; og jeg foer brusende ud i Verdens vilde Ocean. Alt det, jeg søgte, var mig saa vildfremmed, som alt hvad jeg saae. Jeg eiede ikke en eneste Skilling i min Lomme; og min hele Rigdom bestod i et Brev med et stort Segl for, en lille Lomme-Pistol, og de forslidte Klæder, jeg havde paa Kroppen. Man skulde formode, at disse Betragtninger havde opvakt Tungsindighed, Kummer, Frygt, og selv Fortrydelse hos mig, og man vil desto meer undre sig, naar jeg bevidner, at de just opvakte det Modsatte af alt dette i min Siæl». Han havde, som før sagt, »noget Don Quixotisk» i sin Character; virkelig var ogsaa det Eneste, han nu følte Savn af, »en tro Sancho Pansa, som han kunde have meddeelt sine Følelser og sine Hensigter».

Ved ethvert af de mange Toldsteder ved Elben gik Skipperen iland og bad ham følge med; men da han ikke udtrykkelig indbød ham til Frokost eller Middagsmaaltid, saa undskyldte Ewald sig med Hovedpine: det var ham lettere at faste, end at tilstaae, at han ingen Penge havde, eller at gaae i Værtshuus uden at begjære Noget. Nu var Skipperen igjen iland; det var Eftermiddag; Ewald sad i Kahytten og saae dybsindig op imod Himmelen.

Hans Øine faldt paa Kahytstrappen, og bag den opdagede han Halsen af nogle Flasker. »Er det Viin?» tænkte han, »og det er det vel; jeg maa dog see. Hille mænd! fire, sex, otte, ti! Hvor mange skønne Flasker! Det kunde ikke skade den gode Capitain stort, om han mistede een deraf: han skal dog give mig en Slags Fortæring. Hvor herlig spiller den dog imod Solen!» Han havde, i Tanker, listet en af Flaskerne ud; han puttete den i Lommen. Derpaa gik han iland og uden omkring Toldstedet, langt op i Marken, hvor han lagde sig med sin Flaske, bag en af de yndigste Høie, saaledes, at han hverken kunde see sit Skib eller sees af Folkene derpaa. Der laae han, »i et fremmed Land, i en Egn, der lignede de eventyrligste af dem, hvis Beskrivelse han havde læst, med en Flaske ved Siden og en Pistol i Lommen, forresten uden Forældre, uden Opseere, uden Venner og uden Penge! Hvad vilde han vel begjære meer?»

De Syner, der stege frem for hans drømmende Sjæl — og, som han forsikkrer, kun dem, han »meget nøiagtig erindrer» —, har han optegnet i sit Levnet, i et Capitel med Overskrift: »Høien». Det er kun Omfanget, der kan undskylde, at det ikke her optages i sin Heelhed.

Han drak sin Moders Skaal, sin Stiffaders, saa sin ulykkelige Broders, saa sine Venners Skaal. »Hvor mange Venner havde jeg da vel dengang? Jeg skal svare oprigtig. Om alle de, som vi elske, kan kaldes vore Venner, saa havde jeg dengang omtrent fem hundrede Millioner,

ifald der ellers er saa mange Mennesker paa Jorden. Thi det er tilforladelig et Hovedtræk i min Character, at jeg fra mine Barnsbeen har havt og endnu har en inderlig, en usigelig Tilbøielighed til at gjøre alle de Skabninger, der see ud ligesom jeg, og jeg tør sige alle Skabninger uden Undtagelse, lykkelige og fornøiede. Selv de, hvis Væsen og Opførsel imod mig gjorde, at jeg til en Tid umuelig kunde lide dem, behøvede kun at trænge til mig, at smile til mig, at trykke mig i Haanden, for at blive mine beste Venner, for at have al min Eiendom og selv mit Blod til deres Tieneste. Jeg berører kun dette Træk af min Character, og langtfra ikke for at prale deraf, som af en Dyd; det er kun en Tilbøielighed, en Vellyst, maaskee tildeels en naturlig Følge af min Stolthed. Thi denne gjør det nødvendigt at elske sine Velgiørere, og om mueligt at gien-gielde deres Velgiøringer; men hvor meget smigrer det den ikke, naar vi kan gjøre dem Got, som ikke kan vente det, som intet Got har forskyldt af os! og hvor ulige meer kildres den, naar vi kan gjøre dem lykkelige, som vente det Modsatte af os, og som har forskyldt det! Hvor meget større føler Hiertet sig dog ved at give, end ved at tage! hvor meget ædlere ved at give got, end ved at give Intet! hvor meget høiere ved at give Got, end ved at give Ont! Det er vist en Tilbøielighed, som har sin Belønning i sig selv, og hvad dens Kilde og er, saa er det vist, at jeg altid har havt den, at jeg i den Tid, jeg taler om, følte den med en langt større Hede og Enthusiasme end nu, og at jeg ved min Høi med den ægteste Velmenighed drak hele Verdens Skaal».

»Himmel! hvor mange fiendtlige Krigskasser, hvor mange Stæder plyndrede jeg ikke ud, i min sværmende Indbildningskraft, for at hielpe alle dem, som jeg kiendte nødlidende. Hvor mange glade Ansigter, hvor mange Lykkelige gjorde jeg ikke, hvor mange Pleiehuse og Hospitaller rettede jeg ikke op, hvor mange Familier bragte jeg ikke paa Fode paa Østerrigernes Bekostning! Men man vil sige, at jeg paa den Maade gjorde lige saa meget Ont som Got. Jeg gjorde det ikke. Eet var det, at jeg baade holdt det for en Soldats Pligt at gjøre Fienden al Afbræk, følgelig at plyndre ham, hvor og naar han kunde; og jeg var overbeviist om, at min Forskaanelse i den Fald kun lidet eller intet vilde nytte ham, da der dog var Tusinde og Tusinde, som vilde gjøre det, jeg lod være. Et andet var det, at min flygtige Indbildningskraft underveis i visse Maader oprettede al den Skade, den gjorde. Jeg bevarede med Livsfare Jomfruer fra at blive voldtagne, og Værgeløse fra at blive dræbte. Jeg slukede Ildebrande, jeg tog en Deels Eiendomme under min Beskyttelse, og jeg gav en Deel Nødlidende, Fortvivlede eller kun Grædende alt det igien, som jeg og andre havde frataget dem; og hvorledes jeg bar mig ad, beholdt jeg dog, jeg veed ikke selv hvorledes, altid nok tilovers, til at besørge alle mine øvrige Indretninger. Det var en Velsignelse, som min Tænkemaade fortiente. Jeg imidlertid, jeg som sad ved min Høi og gjorde nogle Tusinde lykkelige, jeg vidste, eller egentligere jeg formodede kun et eneste Menneske paa hele Jorden, der havde nogen

særdeles Godhed for mig. Denne Tanke synes ydmygende; men sandt at sige, brød jeg mig ikke derom».

»Jeg drak, som sagt, en god Slurk paa alle mine Venners, det er at sige paa hele Verdens Velgaaende».

»Men nu forlod jeg alle Udenværker. Jeg samlede mit hele Væsen, mine Tanker, mine Tilbøieligheder, mine Ønsker, mine Sværmerier ind i mit Hiertes inderste Lukke. Som en Gierrig, der med Fornøielse en Tid lang har talt med unge Forødere, eller med trængende Arvinger, eller med fordeelbringende Jøder, dog føler en hemmelig Glæde, naar han bliver af med dem, fordi han nu kan gaae ind i sit mørke Kammer til sit jernbeslagne Skriin, og lukke det op, og besee og beføle og nyde sit Hiertes Guld: saaledes fandt jeg ligesom en Lettelse, da jeg nu troede, at jeg havde afgjort alle mine øvrige Pligter, og uhindret af dem kunde lade min Siæl anstrænge alle sine Evner paa at giennemtænke, at skue, at nyde sin skiulteste, sin kiæreste Tanke: dig, du elskeligste blant Pigerne! Verden døde for mig, og jeg følte kun Arendse».

»Elskværdigste, himmelske Pige! raabte jeg, guddommelige Arendse! dig har jeg giemt tilsidst for at nyde dig uforstyrret og længe! Himmel! hvad tænker du nu om mig, du Dydigste? Uden at tage Afsked, uden at give dig det mindste Nys om mit Forsæt, gik jeg bort. Hvor brænder ikke mit Hierte efter den Tid, da du kan see af Aviserne, hvorfor jeg gik, at du tildeels var Skyld deri, og at jeg ikke er dig uværdig! Vidste du dog, at Hovedformaalet for mit Foretagende var at fortiene dig!

Var du dog Vidne til enhver af mine Handlinger! Men det er vist, det er et helligt Løfte: jeg vil troe dig Vidne dertil, jeg vil troe dig nærværende, og dersom jeg da foretager mig noget, — dog det kan jeg ikke, — men dersom jeg foretager mig noget, som er dit Hierte uværd, du Dydigste! da vil jeg kaste mig paa Knæe for dig, og underkaste mig din Tugtelse, og afbede det, og love Bedring. Du skal være min Lederinde, min Dronning, min Skytsengel!»

»Og nu give Gud, at hellige Engle maae bevogte ethvert af dine Trin, og med deres gyldne Vinger tilvifte dig Lyksaligheder! — klukklukklukullero lullerolullerolullerokluk! Aha, Deiligste! Men dersom nogen Uværdig, det er at sige enhver anden end jeg, skulde understaae sig i min Fraværelse at nærme sig til dig med Haab, da give Himlen, at de maae vifte ham Sand i Øinene, at han ikke kan see dig! Ja før — før en anden, der ikke skiønnede paa dig som jeg, skulde røve dig fra mig, før give Himlen, at din Faders Gaard maatte brænde af, saa at du intet frelste uden de Klæder, du gikst med! at Kopperne maatte tilrede dig som et Dørslag! at du maatte faae ildrøde Øine, en Taille som en sort Ræddike! Da, da skulde du see, at det ikke var din Skal, men dig, dig selv, det hele, det inderste dig selv, som din Ewald elskte! Hvor vilde du da ikke blive rørt! Med hvor kostbare Taarer vilde du ikke væde mine Kinder, naar du saae, at min Kiærlighed, min Troskab var steget i lige Grad med dit Vanheld! Bdurrurrurr! klukklukkluk! — Imidlertid er det bedre, at du bliver som du er!»

»Siig mig, min Deiligste, siig mig: vil dit Hierte slaae høit, vil dine Kinder blusse, naar du nu læser i de Berlingske Tidender: »En ung Dansk, ved Navn Ewald, har i den sidste Bataille, ved en Tapperhed, der overgik hans Alder, frelst sin Generals Liv. Den unge Helt er let blessered, men Generalen har skikket ham en Standard til den første Bandage» etc.? Himmel! og naar du kort, kun kort derefter læser: »At vi ikke har tabt det sidste Slag, har vi maaskee den unge Cornet Ewald, næst Himlen, allene at takke for. Rytteriet, som bedækkede den høire Fløi, begyndte allerede at vige for den fiendtlige Ild, da han med sin Standard i Haanden sprængte for ved sin Esqvadron lige ind paa Fienden, og deels ved Ord, deels ved sin Handling opmuntrede den til at følge sig. Massacren, som den i første Hede anrettede, var skrækkelig, og vor Seier er fuldkommen. Hans Majestæt har skønnet paa vor Cornets Tapperhed, som han burde, og skienket ham en ledig Esqvadron».

— Bravo!»

»Deres Velgaaende, Herr Ritmester Ewald! klukklukklukkluk! Videre kommer jeg ventelig ikke i Sommer. Og det kan være got! Men til Vinteren begierer jeg Permission paa et Par Maaneder. Jeg flyver hiem til dig paa Kiærligheds Vinger, og lægger mig selv, mine Laurbær, og maaskee en eller anden fiendtlig Prindsesses Klenodier for dine Fødder. O min Arendse! da vil du smile; men naar jeg igien skal bort, da vil det koste dig nogle Taarer. Dog, man kan ikke undvære mig ved Armeen, Æren kalder, og som en Lynild sees jeg i

Spidsen af min Esqvadron, just i det der leveres et Felt-slag. Alting er i Forvirrelse. Med Sabelen i Haanden styrter jeg ind paa Fienden, jeg adsplitter, jeg forfølger ham, han retirerer ind i en af sine beste Fæstninger, og i Stridens Hede trænger jeg mig ind med ham. Jeg besætter Porten, holder den ryddelig for vore øvrige Tropper, og inden han kan besinde sig, har jeg erobret Fæstningen og plantet de kongelige Faner paa Voldene. Alle Munde og alle Aviser blive fulde af min Roes. Alle Udenværkerne af Commandantens Frue skikker jeg som et Seierstegn til min Arendse. Kongen gjør mig til Oberst og slaaer mig til Ridder. Potz tausend! Jeg var tilfreds, at det kun var Vinter igien, at jeg snart kunde komme hjem og gjøre Dem min Opvartning, min naadige Frue Oberstinde! Imidlertid har jeg den Ære at erindre Deres Velgaaende! Klukklukkluk! Dog det bliver ikke derved, snart bliver jeg General — —.

Der var Intet meer i hans Flaske. Han heldede sig tilbage og faldt i en tryk Søvn. Da han vaagnede, var det Aften; Skipperen var seilet bort, men havde dog gjort Aftale med en anden om at besørge det unge Menneske videre, og med sit friske Mod og sit varme, meddeelsomme Lune fandt han snart aabne Hjerter. Magdeburg — efter at have levet godt paa sit storseglede Brev som Creditiv — opsøgte han den preussiske Major.

Her slipper Haandskriftet: »Johannes Ewalds Levnet og Meninger». Om hans Krigstog og hele hans senere Liv have vi kun tilfældige Yttringer af ham, eller Efterretninger paa anden, tredie Haand.

Istedenfor at blive Kammerhusar blev han, til sin store Fortrydelse, stukket ind i et Infanteri-Regiment, som Menig. Han løb ved første Leilighed over til Østerrigerne og blev Tambour, siden Underofficeer. Arendses Billede fulgte ham allevegne; det var hans Selskab paa de een-somme Vagter, hans sikkre Ledestjerne midt imellem Felt-livets Forførelser. — Et Par Scener fra Krigen ere os med-deelte gennem dem, der have hørt Ewald selv fortælle. »Han boede engang i Telt med en gammel Soldat og dennes ligeledes gamle Ægtefælle. En Dag, da der skulde holdes Slag, vilde den gamle Soldat absolut være med, uagtet Konen bad og bønfuldt ham om at blive derfra, da han ikke behøvede at komme der; men den Gamle var urokkelig. Saa sagde Ewald: »Vi kunne ikke faae ham fra sin Mening, Mutter; lad ham gaae, naar han endelig vil; jeg skal tage ham ved Siden af mig og beskytte ham, som en Søn vilde beskytte sin Fader». Ulykkeligviis traf et af de første Skud den Gamle ved Ewalds Side i Hovedet, saa han faldt død til Jorden. Ewald slæbte ham hen under en Busk, og, da Slaget var forbi, begrov han ham paa samme Sted ved nogle Kammeraters Hjælp, med al Omhu, og gjorde en Gravhøj over ham. Ved Tilbagekomsten løb Konen ham imøde med det Spørgsmaal: »Hvor er min Mand?» — »Han har det godt», sagde Ewald; »hvad der kunde gjøres for ham, er der bleven gjort; men en Kugle traf ham strax i Begyndelsen i Hovedet; han døde i et Øieblik, og hans Lig er ikke bleven maltracteret. Nu ligger han i en ordentlig Grav, og vi have sørget for ham saa godt, som

om Mutter selv havde været med». »Jeg maa derhen, jeg maa see hans Grav!» skreg den Gamle. Ewald søgte forgjæves at afholde hende; han maatte følge hende derhen. Hun kastede sig over Graven, og Ewald fjernede sig for ikke at forstyrre hende. Efterat en temmelig lang Tid saaledes var hengaaet, nærmede Ewald sig igjen til Konen, der endnu laae paa sit Ansigt, greb hende om Skulderen og sagde: »Kom nu, Mutter! lad os gaae»; men hun rørte sig ikke. I den Tro, at hun var besvimet, ilte Ewald efter Vand; men det var forgjæves: hun var død paa sin gamle Ægtefælles Grav». — Et andet Billede fra Krigen: »Ewald staaer i Slagrækken; det er Øieblikket, før Slaget skal begynde; han gaaer et Stykke frem for Fronten og nyder Indtrykket af en umaa-delig Troppelinie, der snor-lige strækker sig over Markerne, saavidt Øiet kunde naae. Nogle Soldater yttre Banghed; Ewald tilraaber sin Officeer: »Her staae nogle Krystere, som ere bange; skal vi lade dem gaae hjem? vi ere nok til at gjøre Sagen klar!» — men han vises med Strenghed tilbage af den alvorlige Krigsmand, der kort efter falder for en Kugle. Under Slaget gaaer Ewald atter frem, for at see sig om, og den før saa snor-rette Linie bølgel som en oprørt Sø».

Paa Farer manglede det ikke, saalidt som paa Lyst til at møde dem. Meer end eengang har han »med op-reist Hoved gaaet imod korsviis plantede, hvert Øieblik løsbrændte Kanoner»; i Prag laae han for Døden og havde Mod til, »omringet af en Hoben grove og umenneskelige Katholiker, at bekjende og forsvare sin Kirkes Tro, uagtet

alle deres afskyelige Trusler, som dog kunde være skrækkelige nok for et Menneske paa sexten Aar»; han var i Dresden, dengang den (fra 14de til 30te Juli 1760) blev bombarderet af Preusserne og Daun kom den til Undsætning. Det var hans Felttogs andet Aar, og han havde faaet nok af det. Men Stolthed forbød ham at lade høre fra sig i Hjemmet. Der havde man imidlertid opspurgt, hvor han var, og fik ham løskjøbt; kun vilde hans Oberst ikke give ham Afsked, før Feltoget for det Aar var tilende. Da det var kommet saa vidt, løb han bort uden Afsked, tvang paa sin Flugt en Bonde til at bytte Klæder med sig og kom, gennem nye Farer og Besværligheder, lykkelig frem. I Magdeburg havde den preussiske Commandant ham for sig og vilde tage ham til Soldat; men Ewald slap dog derfra i Mindelighed: »Hvad Straf er der for Desertion?» spurgte han; — Svar: »at hænges»; — »Saa hæng mig strax! for jeg forsikrer Dem paa min Ære, at inden tre Dage er jeg borte». D. 10de October 1760 staaer han opført i Kjøbenhavns Adresseavis paa Listen over Ankomne: »Sr. Johannes Ewald, en Søn af Sal. Hr. Professor Ewald, fra hans Udenlands-Reyser, og tilsidst fra Prag i Bøhmen».

Nu var han i Sikkerhed. Det var ham en Fryd at høre om sin første Flugt fra Hjemmet, at Den af alle hans Venner, der havde viist sig meest bestyrtet og bedrøvet over den, var Arendse. At han efter sin Tilbagekomst blev noget mistænksomt iagttaget af dem, der kjendte ham, og talte om af Mange, som ikke kjendte ham, er begribeligt; om en Bagvadskelse imod ham som

Fritænker udtaler han sig leilighedsviis, i et Brudstykke om Kilden til Bagvadskelser.

Disse Aar havde ikke været spildte for hans Uddannelse. »Erfaring», skriver han, »den mægtige Erfaring adspredede snart den største Deel af de romantiske Dunster, som da qualte Poesiens Gnist. Et Vinterquarteer og et Felttog overbeviste mig grundigere, end de beste Syllogismer skulde have gjort det, at Halvgudernes Tider vare forbi, at en Soldats første og ypperste Dyd er Underkastelse, og at det ligner meer en Drøm end et Under, ved Fortienester at udmærke sig iblant 100,000 Mand, som alle ere nødte til at iagttage deres Pligt, og ikke tør gjøre meer. Jeg kom følgelig snart og en stor Deel klogere hiem, end jeg var gaaet ud. Og dette var ikke den eneste Fordeel, som min ulmende Digteraand havde af denne Reise. Jeg havde seet Bierge og Feltslag og i tykke Skove eensom beliggende Munkeklostere; jeg havde været Vidne til endeel store og rørende Optrin, hvis Erindring nærrede og opløftede min Siæl, uden at beruse den; jeg havde nu lært at føle det Underlige, det Store og det Vellystige i Naturen, uden just altid at ville gjøre det efter eller lide for meget ved Savnet deraf. Dette gav mig vel en større Beqvemhed til Digterkonsten, men jeg var endnu langt fra enten at mærke dette selv, eller at benytte mig deraf. Uden enten at kiende Clio og Thalia og Melpomene, eller at bekymre mig om deres Bekiendtskab, begav jeg mig ganske rolig til at studere Hollats og Reinbeck; og til et ydermere uimodsigeligt

Beviis, at jeg dengang ikke var Digter, excerperede jeg vor gode Brochmann fra den ene Ende til den anden».

Det Første, han havde havt at gjøre efter sin Hjemkomst, var at læse til anden Examen; inden et halvt Aar var han Candidatus Philosophiæ med bedste Character, og fem Fjerdingaar derefter, Juli 1762, tog han theologisk Embedsexamen, ligeledes med bedste Character, som dengang var en Sjældenhed. Kort efter fik han Fribolig paa Valkendorphs Collegium. En Priisafhandling over Spørgsmaalet om »en guddommelig Forløseres Nødvendighed for det menneskelige Kiøn», skrevet (1762) paa Dansk og særskilt udgivet, vidner om hans Sprogfærdighed og om hans Fortrolighed navnlig med Brochmanns theologiske System.

Han var i sit tyvende Aar. Efter en udtrykkelig Ytring af ham, har han været forlovet med Arendse; for hendes Skyld havde han valgt den theologiske som før den militære Bane. Da var det, at »man rev hans Skytsengel fra ham». Arendse blev gift med en Anden, ikke engang lykkelig gift. Vi kjende ikke Sammenhængen hermed, men vel de blivende Følger for Ewalds Liv. Endnu 12 Aar efter bløde de gamle Saar. »Jeg havde min Arendse, og nu har en anden hende! Fordum nagende og martrende, nu snigende og dræbende Gift! Erindring om mit Tab! fortærende, ødelæggende Tanke! Kilde til min Fortvivlelse, mine Uordener og mine Ulykker! Kilde til min daglige Kummer og mine Taarer! naar vil du fortørres?» — De nærmeste Virkninger af denne Hjertesorg omtaler han andensteds (i Fortalen til Samtl. Skrifter,

1780) saaledes: »To eller tre Aar efter mit mislykkede Tog leed jeg et Tab, som rørte mit Hierte langt nærmere og langt heftigere, end hiint. Dette stemte uden Tvivl for en stor Deel min Siæl i den høitidelige melancholske Tone, som jeg troer at være et Hovedtræk i de fleste af mine Poesier. Men det havde endnu en anden Virkning: det gjorde mig reent uenig med alt det, som man kalder timelig Lykke. Jeg havde hidindtil kun havt een bevægende Grund, at tragte efter saa noget, — og denne Grund faldt bort. Nu blev det min Plan at slentre Livet igiennem, som jeg best kunde, og saa got som mueligt at forskionne min Vei med en vis Art af Lyksalighed. En rolig Hytte, en behagelig Egn, maadeligt Udkomme, faa men retskafne Venner, og jeg tør sige, frem for alt at være saa nyttig som min Evne tillod det, uden at være nogen til Byrde, var alt hvad jeg den Tid ønskede mig af Jorden».

2. EWALD SOM UNG DIGTER.

I denne Sindsforfatning skrev Ewald sin første frie Digtning, »Lykkens Tempel», ikke for at skrive noget skjønt og priisværdigt Stykke, men blot for at sige sig selv sine egne Tanker. »Lykkens Tempel» er efter Titel og Indklædning »en Drøm», efter Indhold ligesom et Modstykke til hans Ungdoms Drømme. Han saae sig i Nøisomheds Bolig, i Selskab med Arete og Eusebia: Dyd og Fromhed. Paa et Bjerg langt borte laae den evige Lyksaligheds Tempel, skjult af lyse Skyer; men i Dalen nedenfor glimrede hiint Lykkens Tempel, med en Glands, han tilsidst ikke længer kunde modstaae. Arete lovede selv at føre ham derhen, og skjøndt han paa Veien af og til tabte sin himmelske Ledsagerinde af Sigte og gav sig i Ledtog snart med een, snart med en anden Hob, som, lænkebunden af denne eller hiin Lidenskab, ilede til samme Maal, stod han snart udenfor Templet med de hundrede Porte. Disse vare meget forskjellige indbyrdes: en Guldport for Aagerkarle, en Lem for Krybere, en høi Port, men med Tværbjælker til at løbe Panden imod, for Erobrere, andre Porte for Skribenter, for Spillere — de fleste kom her hovedkulds tilbage —, for Skinhellige, for flittige Arbeidere, — dog denne Port til Lykken var fordetmeste lukket. De, der ikke slap ind eller som bleve stødte ud igjen, havde Valget imellem »Lykkens Lazaret», nedenfor i et Morads, eller den

tarvelige »Nøisomhedens Bolig». Han selv slap, under Trængsel og Puffen, lykkelig ind i Templet ad Hovedporten, for skikkelige Folk; han fik sin Skjærv af Lykkens Gaver; men saa kom Avind og viste ham, at Andre havde faaet Mere, siden Frygt og gabende Kjedsomhed, som bragte ham selv til at gabe. Pludselig fik han Øie paa Bjergtoppen med den »evige Lyksaligheds Tempel», og nu begyndte Alt omkring ham lidt efter lidt at for-dunkles; kun Frygt og Kjedsomhed kjendte han igjen; Eusebia viste sig for ham, han styrtede hen imod hende — og dermed vaagnede han. Det Hele er en omhyggelig gjennemtænkt Allegori, udført i Prosa, nogenlunde kort-fattet. Ewald havde nedskrevet den for sig selv, »blot for Tidsfordriv», men syntes godt om den og viste den til gode Venner, som bragte den videre. »Lykkens Tempel» blev i Januar 1764 indsendt til Smagsdommerne i Selskabet til de skjønne Videnskabers Forfremmelse, det blev »med skyldig Følgagtighed temmelig tidt ombyggt», men blev da tilsidst fundet værdigt til at trykkes i Selskabets Skrifter og skaffede den unge Forfatter Vel-yndere, der fik en blivende Indflydelse paa hans Fremtid som Digter. En af dem var Conferentsraad Carstens, hans Ven og Raadgiver og Beskytter indtil det Sidste.

Efter et saa uventet Held i Digtekunsten begyndte Ewald at fatte den Formodning om sig selv, at han vel kunde være »et Geni». Han var det allerede i den dobbelte Betydning af Ordet. Fra den Tid af, da han var bleven »uenig med alt det, som man kalder timelig Lykke», høre vi — samtidig med den ulmende Digter-

gnist — om Paroxysmer af Lediggang, Drik, Udsvævelser, vexlende med Anger og dyb Tungsindighed. Den Hjælp imod Hjertesorg, som ligger i en stadig Virksomhed, vidste han ikke at finde: dertil var han baade for magelig og for utaalmodig. Han var igrunnen ikke mindre stiv i at udføre de Planer, hvorpaa han eengang havde begyndt, end han var utaalmodig; men netop derfor indlod han sig hoist ugjerne paa Noget, der kunde kræve eensformigt, ordentlig tilmaalt, vedholdende Arbeide. Selv som Digter har han, naar han engang for Alvor begyndte paa et noget vidtløftigere Arbeide, »altid maattet bruge to Forsigtigheder, om han ellers vilde have det udført: den ene, med en blind, halsstarrig og uafsladelig Iver at haste dermed, indtil han var kommet over Halvveien; den anden, at prale deraf til alle dem, han kunde faae fat paa. Han kunde da haabe, at i den ene Hensigt Rime-ligheden selv og en naturlig Modbydelighed for at spille saa meget af sit Arbeide, og i den anden Undseelse eller Stolthed vilde hindre ham i at lade det ufuldført; uden disse Præcautioner kunde han nogenledes være vis paa, at det blev liggende». — Men endnu havde han kun en usikker Ahnelse om at blive Digter. Det manglede ham, om ikke, som før, paa Høiagtelse for Kunsten, saa dog paa Kjendskab til dens Værker, paa Læsning, og tillige manglede det paa ydre Stød, som han altid har trængt meget til. Han skrev engang om Aaret sin latinske Disputats paa Valkendorphs Collegium, de to første af theologisk Indhold: *Pyrologia sacra* (Foraar 1763)* og

*) Om Anledningen til denne Disputats, der maaskee igjen blev An-

De Paradiso (Foraar 1764), den næste satirisk: *De pravis scriptoribus*, med Theses om Skabelsen (Efteraar 1765). Han forsøgte sig med et Priisdigt, ligeledes om Paradiset: det bibelske Drama »Adam og Eva» (Foraar 1765), som dog ikke tilfredsstillede hans Dommere og senere blev omarbejdet. Han skrev ogsaa Leilighedsvers, som allerede i Drengesaarene; men sine Stileøvelser har han udtrykkelig udelukket fra de samlede Digte. Et af dem, det eneste, han har skaanet (et Bryllupsvers fra Januar 1765, s. 2det B., S. 105), havde, som han fortæller, nær for evig skræmmet ham fra Parnas. Han viste det nemlig til en af sine valkendorphske Venner (Benzon), som gjaldt for et Vidunder i Digtetekunsten, da han havde vundet en Priis, og Vennen sagde ham med rene Ord, at hans Vers ikke duede, og raadede ham alvorlig til at lade en Kunst fare, som han ingen Evner havde til. »Jeg var»,

ledning til »Adam og Eva», fortæller Rahbek (Erindr. 1, S. 75, jfr. S. 18), at Ewald en Dag kom hjem at spise hos sin Moder og her traf sin Ven Adzer, som dengang læste med hans yngste Broder Enewald, Moderens Kjæledægge, en doven Dreng, siden Hofjunker, Husarofficeer og »Formand for Københavns daværende Gadejunkere», senere forsvunden, efter at have sat sin Moders Penge overstyr. Denne Adzer vilde Ewald tage paa Raad. »Hør, kan Han ikke sige mig, hvad jeg skal skrive min Disputats om for Valkendorphs Collegium?» — »Hm!» sagde Adzer, »skriv om, at Solen brænder saa hed idag». — »Han siger Noget», sagde Ewald: »jeg vil skrive om, at der ingen Ild er i Helvede». Derefter skrev han da *Pyrologia sacra*; han forsvarede den d. 28de Marts og det (som det hedder i næste Adresseavis), »med Berømmelse, i endeel fornemme Tilhøreres Overværelse». Begge Ewalds theologiske Disputatser ere forøvrigt kun Begyndelser, bestemte til fremtidig Fortsættelse, som udeblev.

tilføier Ewald, »beskeden nok til at troe ham paa hans Ord; og dette, tænker jeg, er et Beviis meer, at jeg dengang ikke endnu var Digter».

Endelig kom der en Leilighed, som kunde tage hans Digtergaver i Beslag. Det var i Februar 1766; Frederik den Femte var død »og Danmark i Taarer». Nogle Studenter bleve tilsagte at indgive Prøver af de Cantater, som i Slotskirken, Roeskilde Domkirke og Universitetet skulde opføres ved hans Jordefærd. Dette havde Ewalds Moder erfaret, og hun overtalede, hun »tvang» ham til at forsøge sit Held med de Andre. Han skrev da, saa godt han kunde, en Arie, et Chor og et Recitativ, og til sin egen største Forundring fik han Fortrinet. Capelmester Scheibe, der havde havt Valget imellem de indsendte Prøver, — den Samme, hvis »lærerige Omgang og kiærlige Underviisning» vor Digter vil tilskrive, hvad der overhoved i hans Værker kan »fortiene Bifald i Hensigt til det Musikalske», — satte Musik til disse Ewalds første Sangdigte. Det er Cantaten for Slotskirken, udført før og efter Parentationerne d. 18de Marts, som ender i Klagesangen, med det sidste Farvel:

»Hold, Taare, op at trille,

Og du, vor Cithar, stille!

Nu bæres Kongen bort

Til Graven.

Nu bæres Kongen bort til Graven».

»Det var vist dengang», siger Ewald, »mine egne varme Følelser, og ikke Konsten, der hialp mig til denne

Priis. Men da jeg nu havde skrevet det færdigt, da nu enhver Dansk fandt, at jeg havde skildret hans dybt-saarede Hierte, da jeg kun ligefrem skildrede mit eget: da overøste man mig med et ufortient Bifald, og man tiltroede mig at have været konstig og vittig og skarp-sindig, hvor jeg blot havde været oprigtig. Jeg var ufor-sigtig nok til at inddrikke den Virak, hvormed man ved denne Leilighed af et got Hierte fra alle Sider beskienkede mig, saa graadig, som havde jeg endnu gaaet i fjerde Lectie. Den berusede mig og saaledes, at jeg nær aldrig var vaagnet. Jeg troede mig nu ikke blot Digter mere, men den beste, den ypperste Digter i Danmark, og det som værre var, uforbederlig. Saa nær var jeg ved aldrig at have blevet nogen».

Naar Ewald tilføier, at han »i denne Ruus» skrev »Adam og Eva eller den ulykkelige Prøve», i første Udkast som Eenactstykke, saa husker han feil: han havde skrevet og indgivet det som Priisdigt allerede i Marts 1765*). Der var nemlig af de skønne Viden-

) Selvmodsigelserne i Ewalds Angivelser om dette hans første egentlige Digterværk have fremkaldt forskjellige Gisninger af Rahbek og Molbech (s. Molb. »J. Ewalds Levnet» S. 60 ff.), da der nemlig i Protokollen over Forhandlingerne i de skønne Videnskabers Selskab ikke nævnes Noget om et saadant Stykke af Ewald. Men i en Protokollen vedlagt særskilt »Fortegnelse» over de til Selskabet indgivne Skrifter vil man finde — blandt 12 Skrifter, der til nærmere Bedømmelse bleve satte i Circulation d. 26de Marts 1765 og af hvilke Nr. 8: »Ode om Algodheden», med græsk Motto, er Benzons Ode, der vandt en halv Priis — som Nr. 5: »Adamiade, et Drama om Guds Godhed», med Motto »*quicquid tentabam scribere, versus erat*« (samme Vers bruger Ewald i Fort.

skabers Selskab under 28de April 1764 og, efterat Fristen var udløben, paany i December s. A. udsat en Præmie for den bedste Ode over en af de guddommelige Egenskaber. Ewald tænkte paa en Ode om Guds Algodhed. Men det traf sig saa, at hans ovennævnte Con-tubernal (Benzon) netop havde faaet samme Tanke, og ham vilde han nødig enten overvindes af eller selv overvinde. Han havde allerede gjennemtænkt sit Emne altfor

8, S. 140); ved dette Nr. 5 er i Margen senere anmærket: »til Forfatteren i egne Hænder til Forbedring»; af Protokollen sees, at der efter Circulationen holdtes Selskabsmøde, det vil sige Bestyrelsesmøde, d. 29de Mai. Sammenstille vi hermed Ewalds Ytringer i Fortalen (8, S. 151-52) og i Forordene til »Adam og Eva» (3, S. 3-4), er det utvivlsomt, at Adamiaden, indsendt i Marts og bedømt i Mai 1765, var Ewalds »Ulykkelige Prøve», i dens første Skikkelse. — Angaaende Lykkens Tempel hedder det i samme Fortegnelse, ved Aaret 1764: »Lykkens Tempel af Aretophilus d. 31te Jan. overleveret af Mr. Ewald», og i Margen: »trykt». Af Protokollen vide vi, at der paa et Møde d. 22de August s. A. blev forelæst Stykker heraf; »man forenede sig »om adskillige betydelige Forandringer i denne Skrift; saa og at »den burde til Forfatterens Opmuntring befodres til Trykken, om- »endskiønt den ikke med Føye kunde ansees at fortjene Priisen i »Moralen»; en Douceur — efter Selskabets knappe Midler: ialt 400 Rd. aarlig af Kongens Kasse — blev saadanne Forfattere tilstaaet. (Honorar for dette Ungdomsarbejde, 15 Rd. 3 Mk. for de 21 Blade Original-Prosa, fik Ewald først fjorten Aar efter, ifølge en Taxt af 15de Juli 1778, som skulde have tilbagevirkende Kraft.) Bag i den nævnte »Fortegnelse» findes optegnet, at »Lykkens Tempel» blev sendt til Trykning i Sorø d. 11te September 1764; at det Bind, hvori den er indrykket, havde forladt Pressen, be- kjendtgjøres i December, og i samme Bekjendtgjørelse bliver Fristen for den Priisopgave, som Ewald har villet besvare med sin »Adamiade», forlænget indtil Marts 1765.

nøie til at kunne vælge et andet; derimod kunde han vælge en anden Form end Oden, og det stemmede endog bedre med hans Plan. Hovedtrækkene heri, de Træk, hvorved Algodhed har gjort sig kjendeligst for os, var Skabelsen af Mennesker og Dyr, Ægtestandens Lyksaligheder og Forsoningens Hemmelighed; Alt dette lod sig bedst samle som Handling eller Episode ved en Fremstilling af Syndefaldet; denne blev atter mest levende, naar de første Mennesker, Englene, Afgrundens Aander selv optraadte, handlende og talende. Saaledes valgte han at skrive et Drama, sikker nok paa at vinde den høieste Priis, uagtet ingen Priis var udsat for et saadant Stykke. Hans Dommere sagde ham med megen Venskabelighed, at de fandt Spor af poetisk Geni rundt om i hans Drama, at det fortjente en Belønning, at det ved Forbedring kunde blive godt. Men han erklærede reent ud, at naar han ikke kunde være den første Digter i sit Fødeland, vilde han ikke være den anden, og han tog sit Stykke tilbage, med det faste Forsæt at udarbeide det saa længe, indtil Enhver maatte tilstaae, at man ikke havde seet dets Lige fra Kong Skjolds Tider. Da hans Hidsighed kjølnedes, faldt ham et Vink ind af hans »ældste Lærer» (maaskee Carstens, maaskee Conrectoren i Slesvig), at hvad der fremfor Alt manglede ham, var Læsning. Han følte selv, at saaledes var det, og nu fattede han den Beslutning, i de første to Aar ikke at sætte Pen til Papiir og at anvende al denne Tid til at læse.

»Jeg holdt mit Ord», vedbliver han (kun at, som sagt, Cantaten over Frederik den 5te falder i denne

Mellemtid), »og vel bekom det mig, endskiønt jeg som ukyndig i Litteraturen naturligviis gik i Blinde, og læste meget, som jeg siden maatte giøre mig Umage for at glemme. Til mit Held var dog den ældre Corneilles Værker det første, som faldt mig i Hænderne. Han blev og min Helt i det Franske, ligesom Forfatteren af Messiaden i det Tydske». Foruden Corneille og Klopstock læste han med stor Glæde de latinske classiske Digtere, Horats o. a., som han i Skolen kun havde læst »som Stilebøger». Flere Sprog forstod han den Tid ikke: Græsk kunde han blot tyde; det Engelske var ham aldeles ubekjendt. At studere Lærebøger i Digtekunsten antog han for en ueftergivelig Pligt. Han anskaffede sig følgelig flere af de mest ansete Systemer, Batteux's o. l.; men med Undtagelse af Horats's *Ars poëtica* og et Par andre i samme Aand, var det ham »plat umueligt at læse tre Blade af dem til Ende». En latinsk Disputats fra denne Tid — den sidste, han skrev, — *De poëseos natura et indole* (1767), vidner dog ikke blot om alvorlig Eftertanke over Digtekunstens Væsen og Krav, men ogsaa om Kjendskab til de gjængse Theorier. Den ender med Spørgsmaalet om, hvorvidt Digtere fødes: „*Sunt qui, invito etiam Apolline, Parnassum scandere volunt. Hi, licet omnibus naturæ dotibus careant, hunc defectum lectione sedula, assiduis meditationibus, immo anxio sudore emendare student. His dictum volo: Poëtam nasci, non fieri. Sunt alii, excellenti ingenio, omnibusque, quæ natura ad poëtam procreandum suppeditare potest, præditi, qui vero connatis dotibus freti omnia ad*

illas excolendas necessaria prorsus omittunt. Hi persuasum sibi habeant: bonum poetam fieri, non nasci^(*)).

Da nu den Tid, han havde foresat sig, var udløben, var det Første, han tog sig for, at gennemgaae sin »Ulykkelige Prøve«, som han for to Aar siden havde sat saa stor Priis paa, og han fandt, at det var »det vanskeligste Foster, som et varmt Hierte og en brusende Indbildningskraft nogentid kunde udklække af en aldeles uvidende Hierne«. Imidlertid elskede han det endnu og om ikke det, saa det Ord, som han engang havde givet sig selv paa, at ville gjøre det saa fuldkomment som muligt. Han gav sig følgelig til dette Arbeide, og først i fem Fjerdingaar bragte han det tilende, veiledet af sine Forbilleder i Kunsten: »Man vil«, skriver han om sit omarbeidede Stykke, »neppe miskiende den franske Digters Hæng til Antitheser og Sentiments, neppe hans rige Declamation deri, og enhver, tænker jeg, vil finde, at jeg i det mindste har viist Lyst nok at danne mig efter den store Klopstock, om jeg og ei har havt Evne dertil«. Stykket, udgivet 1769, er skrevet i Alexandrinere

*) »Der er dem, som, selv imod Apollos Villie, med Vold og Magt ville bestige Parnas. Om end alle Naturens Gaver ere dem nægtede, stræbe de at bøde paa denne Mangel ved flittig Læsning, ved Gransken og Grunden i deres Ansigts Sved. Til dem vilde jeg sige, at Digteren fødes, han dannes ikke. Andre er der, som have Geni og ere udstyrede med Alt hvad Naturen kan yde for at frembringe en Digter, men som, i Tillid til de medfødte Gaver, aldeles forsømme hvad der er nødvendigt for at udvikle disse. Lad dem være forvissede om, at den gode Digter dannes, han fødes ikke».

og deelt i fem Handler, med indlagte Mellemsange i femfødgede Iamper og friere lyriske Versemaal. At der bliver talt og foretaget Adskilligt, som »lidet eller intet beforder Hovedhandlingens Fremgang», undskylder Ewald selv med, at hans første og nærmeste Hensigt med »Adam og Eva» ikke var at skildre den ulykkelige Prøve, men Guds Algodhed. Om en af de faldne Aander (Abbadona) tilstaaer han, at denne Figur ikke bidrager kjendeligt hverken til den ene eller den anden Hensigt: »han er der, uden selv at vide hvorfor. Og dog, den arme Diævel, jeg har aldrig kunnet overtale mig til, igien at støde ham ud af mit Paradiis, da jeg eengang havde bragt ham derind. Klopstock, den store Klopstock, havde lært mig at ynke — tør jeg sige at elske? — denne Ulyksalige. Det Haab, jeg har, at Guds Algodhed maaskee engang vil yttre sin uimodstaaelige Virkning endog paa disse nu Forkastede, gjorde mig det til en hemmelig Fornøielse at vise mine Tilskuere et Glimt af en ond Aand, som tænkte nogenledes taaleligen, og hvis Hovedforbrydelse var Mismod. Den Forfængelighed at pryde mit Stykke med en Tanke, laant af Tydsklands største Digter, var noget andet maaskee ligesaa forførende». Ved at gjøre den Trodsende (Baal) og ikke den Trædske (Satan) til de faldne Aanders Fyrste, har Ewald afveget baade fra Milton og Klopstock. Forøvrigt slutter han sig til disse Forgjængere og havde som de til Formaal ikke blot at skabe et Kunstværk, men at virke til Opbyggelse.

»Klopstock, den store Klopstock» begynder at blive Omqvædet; hans Navn var dengang i Alles Munde.

I vor Tid, da der selv for en Litterærhistoriker hører meer end almindelig Standhaftighed til at læse sig ind i Messiaden og de andre klopstockske Digtninger, er det ikke let at forestille sig den Virkning, de gjorde, dengang de vare nye. Vi maae tage samtidige Vidnesbyrd til Hjælp, og af saadanne have vi f. Ex. Fortællingen fra Goethes Barndom (henved 1759) om den gamle venlige Raadmand, der fulgte med Tiden og læste de ti Sange af Messiaden hvert Aar i den stille Uge som Andagtsbog; om hvorledes Goethe og hans Søster i Smug lærte store Stykker af den udenad, hilsede paa hinanden med den hjerteskjærende Samtale mellem Satan og Adramelech o. s. v. (Goethe: Aus m. Leben 2den Bog, Slutn., jfr. 12te Bog); vi have (efter 1772) Breve fra det unge Tydskland, om hvorledes disse for Religion og Dyd, Frihed og Fædreland begeistrede Ynglinger — Voss, Stolberg, Boie, Hölty o. fl. — feirede Klopstocks Fødselsdag, med hans samtlige Værker paa en Lænestol og Fidibusser af Wielands Skrifter: »Boie, der nicht raucht, musste doch auch einen anzünden, und auf den »Idris« stampfen»; hvorledes de, krandsede med tydsk Egeløv, drak »i Rhinskviin« Klopstocks Skaal, Luthers, Hermanns Minde o. s. v. Adelige og Damer stode ikke tilbage for den sværmende Ungdom: baade som Menneske, som Digter og som Seer var Klopstock i en Række af Aar Gjenstand for en Slags Helgendyrkelse. Men han var ogsaa, fremfor nogen af hans store Samtidige, Tydskhedens Repræsentant under den begyndende Kamp imod Franskheden: tung og opskruet, men inderlig greben af den christne Troes

Mysterier, gjennemtrængt af sædelig Alvor, begejstret for Tydscklands Eenhed og Selvstændighed. Det var for disse Stemninger han skabte sit saakaldte »Seraph- og Bardesprog», kunstig præget efter den classiske Oldtids Mønstre og heelt igjennem uden Riim, hvis Klingklang han dybt foragtede. Det reneste Udtryk for Klopstocks Eiendommelighed er Oderne, der i forskjellige antike Versemaal udtale hans religiøse, moralske, fædrelandske Stemninger og Betragtninger; den elegiske Grundtone, Stilens Høihed, det Gaadefulde i Udtrykket fængslede og opløftede Læserne, og før der endnu var udkommet nogen trykt Samling, gik disse Oder fra Haand til Haand i omhyggelige Afskrifter. Messiaden havde banet Vei for dem. Allerede i sit 24de Aar (1748) udgav Klopstock de første Sange af dette store Heltedigt, som i homeriske Vers besynger Forløserens Vandring paa Jorden og de Bevægelser, der gik igjennem Menneskenes og Aandernes Verden; de næste Sange udkom snart efter, de sidste først efter mange Aars Mellemrum (1773); men at Bygningen saa længe stod halv færdig, har snarere forhøiet end forringet dens Virkning. Digtets Svagheder som episk Digtning, den overvættets Talen og Sindsbevægelse, er for en Nutids Læser kun altfor afskrækkende. Ulige svagere i Opfindelse og indre Holdning, men ikke mindre eiendommelige i Grundtanke, vare Dramaerne — de saakaldte Bardiet'er — om Hermann, Tydscklands Befrier, i hvilke oldnordiske Gudenavne og frit udspundne romerske Betretninger om Druider og Barder, om Germaniens Sæder, Forfatning, Folkestammer, tjene til at kaste et Oldtids

Skjær over disse taagede Helteskikkelser, der mere i Følelsens end i Handlingens Sprog forherlige de heroiske Dyder, som Digteren ønskede at vække til Liv i sit Fædreland. Ogsaa Bardierne fandt baade Indgang og mangfoldigt Eccho i Efterligninger. Kort: Klopstocks Oder, Klopstocks »Gelehrtenrepublik», med hans Tanker om den tydske Litteratures Udvikling, Klopstocks Messias, Klopstocks bibelske og fædrelandske Dramaer bleve, om ikke læste, saa dog beundrede fremfor noget tidligere Digterværk og omgave Forfatteren med en halv overjordisk Glands. Han var selv gjennemtrængt af Følelsen af sit Kalds Guddommelighed, og over hele hans Person, i Livet som i Litteraturen, var der udbredt en stille, høitidelig Majestæt, som dog slet ikke skal have havt noget tilfældes med Vigtighed. Han talte nødig om sine digteriske Arbejder — hellere om at ride og løbe paa Skøiter, som var hans Lidenskab —, men man følte uvilkaarligt Repræsentanten for Ideernes evige Verden. Derfor har Goethe sammenlignet ham med Diplomaterne, som »paa-tage sig den svære Opgave, paa eengang at gennemføre deres egen Værdighed og en høiere Persons Værdighed, som de skylde Regnskab for ethvert Skridt; at fremme deres eget Bedste ved Siden af det langt Vigtigere, en Fyrstes, en heel Stats Interesse; og tillige, i en saa betænkelig Stilling, at gjøre sig behagelige i Omgang med Mennesker».

Den danske Regjering var den første, der viste Klopstock offentlig Anerkjendelse. Der var dengang en tydske litterær Coloni i Kjøbenhavn og Statsmænd af tydske

Dannelse, blandt dem den ældre Bernstorf, efter hvis Tilskyndelse Frederik den 5te lod Messiadens unge Digter indbyde til Danmark, allerede 1751, og tilstod ham en aarlig Pension (600 Rd.), forat han uforstyrret kunde arbejde paa Fortsættelsen af sit religiøse Heltedigt; af dette ere ogsaa flere Bind trykte i Kjøbenhavn, paa kongelig Bekostning. I tyve Aar var Danmark, afvexlende med Nordtyskland, Klopstocks Digterhjem; han var vel-seet i forskjellige litterære og fornemme Kredse, stod i Forhold til flere af Lederne i de skjønne Videnskabers Selskab, men levede i det Hele som en Fremmed i Landet: det var med Nød og neppe at han forstod Dansk, naar han læste det (jfr. Baggenses Labyrinth 1, Hamborg). Af danske Digtere havde navnlig Ewald »den Lykke, at blive», som han selv siger, »kiendt og taalt og yndet af den store Klopstock».

Allerede mens Ewald lagde sidste Haand paa sin »Adam og Eva», begyndte den klopstockske Følelse at stille Corneilles rhetoriske Pragt i Skygge: han havde været, siger han, »standhaftig nok» til at læse Messiaden for tredje eller fjerde Gang; nu blev han ogsaa bekjendt med den engelske Litteratur, som aabnede hans Øie for nye Skjønheder. Wielands Oversættelse af Shakespear og den prosaiske af Macphersons Ossian faldt ham i Hænderne, og saa ufuldkomne disse vare, vakte de Trang hos ham til at lære Engelsk, en Trang, han ikke tøvede med at tilfredsstille. Følgen af de nye Indtryk var, »at hans Smag blev vant, trængende til stærkere Føde, end den hidtil havde ladet sig nøie med», at de

Sententser, Modsætninger, Ordspil, han havde lært af Corneille, mere og mere tabte deres Tilløkkelse for ham. Det var ved samme Tid, han som ung haabefuld Forfatter var bleven indført hos Klopstock, hvis hele Personlighed maatte stille en Digers Kald i et høiere, forklaret Lys. Klopstock havde netop udgivet det første af sine fædrelandske Dramaer, »die Hermannsschlacht« (1769), og den personlige Omgang med »Tydslands første Barde«, just paa det Punkt af hans Bane, har hos Ewald sikkert, om ikke vakt, saa dog næret Ønsket om at forsøge sig paa et Emne af den danske Historie.

At nordiske Sagaer havde hørt til hans tidligste Læsning i Skoleaarene, saae vi i det Foregaaende. Nu læste han Saxo og fandt her Stof til et Sørgespil i Sagnet om Rolf Krage; Saxos Beretning om Rolf og hans Mænd, om Skulde, Hiartvar, Viggo, følger han saa nøie, at han tildeels kun dramatiserer den, bestandig med det Øiemed at forherlige de Ædles moralske og heroiske Dyder og efterspore de Træk af Svaghed, Tungvind, Fordom, som gjøre Forræderiet forklarligt og menneskeligt. Den Digter, der selv har lært os at stille strengere Fordringer til et historisk Sørgespil, baade som Drama og som Tidsbillede betragtet, end Ewald kunde fyldestgøre, Oehlenschläger, har taknemlig erkjendt, at i Rolf Krage »aabnede den nordiske Saga førstegang sine Gravhøie for ham og fremmanede sine Aander«; han har (i Forelæsningerne: Om Ewald og Schiller) gjort Rede for Stoffets Behandling og træffende nævnet Modsætningen mellem Vasallens Troløshed og de ædle Kjæmpers Tro-

skab som Handlingens Kjærne: »Utroskaben myrder sin Herre og Konge, Troskaben forsvarer ham til Døden og hævner hans Død»; han har fremhævet flere af de ægte dramatiske Tanker, som i sidste Optrin, hvor Viggo, mistænkt for Feighed og Utaknæmmelighed imod Rolf, staaer uanfægtet af sin Elskedes Had og Afsky og de Omkringstaaendes Foragt og kun lurur paa sin Hævn; han har heller ikke lagt Dølgemaal paa Misgrebene, som Hothers uheldige Optræden eller det sentimentalt Reflecterende i Stilen, hvis moderne Præg her bliver endnu mere iøinefaldende ved, at Stykket er skrevet i Prosa. I Grundtonen spore vi den tyske Mesters Indflydelse; forresten, baade hvad Emne, Anlæg og Udførelse angaaer, er »Rolf Krage» ulige mere dramatisk, end noget af Bardierne.

Klopstock, der, efter Baggesens Ord, havde »aflokket» Ewald dette Stykke, indleverede det, i Februar 1770, paa hans Vegne til Formynderiet for den danske Litteratur, det førnævnte Skjønne Videnskabers Selskab. Men »Hr. Ewalds Tragødie« blev ikke funden værdig til at optages i Selskabets Skrifter, ja, »ikke engang Trykken i »Almindelighed kunde med Føie tilraades», hvorimod man, »da Tragødien har adskillige Skønheder, og Forfatteren, »som efter sit Genie og med mere Flid kunde blive een af »de beste Poeter, befinder sig i meget trængende Omstændigheder, fandt for got under Haanden at give ham »50 Rd.» — senere forhøiet til 60 Rd. —, »for at hielpe og »opmuntre ham, uden derved at *engagere* sig at befordre hans Tragødie til Trykken». Hr. Ewald befordrede den selv til Trykken, paa Subscription (med 39

Subscribenter à 5-10 Exemplarer), og optog den siden, som sit Yndlingsstykke, saagodt som uforandret i de samlede Værker, uagtet den, som han indrømmer, »ingen Lykke har giort, hverken hos Kiøbenhavns eller hos Berlins Konstdommere, eller hos vort Theater, eller hos det, vi kalde vort Publicum, eller hos Boghandlere». Der kom to tyske Oversættelser, den ene skrevet under Ewalds Æine og paa hans Værelse, med en Fortale af ham, som forklarer, at, skjøndt det Tydske næst Modersmaalet var hans kjæreste Sprog, turde han dog ikke selv oversætte, af Frygt for Sprogfeil; om Stykket tilføier han: »Mein höchster Wunsch ist, dasz man daraus erkennen möge, dasz ich ein Schüler des unnachahmlichen Klopstocks sey. Er hat es gesehen, ehe es gedruckt ward, und er hat es seines Beyfalls gewürdigt. Den zwey letzteren Handlungen, musz ich gestehen, hat er das Feuer der ersteren abgespröchen. Ueberhaupt bin ich so stolz nicht, dasz ich nicht die Möglichkeit einsehen sollte, dasz dieser groszmüthige Mann mich vielleicht als einen jungen Dänen nur hat aufmuntern wollen».

En Opmuntring, der ved denne Tid blev Ewald tiltænkt, eller et Hverv, hvortil man fandt ham oplagt, var »med kongelig Understøttelse i Selskab af en Componist at reise til Nordskotland, Ørkenøerne, Island og Nordlandene, og der af Indbyggernes Munde at samle alle de gamle Sange, som Macpherson enten havde levnet eller slet ikke søgt». Ossians, »den celtiske Bardes», Sange (udgivne paa Engelsk af Macpherson 1760-65, oversatte paa Tydsk 1768) vare Tidens Vidunder; med Klopstock

og Bernstorf havde Ewald udkastet Planer til en saadan Opdagelsesreise og begyndte allerede at studere Hersisk og Vallisisk. Men en smertefuld Gigtskygdom, forværret ved et ulykkeligt Fald med Hesten mod en Træstamme, forbød ham indtil videre at tænke paa nogen Udflugt til fremmede Steder. Imidlertid blev Bernstorf styrtet af Struensee (1770), — Anledning til et smukt ewaldsk Æredigt, »Philet», over den faldne Stormand; næste Aar reiste Klopstock herfra, for ikke tiere at komme tilbage. Saaledes havde de første lyse Udsigter lukket sig for Ewald, og Sygdom, Nød og Skuffelse trak mere og mere sammen omkring ham.

Spiren til Gigtskygdom skal han have hentet paa sit Krigstog, da han engang paa Flugten hjem maatte staae flere Timer i Vand til høit op paa Livet. Den udvikledes ved et uordentligt Levnet og brød voldsomt ud netop den Vinter, han digtede Rolf Krage. Han havde, efter Lægens Fortælling, en Tidlang ligget syg paa Frederiks Hospital, begyndte at komme sig, men turde endnu ikke forlade Hospitalet; Tiden faldt ham for lang; han sneg sig ud og havde en glad Aften med gode Venner. Sildig ved Midnat kom han tilbage; han ringede, men Ingen hørte det. Døsig af Lystigheden og den haarde Vinterkulde, satte han sig ned udenfor Porten og ventede; da Ingen kom, faldt han i Søvn og tilbragte som Reconvalescent en heel Nat i Vintersnee! Om Morgen tidlig fandt man ham og bragte ham ind; han kunde ikke røre et Lem. Siden den Tid fik han aldrig sin Helbred mere. Ofte vare Smerterne ulidelige; de

kunde sagnes for længere Tid, men kom igjen med fornyet Hæftighed; hans Ryg blev kroget, Hovedet forover bøiet, kun de klare, blaae, gjennemtrængende Øine tabte Intet af deres Ild. At han heller ikke havde tabt sit Livsmod, viste han endnu paa de forskjelligste Maader. Men for nye Planer for Livet var der sat en Skranke. Han har selv yttret sig herom og i Forbindelse dermed udtalt sin Betragtning af Digtetekunstens Formaal. »I den Tid, da jeg skrev Rolf Krage, blev jeg angrebet af den smertelige Sygdom, som endnu» — 10 Aar efter — »holder mig ved Sengen, og som gjorde mig aldeles udygtig til alle Slags Forretninger, som enten fordrede Legems Vigeur eller en Iagttagelse af ordentlig bestemte Tider. Jeg frygtede intet meer end den Tanke, at blive en blot Byrde for mine Medmennesker, og dette bestemte mig til aldeles og med Iver at opoffre mig til de smukke Videnskaber, de eneste, hvori jeg troede at kunne udvirke noget Got og Agtværdigt. Jeg har», tilføier han, »maaskee tiere talt om min Lyst at være nyttig, end en streng Beskedenhed tillader det. Men Iver for min Konsts Ære, og den allene, frister mig til endnu eengang hellig at bevidne, at jeg aldrig skulde eller kunde have opoffret mig til Poesien, dersom jeg havde troet den et blot Tidsfordriv. Det vil altid blive mit Hierte ubegribeligt, hvorledes der kan gives Mennesker, og selv indsigtfulde og gode Mennesker, og — Himlen forlade dem det — selv Digtere, der kan indskrænke den ædelste blant alle Konster til saa ringe, til saa uselt et Formaal. Jeg siger: mit Hierte, og hvor opfyldt er det ikke

i dette Øieblik af alt det, der kunde siges til din Forherligelse, du Levning, du Præg af vort himmelske Udspring! Nu vil jeg kun sige det, jeg er overbeviist om, at nemlig Digterkonsten blot blev betroet de Dødelige, til at lære dem Godheds Priis og den Almægtiges Under, til at opflamme høiere Dyder, til at giemme store og efterfølgelseværdige Handlinger, til med uudslettelige Træk at indpræge Viisdoms og Klogskabs Grundregler, til at sammenknytte Selskaberne, med eet Ord: til at udsprede de sandeste, de reneste, de stærkeste Glimt af Himlen over deres Brødre. Vee de Foragtelseværdige, som nogentid har misbrugt den til andet!»

Fra nu af var jævnlig »Sygesengen hans Parnas», og vi have blandt Andet et Leilighedsdigt af ham (Passions-Oratoriet »Hedningernes Frelse», indsendt fra Landstedet Ryegaard, Februar 1771), om hvilket det udtrykkelig hedder i hans Brev til Bestilleren, at det er skrevet paa Sygeleiet; men, tilføier han, »Helten paa *Golgatha* besynges maaskee best af en Digter ved *Bethesda*». Det var Cantaten over Frederik den 5te, der havde skaffet Ewald Ry som Leilighedsdigter, og han havde siden den Tid havt Bestillinger, snart paa Texter til en Cantate eller et kirkeligt Oratorium, snart paa Bryllups- og Sørgedigte, skrevne i Bestillerens Navn og særskilt trykte eller indrykkede i Adresseavisen. Det Mislige ved det Slags Arbejder har Ewald baade følt og beklaget: »Digteraanden vil vække sig selv; den bliver gienstridig, naar den i Tide og Utide skal adlyde den første den beste Opfordring, og man kan aldrig sikkrere

svække sin Følekraft, end ved at tillyve sig Følelser». Han bekjender reent ud, at det var »Trang til Smaapenge», der nødte ham til at skrive, tilmed da tidt Anledning saavel som Bestiller var ham personlig aldeles ligegyldig. Men saameget beundringsværdigere bliver den Tankerigdom og den utrættelige Omhu med at udforme Tankerne i Ord og Rhythmer, som giver selv Bestillingsdigtet fra Ewalds Haand Præg af et Kunstværk. Og hvad Indholdet angaaer, har han »sielden eller aldrig brugt den Gienstand, som Leiligheden tilbød ham, anderledes end et Vehiculum enten for Guddommens Priis eller for en og anden moralsk Sandhed, hvis Indskjærpelse kunde giøre hans Digt nyttigt. Religionen og de høiere Dyder, Viisdoms Regler og Fædrenelandets Ære var», som han siger, »det uskiulte Formaal og det væsentligste Indhold af hans Arbeider».

Dette gjælder ogsaa om et Par satiriske Digtninger, der — som for en Modsætnings Skyld — fulgte nærmest efter Rolf Krage. Den første af dem var et Slags Leilighedsdigt, dog ikke bestilt Arbeide. Theatrets Directeur, Normanden Borgemester Bredal, havde skrevet et maadeligt Syngestykke (»Tronfølgen i Sidon»), som en ung Kritiker, Rosenstand Goiske, havde skarpt medtaget i sin »dramatiske Journal». Directeuren hævnedes sig ved et Efterspil: »Den dramatiske Journal», hvis Opførelse gav Anledning til voldsomme Scener imellem Studenter som Pibere og Officerer med Mandskab som Klappere; ved en ny Opførelse gjentog de samme Scener sig. Det var Beretninger om disse Optøier, der bragte Ewalds Blod i Kog,

og i sin Seng, med et Spækkebræt til Pult, skrev han i halvandet Døgn*) »De brutale Klappere, et tragicomisk Forspil, til Brug for den Kongelige Danske Skueplads«, 1771. Scenen er et Værtshuus, Hovedpersonerne fire Kumpaner og en fornuftig Mand, som de jage paa Døren:

»Der vil han pibe ud, den museblakked Kål,
Ein schönes Stück, genannt Dramatische Journal,
Bey meiner Seel', ein Stück, ein Stück, man skulde vente
En Oberst havde gjort! beym ganzen Regimente
Macht's keiner so! —»

»De brutale Klappere« udkom 14de Dagen efter Bataillen, uden Forfatternavn (men han vedkjendte sig det offentlig), i 1000 Exemplarer, som strax vare udsolgte, — et uvant Held for Digteren og vel ogsaa tildeels en Følge af Stykkets Anledning og af det Nye ved at tage en Dagsbegivenhed til Gjenstand for satirisk Digtning. Mindre Lykke gjorde »Harlequin Patriot«, 1772, en Comedie eller snarere en dramatisk indklædt Satire over patriotiske Skriblere og Projectmagere, som det vrимlede af siden Trykkefrihedsrescriptet (September

*) »I 36 Timer eller fra den ene Dags Aften til den anden Dags Morgen«. Dette Sagn stemmer med, at Bataillen stod d. 25de Novbr. og Stykket udkom trykt allerede d. 9de Decbr. — Et Par Dage efter havde Ewald en Forskrækkelse. Som han laae der, syg og ene, kom en Officeer i fuld Uniform ind ad Døren. Ewald ahnede Uraad og greb ind under Sengen efter et Væрге. Men det viste sig, at Officieren var hans Ven, Artillerilieut. Abrahamson, der kom for at besøge ham.

1770) og Statsomvæltningen efter Struensees Fald (Januar 1772). Grundtanken er udtalt i det Spørgsmaal:

» — — Er det let, at være Patriot?

Hvad Indsigt, hvilken Flid, hvor ægte Heltedyder,
 Hvad Ansvar selv for Feil! Ha' den, som selv tilbyder,
 Som kiæk paanøder sig, den Mand er aabenbar
 Sin Alders største Helt, Bedrager eller Nar!»

Her er Hovedpersonen en Nar, mere gal end latterlig, og i det Hele er hverken Handling eller Characterer rigtig comiske, skjøndt det ikke mangler paa gode Indfald, saavel i Plan som i Enkeltheder; flere af disse kom op længe efter, i Revolutions-Aarene, og ere blevne til Mundheld (som f. Ex. »al vor Fortred er Tydsk»). At Dialogen, hvor den skal gaae rask, jevnlig bliver ligesom forhakket ved gjensidige Afbrydelser, gjælder om »Harlequin Patriot» endnu mere end om de tidligere Stykker. — Et andet moralsk-politisk Emne har Ewald behandlet paa to forskjellige Maader: i Femactstykket »Pebersvendene», et Lystspil i Prosa, trykt 1773 — fra først af fremkaldt ved en Priisopgave i Aviserne, men selvstændig udgivet —, og tidligere i Afhandlingen: »Philets Forslag om Pebersvendene», 1771. Dette »Forslag» gaaer ud paa, at Staten skulde paalægge halsstarrige Pebersvende en aarlig Afgift, som kunde anvendes til Udstyr for Ubemidlede; det er alvorlig meent, udsprunget af varm Menneskekjærlighed og ret veltalende motiveret, med indflettede satiriske Bemærkninger og Skildringer, blandt Andet et Portrætgalleri af Peber-

svende: Hr. A., Hr. B., Hr. C. o. s. v. indtil Hr. P., tegnede i en Maneer, der minder om Rabener og flere samtidige Humorister. Afhandlingen gjorde en vis Opsigt; Lystspillet derimod, som blev nogle Gange opført, vandt ikke Bifald og hører vistnok til Ewalds svageste Arbejder. Men allerede de andre vidne om, at han, med alt sit Vid og Lune og et vist kritisk Blik paa Samtiden, der hos ham maa overraske, igrunden ikke var comisk Digter: han kunde harmes og spotte, men ikke lee over de menneskelige Daarligheder. Hvor lidt han har været oplagt dertil, have vi hans egne Ord for: »Ved de faa Skrifter, hvori jeg har stræbt at opvække andres Latter over Daarligheder, der allene kunde revses og rettes paa denne Maade, har jeg, langt fra at lee selv, vist været plaget af den fortrædneste, den bitterste Lune, som det kan være Den tilladt at skrive Satyrer i, der afskyer at være en Menneskefiende».

Samtidig med disse satiriske Dramaer — virkelig de første siden Holberg — havde han Planer til alvorlige Digtninger: »Frøde», en Fortælling i Prosa, Stoffet fra Saxo, rhetorisk udmalt, — »Frøde», et heroisk Skuespil i Alexandrinere, afbrudt med første Handling, efter Sigende fordi man frygtede politiske Udtydninger, — »Helgo», et Sørgeespil i femfødde Iamper; intet af disse Arbejder kom videre end til Plan og Begyndelse. Og det var Udbyttet af de tre første Aar, efter at Ewald havde gjort Digtkunsten til sit Livs Opgave! Men han havde ogsaa havt Meget at strides med foruden Kunstens Vanskeligheder. Hans Helbred var knækket: nu trængte

han meer end nøgensinde til kjærlig Pleie. Men siden Drengaaarene havde han ikke vidst, hvad det var at have et Hjem; Moderen var atter bleven Enke og levede i Velstand, men for ham havde hun Intet tilovers uden Formaninger og Kostpenge eller Udlæg til Kostpenge i fremmede Huse; naar igjen han har ladet hende forstaae, at det skulde være en »Ære« at betale for ham, er det kun en ny Yttring af gjensidig Misstemning*). Af det

*) See Formaningsbrevet fra Schönheyder til Ewald i Rungsted, Aug. 1774 (Olsen: Digteren J. Ewald, S. 30 ff.). Hans vedvarende Misstemning skimter igjennem i et mellem Familiesagn opbevaret Brev (K. F. Wiborg i Ny Portef. 4, S. 203 f.), som han »i Kjøbenhavn« — Datum erindredes ikke — skal have skrevet til sin Moder, engang hun var sengeliggende og havde bedet ham om nogle Vers til Adspredelse; han beskriver, at han paa Grund af Næringsorg og hæftige Smerter ikke kan faae Besøg af Muserne, men sender et Par Vers af en »Kjæmpevise«, hvori han forleden havde begyndt at besyngede deres egen Situation:

•Fru Marry hun ligger paa bløden Seng
Saa stadselig;
Saa tænker hun sig sin syge Dreng:
»Hvor gaaer det dig?«
Saa sørgeligt klinger den gyldne Harpe.
Fru Marry hun ringer paa Ternen blaa,
Klingeling ling ling!
»Vær snar, Grethelille! lad Rokken staae,
Kilt dig op og spring!«
Saa sørgeligt klinger den gyldne Harpe.»

Da Brevet nævner Ewalds »Geburtsdag« (den 18de Novbr.) som nærforestaaende, og da Versene i Stil og Rhythme ere en skjæmtende Efterklang af »Liden Gunver«, der blev digtet i Sommeren 1778 og trykt, sandsynligviis ogsaa komponeret, den følgende Sommer, har vel den tabte Datum været November 1778 eller 79.

Offentlige, der gav Klopstock Pension, var der ikke Meget at vente for en dansk Digter, høist et Gratiale eller anden tilfældig Opmuntring. Hvad han kunde fortjene ved Forfatterarbejder, de ældre, som han selv havde paa Forlag — »gut Kauf! gut Kauf!» raaber han til Boghandlerne — eller nye efter Bestilling, var hans væsentligste Indtægtskilde. Og selv om alle disse Kilder havde flydt rigeligt, var vist Ewald bleven lige fattig. Naar han havde Noget, gav han det til sine Venner, som trængte, eller de hjalp ham med at sætte det overstyr; han kunde være ligesom besat, saa af een, saa af en anden Lidenskab, og Penge var da det Mindste, han offrede paa den. Herom var der bestandig Historier i Omløb, som naturligviis ogsaa kom hans Familie for Øre og gav dem en vis Ret imod ham.

Hvad skulde de tænke, naar de hørte af skikkelige Folk i Farvergade — hans Hjem 1771 —, at han her havde for Skik at lade endeel Beboere i Huset af den lave Klasse komme til sig om Aftenen tilligemed en Violin, og da ved Dands, Drik og Sang tilbringe en Deel af Natten i hans Værelse, medens han, liggende i Sengen, morede sig med at see paa dem og drikke med dem? Der var værre Historier. Engang — det var mens han endnu laae paa Valkendorphs Collegium — bragte en Lakai ham Betaling fra Hofmarschallen for en Cantate, men langt mindre, end han havde regnet paa; han kastede Ducaterne under Sengen, saa de rullede om i Stuen, og svoer paa, at han ikke vilde hvile, før de vare fortærede i Lystighed, og han holdt Ord. En anden Gang, da han ved en Benefice-forestilling af »Pebersvendene»

havde faaet en Indtægt af 400 Rd., lod han sig kjøre omkring i en prægtig Vogn og sagde til Kudsken: »Hvis Nogen spørger Dig, hvem Du kjører for, saa svar: for Cavareren Eward» — han sagde altid *R* istedenfor *L* —; de faa Dages Lystighed endte i et berygtet Huus, hvor en Ven, der opsøgte ham, fandt Gulvet besaaet med Sølvpenge og reddede 80 Rd., den sidste Rest af de 400. Undertiden var det kun Bagvadskelse, som da en Hus-Ven, for at indynde sig, fortalte hans Moder, at han havde mødt ham drukken paa Gaden, ravende fra een Side til den anden, mens dog Ewald laae syg ude paa Landet; det Træk har han leilighedsviis selv berørt. Men var det dengang Bagvadskelse, saa kunde det til andre Tider være den rene Sandhed. Fra først af var det gaet mere støiende til, i Drikkelag medsamte de den Tid uundværlige Gadeoptøier og Feider med Vægterne, — siden stillere, i Eensomhed, for at glemme Sorger og dulme Smerter; men det blev lidt efter lidt til en Vane. Han har i sit »Levnet» oprigtig skriftet ogsaa om sin Drikfældighed; de Capitler, der skulde skildre dens videre Følger for ham, fik han ikke skrevet, men han har sagt nok derom i hvad han forklarer om dens Op-rindelse, mindre til Forsvar end til Oplysning og Ad-varsel.

»Fra den første Tid af, hvori jeg kan erindre mig selv, og hvori jeg kiendte stærke og spiritueuse Drikke, har jeg altid været en determineert Elsker af dem. Det var maaskee kun at smigre mig selv, maaskee det og var at tale ugrundet, om jeg sagde, at mit choleriske

Temperament, min tørre og hede Complexion havde nogen Skyld heri. Jeg vil før troe, at den første Kilder, som min Siæl har følt ved de nye, de besynderlige, de store og ædle Billeder, som, udklækkede af Vinens Hede, sværmede omkring den, — at den ulmende, varme, smeltende Udvidelse, som mit Hierte fornåm ved den fremmede Ild, har forført mig til at anstille nye Forsøg, og at disse, da de lykkedes lige saa vel, efterhaanden har gjort mig det trygt, sædvanligt og nødvendigt, at anstille fleer, uden at tilsidst enten Stregen, eller den Rendesteen, den Afgrund, som laae bag ved Stregen, kunde skrække mig derfra. Hvad det første betræffer, saa er det vist, at min Siæl altid har fundet en usigelig Fornøielse i det Besynderlige, det Usædvanlige og det Store, i det, som Indbildningskraften selv sielden seer uden fremmed Lys, og det, som man følgelig langt sieldnere seer virkelig. Denne Tilbøielighed er gaaet saa vidt hos mig, at det Sædvanlige og Daglige undertiden derover virkelig er blevet mig modbydeligt, og at jeg ikke sielden har syntes mig en Borger af en anden Verden. Af denne Aarsag var det mig som et Barn den største Vellyst at høre Eventyrer, da jeg blev en Dreng at læse Romaner, og da jeg blev ældre at spille dem selv. Af den Aarsag synes mig virkelig endnu hver Nat, hver Søvn uheldig og spildt, hvori jeg ikke drømmer. Af denne Aarsag finder jeg i denne Time en langt større Vellyst ved en halv Flaske Viin i min eensomme Grotte, end jeg skulde finde i det udsøgteste Selskab af pene Nympher eller af tørre Philosopher. Hvad Hiertets Udvidelse betræffer, saa tvivler

jeg paa, at nogen Dødelig besidder et følsommere, ømmere og — hvad skal jeg kalde det? — kilderkiærere Hierte, end jeg. Smertens Glæde selv, som nu næsten er den eneste, hvori det kan tage Deel, er det den saligste Vellyst; men enhver stor Handling, som det føler, er det en Straale af Himmelen, og i en Strøm af Livets Kilde forvandles enhver Taare, som den afnøder mit Øie. Af denne Aarsag har jeg altid med en unævnelig Vellyst læst og hørt velskrevne Tragoedier, og da jeg blev ældre, forsøgt at skrive dem selv; af denne Aarsag troer jeg endnu, at jeg i det mindste har vant mig til at elske Vinen, fordi den, i Mangel af store og rørende Handlinger, skaber dem for mit Hierte, og hvor de virkelig har Sted, udvider det til at kunne nyde dem fuldkommen. Jeg troer, at de selvsamme Hovedtræk i min Siæl fra Begyndelsen af ere Skyld i, at jeg er blevet en Romanridder, en Poet, og en Elsker af Vinen. — Dersom jeg altid havde ladet det blive ved den uskyldige, den ædle Vellyst, som jeg fordum drak ved min Høi, da skulde jeg intet havt at angre, intet at afbede. Men det Farlige! den ulyksalige Streg! heri bestaaer hele Knuden. Man vil i min Historie faae at see, hvorledes først Glæden selv og Ubesindighed, Selskaber, Leiligheder og Fristelser, siden Gienvordighed, Kummer, Ærgrelse, Mismodighed og alle Hypochondriens Ulykker Tid efter anden har drevet denne i sig selv uskyldige Lyst alt for ofte og alt for langt over den fatale Streg; og hvorledes Vanen tilsidst, og deraf fødte physiske, legemlige Nødvendigheder har forøget og hærdet den til en Grad, der har været

stor nok til at spilde det for mig, som man i Almindelighed kalder sin timelige Lykke; stor nok til at paa-lægge mig at angre, afbede, og saa vidt som mueligt at rette den. — Hvorfor blusser min Kind? hvorfor truer denne tungthængende Taare, at slette min Skrift ud? O mine Læsere! o Himmel! hvor meget, hvor meget har jeg, som jeg vilde at denne Taare kunde udslutte!»

3. EWALD I RUNGSTED OG SØBÆKSHUUS.

~~~~~

For at komme bort fra Hovedstaden, ogsaa af Sundheds Hensyn, havde Ewald fra 1773, for Sommer og Vinter, givet sig i Kost i Rungsted, et Fiskerleie ved Øresund, et Par Miil fra Kjøbenhavn, hos Fiskemesteren Ole Jacobsen, som havde Kroen der — det nuværende Rungstedlund — og var gift med en Bekjendt af Familien. Hans Moder vilde betale for ham i de første sex Uger, senere blot gjøre Udlæg. Præsten ved Trinitatis Kirke, siden Dr. theol. og Biskop Schönheyder, hans Sjælesørger, en Ven af Moderen og ham selv — kun et Aars Tid ældre end Ewald — paatog sig det lidet taknemmelige Embede at være Kassemester for ham; det var en nidkjær Geistlig, en retsindig og praktisk Mand, der vel, som de Andre, ikke ret skjønnede hans Værd som Digter, men var og blev ham oprigtig hengiven. Formodentlig

var det efter hans Raad at Ewald kom til Rungsted, hvor han dog var nogenlunde i Sikkerhed. Landluften, den skjønnede Natur, de gode Menneskers Pleie virkede ogsaa oplivende baade paa Legem og Sjæl, og strax den første Sommer høre vi ham synge om »Rungsteds Lyksaligheder» :

Mel. Naar sortnende Skyer —

»I kiøllende Skygger,
 I Mørke som Roser udbrede,
 Hvor Sangersken bygger,
 Og qvidrende røber sin Rede;
 Hvor sprudlende Bække
 Snart dysse, snart vække
 Camoenernes Yndling, den føllende Skiald,
 Med steds eensrillende Fald;

Hvor Hiordene brølle
 Mod Skovens letspringende Sønner,
 Og puste, og følle
 Den Rigdom, i hvilken de stønner;
 Hvor Meieren synger
 Blant gyldene Dynger,
 Og tæller sin Skat, og opløfter sit Raab
 Til den, som har kronet hans Haab;

Hvor skiertsende Bølger
 Beskvulpe den Vandrer, hvis Øie
 Snart stirrende følger
 Med Helsinges graanende Høie,

Snart undrende haster
 Blant Skove af Master,
 Og forsker, og kiender den Fremmedes Flag,
 Og glemmer den heldende Dag; —

Hvor Kummer og Smerte
 Fandt glade dit Aftryk, du Høie:
 Det ædleste Hierte
 I hvert et medlidende Øie;
 Hvor Venlighed pryder
 De strengeste Dyder:
 Der voxte min Sang, og den undrende Skov
 Gav Gienlyd af Skaberens Lov».

Vi have fra samme Tid et af de faa Smaadigte, hvori Ewald udtaler reent personlige Stemninger: en Sang til Jomfru Hedevig Jacobsen, »da Solen var overtrukken med Skyer i Sommeren 1773»; her er Grundtonen den dybeste Vemod. Og dette Suk om »Vaarens tabte Lyst», hvor ofte er det steget op, som Bølgen ved hans Fod, naar han sad ved Stranden eller paa Skovbakkerne og tænkte over sit Liv! Drømmene paa »Ewalds Høi», hvor forskellige fra hine Drømme paa Høien i hans første Ungdom! Tidt var han bundet til Sygeleiet, eller sad i »en gammel, sørgelig Lænestol, med to Puder», krumbøiet af Gigt, med »et randløst Blækhuus» ved Siden. Hans meste og kjæreste Omgang var med Almuesfolk; vi skulle i det Følgende høre hans egne Yttringer herom. En sjælden Gang havde han Besøg af Slægt og Venner

fra Staden, af sin Moder, af Schönheyders; om et Besøg (som det synes, 1773) af hans Ungdoms Elskede fortæller han i sit Levnet: »Det er neppe to Aar siden, at min Arendse kom til mig, da jeg laae i min eensomme Hytte, uden andet Selskab end min Kummer og mine Smerter. Blege og indfaldne var den Deiliges Kinder, og en mat Gnist af den mig saa bekiendte Ild skimrede endnu kun i hendes Øine. Med Kummer i hvert et Træk, med en kiæmpende og uovervindelig Høihed, gik hun hen til mit Leie og lagde Spidsen af Fingrene paa min zit-trende Haand. »De forrige Tider er forsvundne, Ewald!» sagde hun, og gik hastig bort, som om hun frygtede at have sagt for meget. Ja de ere forsvundne! sagde jeg, og saae stivt paa det Sted, hvor hun havde staaet, og ikke en eneste venlig Taare vilde lindre mit beklemte Hierte. O min Arendse, min Arendse!»

Her i Rungsted, i sit 30te Aar, digtede Ewald det heroiske Syngespil »Balders Død», — »det egentlig første Digt», siger Oehlenschläger, »som fra Formens Side har gjort Indtryk paa mig; dette Sørgespil og Rolf Krage vakte de første Funker af Nordisk Digterild i mit Hjerte». Anledningen var, som sædvanlig, en Priisopgave, idet nemlig Theaterbestyrelsen, i Mai 1773, havde udlovet Præmier for en Tragedie, en Comedie eller et Syngestykke i tre Acter og paa Vers; denne sidste Form passede saa ganske for Ewalds Eiendommelighed. Stoffet hentede han fra Fædrelandets Sagnhistorie, ligesom ved de nys henlagte Udkast (Frode og Helgo) og ligesom ved sit første Sørgespil Rolf Krage, hvor vi alt træffe Hother

selv, endog saa fremtrædende, at Stykket nær var blevet opkaldt efter ham. Emnet laae saaledes ikke fjernt, og i sin egen Hjertesorg havde Ewald den Ild, der kunde bringe Spiren til Væxt.

I første Optrin høre vi Spaadommen om Balders Død: at det Aar, der seer den fromme Halvgud hensunken i kjælen Elskov, haabløs, forkastet, det Aar skal see det Spyd, hvorfor han falder. Det er Skjoldungen Hother, som har vundet Nannas Kjærlighed; Loke, »Vanfred», hidser Medbeilerne op imod hinanden; Valkyrien rækker Hother det dræbende Spyd. Og da Balder har afnødet Nanna Svaret og gjentager sin Ed:

»Endog forkastet — hører det, I Himle! —

Endog forkastet skal jeg elske Nanna!» —

saa vier Valkyrien ham

»Til Kamp, — til Saar og Fald og Mørke!»

og snart græde Mennesker og Guder ved Balders Lig. — Som allerede ved disse Grundtræk antydet, har Stykket en tredobbelt Kilde, nemlig, foruden Saxos eventyrlige Ridderkrønike om Kong Hother og Halvguden Balder, tillige den oprindelige Baldersmythe, som den lyder i Edda, og Digterens egen Phantasi: ham tilhører f. Ex. den fremmede Tanke om en orakelgivende Skjæbne og den temmelig frie Indfletning og Udmaling af Personer og Træk fra Gudelæren, som forresten staae naturligt nok paa den halv menneskelige, halv eventyrlige Grund, hvorpaa Sagnet er stillet hos Saxo. Man kunde ønske en lignende Opfindsomhed anvendt paa Stykkets indre

dramatiske Bygning; nu er Forholdet mellem Hovedfigurerne næsten stillestaaende, og Balders Suk, Nannas Ængstelse, Hothers Fortørnelse og Ædelmodighed gjentager sig eens-tonig hele Stykket igjennem. Derfor ville de fleste Læsere finde sig langt mere fængslede ved dets første Halvdeel, end ved den sidste, men dog uafbrudt holdes i Stemning. En skjult tragisk Rædsel omsvæver Handlingen, og fra først til sidst lyder en tungsindig Klagetone, rhythmisk udtrykt i de femfødde Iamper med qvindelig, Tostavelses Udgang. Ved Valget af et riimfrit iambisk Versemaal, istedenfor Alexandrinere, vakte Digteren Forargelse hos Mange; men netop derved blive hans Fortjenester af den nye Stil i vor Digtekunst saameget tydeligere. Dialogen har han indlagt med Sange og Vexelsange af en ufor-gjængelig Skjønhed, som Duetten mellem Hother og Nanna (II, 4) eller Valkyriernes Sange, fra den første Gang, vi høre deres Vingslag

»Over Bjerg, over Dal,
Over brusende Søer».

Det var i Sommeren 1773 at Ewald begyndte paa »Balders Død»; inden Vinter havde han Stykket færdigt og sendte det, i November eller tidligere, til sin Velynder Conferentsraad Carstens, som, da Opførelsen vilde kræve forskjellige musikalske og sceniske Forberedelser, indtil videre anbefalede det til Selskabet for de skønne Videnskabers Forfremmelse, af hvis daværende otte Medlemmer Carstens var en af de virksomste. Efter skriftlig Afstemning tilkjendte man Ewald en »overordentlig Priis»

af 50 Rd. og besluttede — med velmeente, undertiden lidt spydige Vink til en og anden Ændring — at lade Stykket trykke blandt Selskabets Skrifter. Den endelige Afglatning, som synes at have været i fuld Gang i Mai 1774, trak sig, under forskjellige Afbrydelser, ud ligetil December; Conferentsraad Carstens tog ivrig Deel i den, var hos Ewald i Rungsted halve Dage ad Gangen og foreslog selv Ændringer, saavel i enkelte Udtryk som navnlig i Slutningsscenen, der blev fuldstændig omarbeidet, — ikke til det Bedre, undtagen for Hother, som nu kom til at stikke Balder ihjel af Vanvare. Da vi besidde Ewalds Udkast i Haandskrift, kunne vi have et Skjøn om de, tildeels vel af Føielighed, foretagne Rettelser og føre Texten tilbage til dens oprindelige Skikkelse, der i det Hele taget er at foretrække. Imidlertid har en saa kyndig og anseet Smagsdommers Interesse for Digtet og den personlige Omgang med ham været en stor Opmuntring for Ewald, dobbelt velgjørende under hans forlattede, lidende Tilstand, i disse strenge Tider. Stykket udkom mellem Selskabets »Forsøg» (1775); først flere Aar efter kom det til Opførelse, blev læst som et nyt Digtværk, oplagt paany og udbredt ogsaa i tyske Oversættelser.

Samtidig med Digtninger som Oden »Rungstedes Lyksaligheder» og det heroiske Syngespil »Balders Død», havde Ewald et Arbeide for af en ganske anden Beskaffenhed, nemlig en Række naturtroe Skildringer af Hverdagmennesket, bestemte til i sin Tid at udkomme som Ugeblad, et Par Ark ad Gangen, under Titel: »De Fremmede»; han kjendte sig for godt til at begynde paa

Udgivelsen af et Ugeskrift, før han havde en god Deel færdig sammenskrevet. I Modsætning til digteriske Idealer eller Carricaturer og selv historisk troværdige Portraiter, men »af en Caligula, en Cato og Gud veed hvilke besynderlige Ansigter, som maaskee aldrig komme for meer«, i Modsætning hertil vilde han holde sig til Hverdagslivet, til godt Folks »ubetydelige og uforstilte Handlinger« som den bedste Kilde til Kundskab om »Mennesket med alle dets Tilbøieligheder, Evner, Færdigheder, Nykker og Luner, Tænkemaader og Fordomme«. Det er et Selskab af Folk af forskjellige Nationer — deraf Navnet »De Fremmede« —, som fortælle Træk, de selv have oplevet og iagttaget, og anstille Betragtninger derover. Stilen, der minder om den engelske Humorist Sterne, nu en af Ewalds Yndlingsforfattere, er noget snaksom, men ikke uden eiendommeligt Lune, og heelt igjennem træffer man slaaende Træk og Bemærkninger, som kaste Lys over de hemmelige Traade i Menneskets Færd. At Ewalds personlige Erfaringer have afgivet det meste Stof, kan man allerede slutte sig til af Op-gaven for dette Værk; om et Par af Scenerne er det beviisligt, da man mellem hans efterladte Papirer finder de samme Scener, med Angivelse af Navn og Omstændigheder; om andre (som den unge Frankhuysens Skolehistorier, en ædel, dristig, aaben Character imellem skinhellige og pedantiske Omgivelser) kan man slutte det af Overeensstemmelser med hvad vi vide om Ewalds egen Ungdom. Jo mere Værket skred frem, des mere gik det op i Erindringer og Selvskildringer, udførte saa at sige

med mikroskopisk Nøiagtighed. Men ved de opdigtede Navne og Biomstændigheder maatte disse Skildringer tabe en stor Deel af deres Troværdighed, i alt Fald af deres Interesse, og som Bidrag til Menneskehjertets Krønike kunde et saadant Værk kun blive en ringe Skjærv. Det har sikkert været en Følelse heraf, der bevægede Forfatteren til at bryde af. Noget af Stoffet optog han paany i en Fortælling »Hr. Panthakaks Historie«, hvor vi føres endnu dybere ind imellem Hyklere og Menneskefjender. Men med Fortællingen kom han heller ikke tilende, og saavel den som Ugebladet (13 forsvarlige Nummere, hvert paa 3 Folio-Ark) bleve gjemte i Pulsten. Kun et indflettet Eventyr — »Mester Syenaals Levnetsløb«, nærmest en Satire over Modelyst og Efterabelsessyge — lod han nogle Aar efter indrykke i et Maanedskrift, dog uden Navn; det er et af de svageste Stykker, mærkeligst ved en umiskjendelig Lyst til at anbringe Ordsprog og Talemaader, ligesom for at øve sig i Sproget.

Et nyt Arbeide, men som allerede spirede i det henlagte Ugeblad og ogsaa synes umiddelbart at have afløst det*), er Selvbiographien »Johannes Ewalds Levnet

---

*) Det synes, at Ewald har skrevet de første Nummere af Ugebladet »De Fremmede« i Foraaret 1773 (»henimod halvandet Aar« efter Struensees Fald: 6, S. 64. 38. 51; jfr. Anm. S. 322); i saa Fald er det blevet afbrudt ved »Balders Død« og ikke fortsat før Vinteren. I »Alm. Dansk Bibliothek«, hvor »Mester Syenaals Levnetsløb« blev indrykket, hedder det forresten i en Anmærkning (Febr. 1780, altsaa mens Forf. levede), at Ugebladet er skrevet 1772; fra det Aar er da vel dette enkelte Afsnit, Nr. 4-6, navnlig

og Meninger», desværre atter kun et Brudstykke. Det er deraf, vi i det Foregaaende have ordret uddraget

selve Eventyret, der ganske staaer som et fremmed Indskud. — Vigtigere er Spørgsmaalet om, naar Ewalds Levnet er forfattet. Det efter indre og ydre Mærker ældste Brudstykke heraf — to Folioblade samt Spor af to udrevne — indeholder kun den ogsaa i »De Fremmede» optagne Beretning om Bagvadskelser, her med Angivelse af Tid og Personer (8, S. 17-21, = 6, S. 133-37. 130); dermed aabnes et af de Ewaldske Foliohefter, hvori der siden er skrevet Kladder til »Rungsteds Lyksaligheder», »Balders Død» m. m. (1773); det har — mod Sædvane — et pyntelig skrevet Titelblad: »Adskilligt om Johannes Ewalds Levnet og Meninger» og Overskrift: *Cap. 1.* Efter at have fattet Plan til fuldstændigere Optegnelser, har han ladet dette Brudstykke ligge, maaskee for at indfleite det paa sit Sted. Et andet, ligeledes tidligere Stykke, »fire Ark stort», om »Ærlighed», omtaler han leilighedsviis (8, S. 125) som bortkommet. Saaledes har Ewald i forskjellige Hold gjort Tilløb til Meddelelsen af sine Livserfaringer. Om det endelige Værk, det store Brudstykke »Levnet og Meninger», vide vi, at de Tre, for hvem det nærmest var bestemt, havde de første Capitler deraf ihænde i Begyndelsen af 1775: Schönheyders Brev af Februar 1775 (Olsen S. 59 f.) henlyder til Capitlerne »Høien» og »Viinflasken», Breve af Juli og August 1775 til en Fortsættelse. Hermed stemmer en Yttring i det sidstnævnte Capitel (8, 57), at det nu var »sexten Aar» — eller, som der i Haandskriftet først har staaet, »femten Aar» — siden hiin Aften paa Høien (1759); Capitlet er da vel skrevet 1774, og ved Heftets Udfærdigelse i Begyndelsen af 1775 er Dateringen rettet efter dette Aar. Men i et følgende Capitel »Arendse» (8, S. 105) kommer Ewald til at nævne sin Ode over »Indfødsretten», hvilken han først har digtet et Par Aar senere, formodentlig i Søbækshuus 1777; den blev trykt 1778 (jfr 2, S. 247). Deraf maa man da slutte, enten at Capitlerne om hans Kjærlighedshistorier ere skrevne et Par Aar efter det første Afsnit om Flugten m. m. (at i alt Fald hans »Levnet» ved den Tid har faaet nye Læsere og ønskedes fortsat, bliver rimeligt efter en Yttring i

Meddelelserne om hans Drengaar, om det første Møde med Arendse, Flugten til Krigseventyr, Drømmene paa Høien, den usalige Drikfældighed, Arendses sidste Besøg. Efter saadanne Prøver af Værket selv vil det være overflødig, nøiere at udvikle dets Fortrin: den Uforbeholdenhed i at skildre og skrifte, hvad enten Sandheden var til Ære eller til Ydmygelse, den Rigdom paa fine Iagttagelser over Sjælelivet, den Klarhed i Tænkningen, den Smerte i Sorgens og den Jubel i Glædens Sprog, det sprudlende Lune i hele Fremstillingen, der stiller dette Brudstykke i Række med de mest tiltalende autobiographiske Meddelelser, som Litterærhistorien nogensteds har at fremvise. Af Ewalds Skrifter er der intet, der i Stil som i Tankegang bærer saa lidt Mærke af forrige Aarhundrede. Det er en fortrolig Meddelelse til Læseren ganske personlig, til os ikke mindre end til de enkelte Venner, der fik det at læse i Foraaret og Sommeren 1775. Trykt blev det først længe efter Ewalds Død; men at det er skrevet i den Tanke, at det vel engang vilde blive udgivet, fremgaaer af dets Tilsnit og af flere enkelte Yttringer. Fra først af var det, som For-

---

F. Moltkes Brev, s. Olsen S. 88) — eller at den tilfældig grebne Hentydning til denne »Ode over Indfødsretten« er kommen ind ved en senere Ændring i Texten. Vist er det, at Ewald, saavel under Udarbeidelsen, som ved senere Gjennemlæsning eller Afskrivning, jevnlig foretog saadanne Ændringer; netop af »Levnet og Meninger« findes mellem hans Papirer et løst Ark med en hist og her afvigende og, som det synes, ældre Reenskrift af et Stykke af Capitlet »Arendse« (to Foliosider, svarende til 8, 106 m. — 109 m.).

ordet siger, bestemt for Schønheyder med Frue og Conferentsraad Carstens, »for nærværende Tid de eneste Vidner, som jeg kan taale til en authentiqve Tilstaaelse af mine Daarligheder. Naar jeg nu har bedet Dem undskylde mig, om jeg i Hensigt til min egen Fornøielse begynder i min Historie hvor og hvorledes det falder mig ind, saa tænker jeg, at jeg uden videre Forberedelse kan skride til Værket». Derefter Scenen mellem de to unge Flygtninger i Hamborg og, med forskjellige Spring frem eller tilbage i Tiden, den videre Reise til Magdeburg, hvor Fortællingen pludselig slipper.

Ved disse Skrifter skulde Ewald ikke blive rig: de udkom først efter hans Død. For »Balder» fik han, som sagt, eller snarere hans Moder, en lille Sum fra de skønne Videnskabers Selskab. Moderen lagde ud, men aldrig uden til »de første Artikler i 4de Bøn», det vil sige: Mad, Drikke, Klæder, Sko, Huus og Hjem. Forresten slog han sig igjennem ved Laan og milde Gaver og ved at skrive Leilighedsdigte, en tarvelig Industri, hvorfor han ogsaa stadig var i Pengeforlegenhed. Vi have et Brev derom til en Ungdomsven, hans Nabo fra Viingaardstræde, Cand. theol., siden Destillateur P. Spendrup (Januar 1774), skrevet — efter bedste Evne — paa Fransk, fordi han her i Rungsted var under Tilsyn og hans Breve bleve læste af velvillige Aander, men som ikke forstode Fransk. *»Mon très cher Frere! Parceque je n'ai pas encore apprît la grande Art de cachetér, il faut, que je vous ecrive aujourd'hui en François, qvoique je n'en sçais quere d'avantage, aimant plutôt d'etre exposé a votre critique, qv'a la curio-*

sité de mes Secretaires. Voici tout le Mystere! — J'ai besoin, sur mon honneur, extremement, superlativement, diablement besoin de quatre pauvres ecus, et je ne sçais pas un seul charitable trou dans tout le monde, dans lequel j'oserai les chercher, si ce ne seroit ta poche, mon cher petit Ami! Je vous avouerai ingenuement, si vous me demandez quand je vous payerai, que je n'en sçais rien, si ce ne soit pas, quand je puis — c'est a dire, quand la Compagnie etablie pour l'avancement des belles lettres aura la bonté de me donner quelque chose pour mon Opera (la mort de Balder) qu'elle m'a demandé, et qu'elle a reçue il y a presqve quatre mois; ou si ma Mere aura la complaisance, de — — m'assister; ou si vous sçaves quelqu'un qui a envie de mourir ou de se marier, et qui souhaite ma benediction rimée. Enfn, vous m'aimes plus que quatre ecus, et vous les pouvez risquer comme sur ce qu'on appelle Bodmerie. Pensez y, que je n'ai que vous dans le monde, qui me voudrai faire cette amitié la. J'attends votre reponse avec impatience a lundi prochain, et je suis ton Ewald. — NB. le vous et le tu se mele d'une etrange façon dans mon epitre, mais j'aime a tutojer mes amis, et je ne sçais pas si soit la mode en françois».

Paa godt Humeur manglede det saaledes ikke, til sine Tider; — heller ikke paa gale Streger, som da Patienten en Søndag Formiddag, maaskee netop for de laante 4 Rigsdaler, gjorde en Kanetour: vi vide det af de Skjænd, han fik af sin Kassemester og *Censor morum* Schönheyder, som skriver (i Februar 1774): »Fra den »Kant, hvor jeg allermindst vilde have det, fra Deres »Moder maa jeg lade mig fortælle, at uhældigen en Sum »Penge, som dog vel ikke gaaer over nogle Rixdlr., er

»falden i Deres egen Magt og har forrykket Dem udaf
»Deres Roe og Sædelighed. Det er den Historie om
»Deres Kiørsel til Hirschholm. Hvad ere de dog for
»urimelige Paroxysmer, som komme paa Dem! Have De
»nu altfor længe havt den behagelige, og for Dem passe-
»lige (for en Poet maatte det være en ædel og ærværdig
»bukolisk Eenfoldighed og Uskyldighed, i den Huusholdning
»og Familie De leve i) Tilflugt? Er det bleven gammelt
»for Dem, denne gode frie og dydige Tvang i disse villige
»og menneskekierlige Folkes Huus og under deres Ex-
»empels Opmuntring til Moralitæt — at den ulykkelige
»slemme Lune nu maatte holde ogsaa denne Deres
»Levemaade for Tyrannie?» o. s. v. — — »at imedens
»Deres Huusfolk reise til Kirken og De af Skrøbelighed
»holdes for dispenseret fra Gudstienesten, De da, lige-
»som til Spot over hines Troeskyldighed, vove sig ud i
»Kane for at anstille en utidig Forlystelse og for Dem
»allene, en Svier, paa Deres Forstands og Artigheds
»Bekostning». — Et Aars Tid derefter, noget før Ewald
blev flyttet fra Rungsted, høre vi lignende Bebreidelser,
i en langt strengere Tone: at han gjør sig selv og Andre
»poetiske Illusioner med sin Forbedrelse»; han burde,
»som en paa Legemet nok formodentlig ulægelig
»Valetudinær, blive et ærværdigt Exempel paa Resig-
»nation og paa Viisdom og høiere Forstandskræfter». Den stakkels syge Digter! Var det lettere, eller var det
vigtigere for ham end for alle os Andre, at være Mønster
paa Resignation? Og var det en Maade at hjælpe ham
dertil?

I Rungsted tilbragte Ewald halvtredie Aar, mørke nok, men dog lysere end baade de Aar, der gik forud, og de, der fulgte efter. I Efteraaret 1775 blev han paa sin Families Foranstaltning henflyttet eller rettere sagt bortført til Søbækshuus (Sømøllen), en Fjerdingvei Nord for Humlebæk, lidt inde i Landet. Han havde i Rungsted forelsket sig — der siges, i en Pige af tve-tydigt Rygte — og fattet Giftermaalsplaner; derfor blev han skaffet bort. Men flere Maaneder derefter var der endnu Anledning for hans strenge Ven til et Straffebrev, der idetmindste viser, hvorledes hans Nærmeste tænkte om ham. Det paasiger ham, at ligesom denne Elskovs-handel er begyndt, saa har han ogsaa hærdet sig i den, ved daglig Drukkenskab; det spotter med, at han skulde være den Mand, som kunde gjøre et Ægteskabs-Valg for Livet og snakke om at opholde sig ved sine Arbeider; det truer ham med, at hans Velyndere allerede have slaaet Haanden af ham, og dersom han ikke staaer af fra sit Sværmeri, vil han til offentlig Beskjæmmelse blive erklæret umyndig: »meener De, at De ikke have gjort »nok, for at overbevise Regieringen, at saadant et Men-neske ikke bør have Frihed at gjøre sig selv Livet »endnu ulykkeligere?» Vi høre ikke videre om denne Sag. Men om det nye Sted, hvor han var tinget i Kost, fortæller en troværdig Hjemmelsmand, at her manglede han Pleie og enhver Livets Fornødenhed, og disse Savn, hans Værts Haardhed og hans Sygdom, som igjen hæftig overfaldt ham, havde nær gjort Ende paa hans Dage.

To Aar hensygnede han i Søbækshuus, to lange, sørgelige Aar. Der findes imellem Ewalds Papirer et løst Ark, mærket »d. 13de Marts 1777«, med det lille Fabeldigt »Æselet og Bonden«, hvorom nedenfor, og nogle Tilløb til 11te Vers af Oden om Indfødsretten; derefter i det latinske Sprog en Bøn, et Hjertesuk, der ret giver et Indblik i hans forpiinte Sjæls Anfægtelser. Han opsender sin Tak for den Dags Flid og beder om Styrke til dagligt Arbeide: *„Da mihi amorem laboris, da vires! Caveas, quæso, ne otium et exinde sequens intemperies animam meam miseram sed redemptam, sed Christi sanguine redemptam, plane corrumpant! — — Et-cur hoc latine? Si peccavi, ignosce! Sed homines me hypocritam forsitan putarent. Anne impius videri malo? O turbatam mentem! Esto mihi lumen, optime Pater!«* *)

Intet Under, om Ewald følte Digter-Aaren ligesom ud-tørret og, naar han engang digtede, »troede altfor kjendeligt at see sit Arbeide, sin Angstsved deri«. Betydeligere Arbeider have vi ikke fra disse Aar, kun den store Ode »Indfødsretten« og nogle Leilighedsdigte. Et af disse, bestilt gjennem den samme Ven (P. Spendrup), til hvem han fra Rungsted skrev Fransk, tilsendte han sin Ven med et Brev, hvori han klager over den altfor korte

---

*) „ — — Giv mig Kjærlighed til Arbeide og Kræfter dertil! Vogt mig, Herre, at ikke Ørkesløshed og de Lyster, den giver Magt, skal slet fordærve min arme, men gjenløste, men ved Christi Blod gjenløste Sjæl! — Og hvorfor nu dette paa Latin? Har jeg syndet dermed, da forlåd mig! Men Menneskene vilde maaskee ansee mig for en Hykler. Vil jeg da hellere gjælde for vantro? O, forvildede Sind! Vær Du mit Lys, algode Fader!«

Frist. »Jeg har imidlertid gjort alt hvad jeg har kunnet, saa vel for din Skyld, som oprigtig talt af en inderlig Kiærlighed og en hundsfotsk Trang til de 3 Rigsdaler. Saa smertefuld, nedtrykt, mismodig som jeg er, skulde jeg ellers neppe have paataget mig det; jeg tænker heller ikke, at jeg er kommet alt for vel derfra. Thi hvor Trang var Fader, Melancholie Moder og Hastværk Accoucheur — hvad kan man der vente sig af Fosteret? For det første har det den Feil, som alle mine Impromptuer, at det er for langt. Jeg tænker, jeg maatte være et Aar om at skrive et Epigramma. Den sidste Politur har jeg heller ikke havt Tid at give det. Du veedst, at de betydeligste Data, som du har skikket mig, er, at Bruden er 25 Aar, og at Verset skal indbindes *in Quarto*. Han slutter med at bede Svaret adresseret til en Bekjendt og forseglet med et andet Signet end det ærlige *P. S.*, da man paa Poststationen i Rungsted »af Omhu» brækker hans Breve. — Tilfældigviis kjende vi dette Lykønskingsdigt til 3 Rd., med Opgivende, at Bruden var 25 Aar. Det er Bryllupsdigtet til Brünnich (2, S. 130), en fri ewaldsk Digtning: Glædens Muse udfritter det slumrende Menneske, ligesom Dalila Samson, om de Baand, hvormed han kan sikkert bindes: ved Rigdoms gyldne Lænker? men de briste, saasart han rører sig, — ved Ærens Diadem? ved den blinde Amors Rosenkjæde? — de briste som Sytraade; kun de Baand, som Hymen og Himlen knytter, skulle evig binde. Hvem skulde ved Læsningen af dette Digt

faae nogen Tanke om Forfatterens jammerfulde, forkuede Tilstand?

Virkelig glemte man, som det saa tidt skeer, Digteren selv over hans Værker. Det var ved denne Tid, at en Kreds af yngre Forfattere — Abrahamson, Thaarup, Brødrene Trojel og tolv Andre — havde stiftet det »Danske Litteraturselskab», i Modsætning nærmest til det Norske litterære Selskab, hvor man gjorde Spøg med den ewaldske Pathos (de »ha-stemte Toner», »Balduren» o. s. v.), og vel ogsaa til det ældre saakaldte »smagende» Selskab til de skjønne Videnskabers Forfremmelse, et Selskab paa 6-8 Hædersmænd som Værger for vor unge Litteratur. Den nye Forening gik ud fra et Slags »indbyrdes Undervisning», idet man holdt ugentlige Møder, hvor ethvert Medlem skulde »kvartaliter forelæse noget selvforfattet Stykke», en æsthetisk Afhandling, en Lovtale, en Ode; disse Arbejder bleve drøftede ogsaa skriftlig og, naar de fik Stemme fleerhed, udgivne i Selskabets Samlinger; ved Optagelse af nye Medlemmer var eet Nei tilstrækkeligt til at udelukke den, der var bragt i Forslag. I dette Selskab valgtes den fraværende Ewald til Æresmedlem; han fik foreløbig Underretning derom ved Abrahamson, som i September 1776 skriver til ham om de fornøielige Timer i Selskabet, fornøieligst naar de tale om Ewald: »Tro mig, kiæreste Ven, Antallet bliver daglig større paa dem, der læse Dem med Smag, og føle Deres Skønheder; og lad det være Dem en nogenledes Modvægt imod den Fortrædelighed, De ventelig føler ved Tanken om Tossernes og øvrige Abderiters Domme. Mange, ret

»mange, længes efter snart at see og læse noget fra »Dem. Deres *Balder* kan de fleste saa godt som udenad, »og lige saa, mange af Deres ældre Digtværker».

Faa Uger efter dette Medlemsbrev fik Ewald Underretning om et andet, der var ham tiltænkt, nemlig som Hospitalslem paa Kongeligt Nummer. Som Hospitalslem! Hans Gjensvar til Schönheyder (9de October 1776) er roligere, end man skulde vente. »Saa velmeent som jeg troer at Deres Forslag er, min kiæreste Ven! saa har det dog sat og ikke kunnet andet end sætte mig i den yderste Bestyrtelse og Angst, og det Kiæreste, det eneste Kiære, som jeg finder deri, er nødvendig det, som De forsikkre mig, at De har havt den Kiærlighed, ikke at tale til andre om saadanne Ting, førend De hørte min Mening. Men kunde De da ikke vide denne Mening? For den barmhiertige Guds Skyld, lad dog ikke min Tillid til Dem og Deres Omhu for mig gjøre mig reent ulyksalig! Jeg seer det nu, og jeg har seet det før, at jeg i Deres Øine kun er et hielpeløst, elendigt Kræe, som maa takke Gud, om det faaer det daglige Foer, indtil det creperer. Jeg er nu vist ikke saadant et Kræe, og om min bizarre Skiebne ikke kan tillade mig at leve af mit eget Arbeide, af min egen sure Sved, saa veed jeg hvad det er at døe, og jeg frygter ved min Ære ikke derfor. Men det frygter jeg for, at være et Hospitalslem — Gud! retfærdige Gud! har jeg fortient saadanne Ydmygelser?» Han sukker efter, at man vil give ham Anledning til Arbeide; den Naade haaber han af Kongen, men ikke at gjøres til Almissem.

»Jeg vil endnu kun erindre, at da De veed mit Hiertes skiulte, kiæreste Tanker — at jeg da ikke kan begribe, hvorledes De kunde troe sligt et Forslag antageligt for mig. Er det — svar mig, beste Ven! oprigtig — er det ikke kommet fra min Moder? det ligner hende! — I Hensigt til mit sande Vel beder jeg Dem tale med min Abrahamson, min Arendse, min Wissing. Jeg veed, at De elsker mig, men taler De til nogen anden end til mig om det Forslag, saa dræber De Deres troe Ewald».

De Stemninger af luttret Selvfølelse, Haabløshed og Fortrøstning, som krydsedes i hans af Lidelser og Ydmygelser ængstede Sjæl, har han med en egen digterisk Veltalenhed givet Ord i et Bønskrift eller Forsvarskrift — man kalder det Ewalds »Apologi» —, i hvilket han offentlig vilde klage sin Nød og anraabe om en Stilling, hvori han ved Arbeide kunde finde sit tarvelige Udkomme. Han indledede det ved at ligne sig med en Mand, hvis Hytte brænder, og som, istedenfor at slukke, falder i Staver over, at Hytten endnu ikke er styrtet sammen over hans Hoved; Naboerne, Fjender og Venner, puste til Ilden, og han selv glemmer at slaae Vand derpaa »over at eftertænke, hvorfor han, stolende paa Andre, med Hænderne i Skjødet har ladet det komme saa vidt, — hvad det kan nytte Naboerne, at hans stakels Hytte bliver ødelagt, og hvilken Støtte, hvilken Sparre der nu snarest vil falde, og hvilket Hjørne af Hytten han helst vilde frelse, og om det ikke overalt er for sildig at frelse noget». Denne Begyndelse har Ewald overstreget; men han har ligesom paany stadfæstet dens

Sandhed, ved at lade sit Nødraab tabe sig i en digterisk Udmaling af Kampen imellem Haab og Fortvivlelse, og dernæst ved at lægge det hele Skrift hen, ufuldendt. Samtiden har ikke kjendt det; for os er det et betydningsfuldt Brudstykke af Ewalds Selvbekjendelser. Han skildrer sin Mistvivl om at kunne forklare sig for nogen menneskelig Domstol. Men i hans »Græmmelses Hviletimer» vaagnede den Tanke, om der dog ikke var mange ædle Menneskevenner, der nu kjendte og elskede ham blot som Digter, men der vist skulde ynke og om muligt hjælpe ham som Menneske, dersom de kun saae hans Taarer, hans Hensigters Reenhed og den Uret, han led. »Saa kom mit Mismod tilbage med alle sine sorte Skrækbilleder, og bredte sig ud for hver en smilende Udsigt, og fordoblede mine Ulykkers Vægt, og nedtrykte min Siæl, og qualte hver opstigende Tanke om Modstræbelse i mit Bryst. I en lang Sørgeskare kom først mit Hiertes kiæreste Børn, alle mine spædeste, uskyldigste, fornuftigste, dydigste og — snarest afviiste, bitterst forhaanede, længst bortkastede Ønsker. Saa kom fire Liig: min Helbred, mit Rygte, min Frihed og min Ungdom, og strax efter dem den nøgne, nedboiede, hielpeløse, foragtelige Armod; herpaa fulgte, Haand i Haand, i en lang Rad, suurseende, ubudne Fremmede: uvenskabelige og uformodentlige Tilfælde, og saa alle min Konstes, min Characteres og mine Fiender — og iblant disse til min Bestyrtelse allerøverst jeg selv, mit Hæng til at være Digter, og mine beste Arbeider, som havde tilveiebragt mig manges Opmærksomhed, og min Egensind, min Let-

sindighed, min Fremfusenhed og Stolthed, der havde gjort denne Opmærksomhed til Galde, Gift og Død for mig. Endelig kom de, som burde være, og de, som kaldte sig mine Venner; og et Glimt af angstfuldt Haab, et frygtsomt bedende Smil brød igiennem mine tunge Taarer, for at hefte sig paa deres Ansigter, — og Himmel! Foragt, Vrede straaledede mig imøde af deres Øine; Bebreidelser, Forhaanelser, Forbandelser, Trusler, Gift strømede ud af deres Læber, og en Dolk var i deres opløftede Hænder, som de kun endnu holdt tilbage i det Haab, at mine Fiender eller jeg selv snart vilde forekomme dem. — Naar jeg da længe havde lagt i denne haabeløse Stilling, kom min retfærdige Sag, understøttet af Fornuft og Religion, igien til min Siæl. »Hvi sover du? hvi forlader du mig?» sagde den; »og er det mig allene, er det ikke den sidste Gnist af din timelige Lyksalighed, er det ikke selv i visse Maader dit Liv, din Ære, din Samvittighed, og dit evige Vel, som du har at stride for? Kan du gjøre mindre derfor end tale? Der er en retfærdig og barmhiertig Gud, som er Herre over de menneskelige Hierter, og som kan velsigne dine Ord, om det er hans behagelige Villie; men som vist vil straffe din fortvivlede Taushed, og ansee dig som en Selvmorder, om du ikke gjør alt hvad du kan for at frelse dig». — Saaledes satte jeg mig for, at forsvare min Sag, og til mine Dommere vilde jeg vælge, om mueligt, hele Verden, men især dem af mine Medborgere, som har værdiget mit Talent og dets Frugter deres Opmærksomhed. Maa-skee dog en Deel af dem — sagde mit opstigende Haab

— maaskee mange vil finde, at jeg intet Ubilligt, intet Ulovligt, intet Ufornuftigt begierer; at jeg intet ønsker uden den Ret, den Lyksalighed, som den allernaadigste Regiering ikke negter den Ringeste blant sine Undersaatter, og som ingen anden bør kunne negte: den, at fortiene mit Brød ved mine Hænders Arbeide».

. Det er med disse Betragtninger, han havde tænkt at indlede en Fremstilling af sine Skjæbner, sit Digterkald og sin Begjæring til det Offentlige. Men han maa være falden tilbage til Mistvivl om at finde Øre for sine Klager. At han ikke lod dem strømme ud i Digt og Sang, følger af hans Betragtning af Digtekunsten som altfor ophøiet til at tjene som Tolk for reent personlige Stemninger. Det er, som ovenfor antydet, kun en sjælden Gang, han som Digter taler i sit eget Navn og ligefrem giver Bidrag til sine Selvbekjendelser. Saaledes i tidligere Aar i Digtet »Da jeg var syg» (1771):

»Velkommen Gift, som raser i mit Bryst!
 Velkommen Harm, som reent fordrev min Lyst!
 Og Mangel, du som togst min sidste Ven,
 Velkommen! thi du gavst mig Mig igjen».

Saaledes i »Natte-Tanker» (fra Slutn. af 1772, ikke udgivet), om Fred i de søvnløse Nætter, mens Hundenes Tuden varsler Lig og Ulykke:

»Naar Uglen skriger om Fortræd,
 Og Dødens lodne Spaamænd tude:
 Da kommer Haabet til min Pude,
 Og Livet til mit Hvilested».

Selv disse smerterige Ord vare ikke længer Udtryk for de Følelser, som nu opfyldte ham. Men af de faa Digte, han har skrevet i Søbækshuus, er der eet, der udtrykker dem; det er den før nævnte Fabel: »Æselet og Bonden» (Marts 1777), hvis Slutningsord ere som talte ud af hans egen Erfaring:

»Tyranner er kun svage,
Og kan, endskiønt de vil,
Ei skabe større Plage,
End vi har Kræfter til.
Hver nye, hver større Kummer
Gir os langt bedre Haab
Om Trøst og salig Slummer
End alle vore Raab;
Thi sank vi under Nøden,
Da smilte Armes Ven,
Da gav han kiærlig Døden
Et Vink at ende den».

---

4. EWALDS SIDSTE AAR.

~~~~~

Det var hans Trøst, at Døden skulde ende hans Lidelser, og nær var han forkommet i sin kummerfulde Eensomhed, da det igjen begyndte at lyse op for ham. En yngre Ven, fordums Discipel, Kammerjunker F. Moltke, som var med Hoffet i Fredensborg, fik ved en Hændelse at vide, at Ewald boede der i Eggen, og op-søgte ham. Han kom oftere til ham, viste ham kjærlig Deeltagelse, skaffede ham Understøttelse fra Arveprindsen og drog Omsorg for, med Bistand af Schönheyder og Carstens, at han, i Efteraaret 1777, kom fra Søbæks-huus tilbage til Kjøbenhavn, hvor hans Venner mod-togte ham med aabne Arme. Han kom i Huset hos en Mad. Schouw, der i de Aar, han havde tilbage, pleiede ham, som han skriver i sit Testament, med »meer end moderlig» Omhu. Hans Helbred bedrede sig, og fra mange Sider kappedes man om at vise sin Glæde over at have faaet ham igjen. Et Selskab af yngre Skuespillere bragte »Balders Død», endnu uden Mu-sik, paa Scenen, den 7de Febr. 1778, ved en privat Forestilling, som Kongehuset uventet hædrede med sin Nærværelse. Om Aftenen havde de et festligt Lag, hvortil Digteren — bestandig saa svag, at han maatte bæres op ad Trapperne, — var indbudt som Æresgjæst; Mad. Rosing, Nanna, var hans Borddame; hun og den yndige Valkyrie bragte ham i den syvende Himmel. Hvorledes

hans Følelser Ild, hans Aandrighed og Vid har spillet, kunne vi danne os en Forestilling om efter hans Breve og prosaiske Skrifter; Rahbek, som i denne Kreds blev personlig bekendt med ham, omtaler Ewalds »mageløse Svada, Lune, Vid og Fortællingsgave, hvortil han ingen-sinde har hørt noget Lignende«. Det Bifald, hvormed »Balders Død» var optaget, fremkaldte to Dage efter en allerhøieste Befaling, at det skulde opføres paa det Kongelige Theater, til Indtægt for Forfatteren (d. 9de Marts). Denne var selv tilstede og hørte Huset gjenlyde af det rungende: Ewald leve! Det var første Gang han var Gjenstand for offentlig Hylding; Bifald og Indtægt vare lige rundelige. Stykket maatte trykkes i nyt Oplag, det blev sat i Musik, af Concertmester Joh. Hartmann, og næste Vinter opført paany, fuldstændig udstyret med oldtidsvarende Dragter. Maaskee har det dog aldrig gjort større Virkning end i sin første Tarvelighed.

Uagtet Gigt og Tungsind snart vendte tilbage, havde dog Ewald samlet friske Kræfter, og allerede i Sommeren 1778 see vi ham i Virksomhed med en ny dramatisk Digtning: »Fiskerne«. Til Grund for denne laae en Begivenhed af det virkelige Liv, fra den Kreds, der var bleven hjemlig for ham: en Stranding forgangen Aar (Novbr. 1774) ved Hornbæk, hvor nogle fattige Fiskere satte deres Liv i Vove for at bjerge den fremmede Skibbrudne, afsloge at tage Penge af ham og siden bleve høimodig belønnede af en dansk Rigmand. Disse Grundtræk har Ewald fastholdt; han har deri indflettet en Tvist mellem et Par af Fiskerne og deres Kjærester,

der skal stille Menneskekjærligheden i det reneste Lys ved at lade den seire over Elskovs og karrig Klogskabs Frygtagtighed, men som vistnok staaer noget ubetydelig ved Siden af den gribende Hovedhandling. (En Ændring i Planen, der vilde bøde herpaa, foreslaaer Oehlenschläger i sine Forelæsninger over Ewald.) »Den idylliske Huskreds i Hytten, Stormens Hviin paa Havet, det modige Forsæt, som Tvivl og Frygt for et Øieblik rokker, og endelig den lyriske Udflugt paa Bølgen, som bliver belønnet med en lykkelig Tilbagekomst: det er digtet, og alt dette har Ewald udtrykt saa mesterligt som muligt. Den store poetiske Spænding i Stykket bestaaer i de Skibbrudnes øiensynlige Undergang, dersom de ikke strax reddes, og i Fiskernes øiensynlige Undergang, hvis de vove at redde. Her skal voves Liv for Liv: dette er stort og griber den menneskelige Følelse i sin dybeste Grund». En religiøs Betragtning af Livet, varm Fædrelandskjærlighed, Begeistring for det frie Hav og det kjække Sømandsliv, disse Følelser, der hørte til Digterens Væsen, have sat ham istand til at opfatte Emnet ret i dets Eiendommelighed. Og hvorledes smelte de ikke sammen ved Handlingens Vendepunkt, hvor Fiskere og Fiskerinder paa Strandbredden see ud efter den skrøbelige Baad:

»Fiskerne.

Havets mægtige Betvinger,
 Tael til Bølgen i din Harm!
 Almagt, grib Orcanens Vinger
 Med en vældig udstrakt Arm!

Folkene i Baaden.

Lige Slag!
 Dvæl ei længe!
 Seie Tag,
 Danske Drengel!»

Stykkets almindelige Grundtone er stemt efter hiin Forening af det Hjemlige og det heroisk Opløftende, som var givet i Stoffet: heelt igjennem Træk og Udtryk, hentede fra Livet ved Sjællands Kyst, og dog en gennemgaaende høiere Stil. Til denne Grundtone svarer ogsaa Formen af Syngespil, med Dialog i femfødde Iamper (atter her alle med qvindelig eller Tostavelser Udgang). Stykket falder i tre »Handlinger». Da vi have Ewalds foreløbige Plan, udførlig optegnet til Underretning for Theaterdirecteur og Componist, kunne vi see den Omhu, han har anvendt paa Characteertegningen med dens finere Forskjelligheder, paa Ordningen i Acter og Scener, paa den rette Fordeling mellem Samtale og større eller mindre Sangstykker, og den Bevidsthed, hvormed han har anbragt enkelte dramatiske Træk, som strax i Begyndelsen (I, 1), hvor de »Skrig som af skibbrudne Folk», der ere hørte om Natten, antages for Varsler om de ængstlig ventede Fiskeres Undergang. At Stykkets samlede Virkning bliver svækket saavel ved Episoden med de tvende Elskerpars Tvist og Forsoning som ogsaa ved den noget fattige Slutning, hvor Dyden belønnes, føle vi allerede ved at læse Planen og endnu mere ved at læse det færdige Syngespil. Men det er Digteren selv, der lader os

føle det ved den ikke blot lyriske, men dramatiske Kunst, hvormed Hovedemnet er behandlet. Selv Sangene, med deres vidunderlig malende Rhythmer, gjøre nærmest en dramatisk Virkning: nogle vel kun som livagtigt Udtryk for Personen og Situationen — som Knud Fiskers Orlogsvise »Kong Christian stod ved høien Mast», der er bleven vor Nationalsang, eller Fiskerpigens elegiske Romance om »Liden Gunver», den første Efterklang af de længe forglemte Folkeviser, eller den friske Sømandssang, hvor Digteren ret har taget Veir i Lungerne, »En Sømand med et modigt Bryst», eller den gamle Fiskerkones Fabel om »Edderfuglen» —; andre af Sangene fremstille i sig selv de dramatiske Bevægelser i Handlingen eller i Personernes Mellemværende. Saaledes, foruden hiin Vexelsang under Redningen, især de kunstig flettede Sange som »Sex-tetten», der slutter første Handling (»Endnu kan jeg høre, Hvor ængstlig de raabe» o.s.v., jfr. den udvidede Behandling i en tidligere Opskrift, 5, S. 314), »Duetten», der aabner anden Handling, »Qvartetten» midt i tredie Handling. Her som i de lignende i »Balders Død» (f. Ex. Duetten II, 4) viser Ewald et ganske eiendommeligt Mesterskab i at opløse og samle et fleerstemmig Chor: Tankerne bryde frem, fortsættes, vende tilbage i en ny Forbindelse; snart gaae de imod hverandre, krydse, afbryde hverandre, snart forbinde de sig i enig Samklang; vi kjende heelt igjennem Personernes forskjellige Røster, og uformærket er Samtalen rykket sine Skridt fremad. Det gjør et Indtryk som Stemmemnes Gang i et fugeret Musikstykke. Hvad vi have Lignende i Syngespil af

andre Digtere, er som Dilettantarbeide imod et Kunstværk: den Fiinhed og Skarphed i Tænkningen, der ofte skader Ewalds Digterstil, er her hans Fuldkommenhed.

»Fiskerne» er digtet, om ikke just afsluttet, i Sommeren 1778. En Slags Bestilling fra Theatret synes Ewald at have modtaget allerede i Foraaret, men blev standset ved Sygdom, hvorfor han strax ængstede sig med, at hans Velyndere skulde mistænke ham for Uvirksomhed. »Apollo giver mig paa saa mange Maader af Sporerne, baade som Digternes og som Patienternes Rytter, at jeg nødvendig tilsidst maa blive øm, blødhjertet, frygtsom, og jeg er det vist indtil Barnagtighed, saa at den mindste Muelighed af et Uheld forestiller mig det allerede som hængende over min Isse i al sin sorte Størrelse». Imidlertid kom Arbeidet siden i saameget hurtigere Gang. Første Handling blev reenskrevet og Planen til det hele Stykke optegnet midt i Juli og strax forelagt for Theaterdirecturen, hvem han i den Anledning tilskriver: »Jeg er varm, jeg er hidsig paa mine Fiskere, og jeg kan hverken med Tryghed eller Held begynde paa at udarbejde de to sidste Handlinger, førend jeg faaer Deres Tanker at vide om det Hele; saa at jo før, desto kjerere, og da Tiden er kostbar, og min Hede kan ud-dunste, desto fordeelagtigere for mig!» Sidst i August var Stykket saa vidt færdigt, at Componisten ikke skulde behøve at vente: Sangene vare digtede, det Øvrige idetmindste fuldstændig udkastet*). Hvem skulde troe, at

*) Ved at sammenstille de Vink om Affattelsen af »Fiskerne», der forekomme dels i Breve til og fra Ewald, dels i hans Kladder

Ewald hele denne Sommer har lidt under de vante Forstyrrelser! »Sygdom, en streng Diæt, Medicamenter, Sommerens Hede, og en overhaandtagende Melancholie, som jeg ei kan angive nogen Aarsag til, gjøre mig det de fleste Timer om Dagen vanskeligt nok at overlade mig til min Indbildningskraft, om de ikke virkelig svække denne». Til disse Ord, der nærmest gjælde en allerunderdanigst opstemt Ode til Enkedronningen, tilføier han det Ønske, at »Fiskerne» kun ikke maatte komme til at smage af *Essentia Stibii* og *Gummi Guajac*, og det

og Reenskrifter til Stykket, hvilke tilfældigviis ere temmelig fuldstændig opbevarede, kan man, ligesom ved det andet Hovedværk »Levnet og Meninger», nogenlunde slutte sig til, naar og hvorledes det er udarbejdet. Efter i Forsommeren 1778 at have digtet sig varm paa 1ste Handling, der ogsaa er nedskreven med synligt Hastværk, viste han, som vi saae, den Selvbeherskelse, strax at sigte og reenskrive denne (d. 12te Juli) og optegne en udførlig Plan for hele Stykket (d. 16de Juli), til Brug ved Aftaler med de Vedkommende saavel som ved Arbeidets Fortsættelse. Af 2den og 3die Handling har han — for at lette sit Hjerte og for at være i Forhaanden, hvis den forventede Componist, Naumann, vilde begynde — først digtet alle Sangene (færdig d. 28de August?), maatte i Slutningen af August skrive en Ode og synes ikke at have havt videre Hast med Fuldførelsen af sit Stykke; kun Saameget er sikkert, at Kladden ogsaa til den iambiske Dialog var skreven færdig d. 21de Januar 1779. Stykket blev i Foraaret 1779 indsendt til Smagsdommerne i Selskabet til de skønne Videnskabers Forfremmelse, vandt en »overordentlig Priis», blev, efter en let Affiling, tildeels med Carstens' Haand, optaget i XIIIde Stykke af Selskabets »Forsøg» og i Juli s. A. omsendt til gode Venner i særskilte Aftryk, dog endnu ikke givet i Boghandelen. Det Nærmere har jeg oplyst i en Afhandling: »Om Ewalds Syngespil Fiskerne» (Nordisk Universitets Tidsskr. V, 1, S. 24-41).

er gaaet i Opfyldelse: vi spore Søluften fra det fleer-aarige Ophold ved Kysten, men ingen Medicinluft. Efter at være indsendt til de skønne Videnskabers Selskab og antaget til Trykning, blev Stykket som »Priisdigt» endnu gennemgaaet med Conferentsraad Carstens; han fandt denne Gang ikke Meget at ændre. Det blev sat i Musik af J. Hartmann, indstuderet til Opførelse og trykt, paa een Gang i to Udgaver. Det kom dog først i Boghandelen nogle Dage før den første Opførelse, den 31te Januar 1780, i Anledning af Kongens Fødselsdag. Dette blev tillige en Hædersfest for Stykkets virkelige Helte, som vare hentede fra Hornbæk og efter en kongelig Beværtning sad i en Loge som Tilskuere; paa Spørgsmaalet til En af dem, hvorledes det lignede, var Svaret: »Jo! saadan omtrent gik det til, undtagen at vi ikke sang». I en anden Loge sad den syge Digter selv; der fortælles, at da en Dame her halv høit bemærkede, at »han var ret en Lazarus», lagde han til: »derfor slikke Hundene mig». En af de følgende Forestillinger blev givet til Indtægt for Digteren. Som Ewalds andre større Arbejder blev ogsaa dette oversat paa Tydsk, men middelmaadigt: dets lyriske Skjønheder og ægte danske Sprogtone gjøre det saagodt som uoversætteligt.

Paa sit Qvistkammer, i Skindergade Nr. 21 hos Mad. Schouw, fik Ewald Besøg ikke blot af Venner og Velgjørere — En og Anden lagde selv sin Skjærv paa Bordet —, men ogsaa af Beundrere eller Nysgjerrige, og vi høre snart om hans sjælfulde Samtale, snart om hans lidende Udseende: en værkbruden, vaandefuld Skikkelse,

Brystet sammenknuget, Hænder og Fingre stive af Gigt, men »Ansigtet ædelt og herlig dannet og de store blaae Øine straalende af overjordisk Glands». Naar Sommerheden nærmede sig, trængte han til »at flyve som en Fugl af sit Buur, ud i den frie Luft». Det gjaldt da om at faae lidt Penge imellem Hænderne, for at klare Gjæld og gjøre fornødne Indkjøb. Men med sine Finanser kunde han aldrig komme tilrette, endskjøndt han dog nu havde Carstens til Kasseimester og ordentlig begyndte selv at opskrive sine Udgifter. Han fik i to af de vanskeligste Aar 100 Rd. fra Arveprindsen og kanskee senere det samme Beløb i Pension fra Regjeringen: det paastaaes og nægtes af lige troværdige Vidner; een Gang havde han nogle hundrede Dalers Indtægt ved »Balders Død», et Par Aar derefter ved »Fiskerne», desuden nu og da et Forfatterhonorar eller et Gratiale. Men hvad han ønskede sig, en fast aarlig Indtægt med tilsvarende Arbeide, yar og blev et fromt Ønske. Muligviis har han havt en Slags stadig Understøttelse fra sine Venner i det Danske Litteraturselskab; idetmindste er der et Brev til en af dem (til Trojel, Septb. 1778), hvori Ewald bringer sin Tak for et saadant Tilbud og kun fremfor Understøttelsen uden Vilkaar af Arbeide ønsker sig f. Ex. Bestilling af Selskabet paa et større episk Digt af den danske Historie — som længe »blot hans snevre Omstændigheder» havde hindret ham i at forsøge — og Tilsgagn om en Sum aarlig, imod hvert Qvartal at forevise og udlevere, hvad han havde faaet færdigt, som da Vennerne skulde tage i Forvaring og efter Godtbefindende enten be-

kjendtgjøre »eller, om det ikke duer, brænde det paa hans Grav». Saavidt vides, blev der hverken Noget at gemme eller at brænde; men derfor kan Understøttelsen gjerne være ydet. Saameget erfare vi af Brevet: at Ewald havde et Rygstød hos sine Venner og følte det, og at han har havt Tanker om et fædrelandsk Heltedigt. En Plan, der ligeledes foresvævede ham, var den vove- lige Plan, efter Shakespeare at skrive en Tragedie »Hamleth»; nogle Brudstykker, i Stiil med »Balders Død», findes mellem de ewaldske Papirer fra denne Tid.

Blandt disse finde vi tillige en ikke fuldt færdig Afhandling om Almuens Oplysning, der i flere Henseender fortjener Opmærksomhed. For at godtgjøre sin Adkomst til at gjøre Forslag herom, kommer Ewald først til en personlig Udtalelse om sin Stræben efter Menneskekundskab og den Glæde, han altid har havt ved »af Menneskers Handlinger og Ord, af deres Adfærd og selv af deres Lader at gjætte sig til deres Tanker, og af disse til deres Tænkemaade, deres Hæng, deres Evner, deres sidste Udlinie, deres Indflydelse paa Selskabet, deres Skjæbne og om muligt deres sidste Bestemmelse». »Her vil jeg kun anmærke», siger han, »at dette Hovedtræk virkelig for en stor Deel og maaskee nøiest characteriserer mine poetiske Arbeider; for Resten vil og bør jeg før kalde det et naturligt medfødt Hæng hos mig, end en Tilbøielighed, grundet paa Valg og Maximer. Hvorledes det er, saa tog jeg det, for en Tid af ti Aar siden» — endnu før det stadige Ophold i Rungsted — »ud med mig paa Landet, og det var mig maaskee desto kiærere,

som det næsten var det eneste, jeg havde at tage med mig. Min Skiebne har fra den Tid af i en Deel Aar indskrænket min daglige Omgang til den Classe af mine Medbrødre, som i en vis Forstand kan kaldes den ringeste, men i en anden og sandere uden Tvivl er den største og betydeligste. Bønder, Tienestefolk, Haandværkere, Høkere, smaa Betienter, med eet Ord, det vi kalde Almue, opfyldte for største Delen den Cirkel, som jeg daglig dreiede mig i. Mit ovenomtalte Hæng bidrog naturligviis meget til at giøre mig dette Selskab, jeg vil ikke sige taaleligt, men i meer end een Hensigt overmaade behageligt. For ikke at tale om andet, saa kunde jeg her aabenbar bedre lære at kiende Mennesker, end ved Hoffet, eller ved Academiet, eller paa Børsen, og bedre lære at kiende Danske, end i deres Hovedstad. Jeg igientager, at dette den Tid egentlig hverken var mit Forsæt eller min Plan; maaskee jeg aldrig tænkte derpaa. Men med en naturlig Tilbøielighed dertil, med en ikke uvirksom Siæl, med mange ledige Timer og med Savn af næsten alle andre Maader at sysselsætte og at more mig paa, blev det næsten en moralsk Nødvendighed, at jeg maatte giøre dette til mit daglige Hovedstudium. Jeg har virkelig i denne Tid neppe kunnet række noget Menneske uden at anstille et eller andet Forsøg paa at udforske det, og ikke været nødt til at omgaaes daglig med nogen uden at have dreiet ham paa saa mange Kanter, at jeg i en nøie Forstand troer at have udforsket og lært at kiende ham. Saa lidet som jeg er for at bygge Systemer, og saa farligt som jeg troer det at danne sig almindelige

Regler af enkelte Erfarenheder, saa har jeg dog ikke kunnet forebygge, at jo nogle af disse ved deres bestandige indbyrdes Overeensstemmelse uformærkt har dannet sig selv dertil. Det er en af disse almindelige Sætninger, som min Siæl saaledes har inddrukket, der, efter længe at have skrækket og bedrøvet mig, endelig har frembragt de Ønsker, som nu varme mit Hierte og sætte min Pen i Gang».

Denne nedslaaende Erfaring er, at Videnskaber og Kunster, allermest de, der sigte umiddelbart til at oplyse Forstanden og forbedre Hjertet — Religionen selv, som Videnskab betragtet, ikke undtagen — ere i vore saakaldte oplyste Tider blevne saa godt som uden al forældende Indflydelse paa vor Almue, »paa Stokken, paa de ni tiende Dele af de Danske». I en modent gennemtænkt Udvikling, der kaster nyt Lys saavel over Iagttageren som over Gjenstanden, udtaler nu Ewald sig om Almuens Mangel navnlig paa religiøs Oplysning. Han taler ikke om Religionens Indflydelse paa deres evige Vel. »Gud forbarme sig over os alle! jeg haaber, jeg veed at han gjør det, og at mange vil blive frelste i, maaskee selv ved deres Enfoldighed». Han taler om de religiøse Forestillinger i Forhold til Sædelighed og Oplysning: hvorledes Tilliden til Jesu Fyldestgjørelse, istedenfor til Helgene, gode Gjæringer eller Afladsbreve, igjen er forvansket ved de meget urigtige Begreber om Angeren, om vor naturlige Afmagt, om Sacramentet og fremfor Alt ved den blinde Tillid til en sildig Omvendelse; hvorledes Almuen slaer sig til Ro med en Kulsviertro og

bliver lige værgeløs mod Vantroens og mod Overtroens Anfægtelser. »Almuesfolk, saavel som andre, har deres Art af Fritænkere imellem sig, lastefulde eller blot let-sindige og kaade Mennesker, der anvende deres kun alt for store Vittighed paa at opvække Tvivl hos dem, som de ikke kan besvare. De skal tye til deres Læge, til Præsten, vil man sige, for at faae disse Tvivl opløste. Men Ulykken er, at man har begyndt med at skildre dem denne som en egennyttig Sladderhank, der kan lyve saa got som andre Mennesker, og som ikke vil mangle at gjøre det, da han har Fordeel deraf; og de ere tilforladelig lige saa villige til at troe dette som alt andet». Hertil kommer den utrolige Mængde af Overtroens Eventyr og Fordomme, der som Ukrudt har flettet sig ind imellem Troens Hemmeligheder, saa at Religionen staaer og falder med Eventyret om en forhexet Dreng eller med den Kunst at slaae Øiet ud paa fraværende Tyve. »Jeg er her ikke Digter», skriver han, »jeg overdriver ikke, men jeg taler Sandheder, som jeg nøiagtig har erfaret. Jeg har lært at kiende saa mange, der, af ovenanførte Aarsager forvirrede, ikke selv vidste hvad de troede, at jeg nu i det mindste ikke skulde blive saa bestyrthed, som jeg i min første Ungdom engang blev det, ved et Spørgsmaal, der i fuldkommen Alvor blev mig forelagt af en fattig, enfoldig 70 Aars gammel Kiærling. »Er det saa, eller mon det være saaledes, min Kiære», spurgte hun mig, »som dog saa mange af vore Folk sige, at det er Løgn altsammen, hvad der fortælles os om den kiære Herre Jesus?» Saa

vist er vor Almues Troe i Almindelighed kun et Haarbred skilt fra den skrækkeligste Vantroe».

Efter en nærmere Udvikling af de religiøse Forestillingers Beskaffenhed, omtales i Korthed de historiske og naturbeskrivende Videnskaber, Lægekunsten, som Almuen saa dristig fusker i, Landoeconomien, Digtekunsten, — Dannelsesmidler, hvis Lys endnu ikke har skinnet for den store Masse af Folket. Men hvorledes vil dette kunne skee? hvilke Midler skal man bruge? og hvor skal man begynde fra? Disse Spørgsmaal besvarer Forfatteren, efter nogle Bemærkninger om Præsters og Skolelæreres Stilling til Sagen, ved at fremhæve Almuens Læselyst og næsten blinde Ærbødighed for hvad der staaer paa Prent, de mange ledige Timer især om Vinteren, den Taalmodighed, hvormed den kunde læse Hvadsomhelst, naar det kun gik paa Riim eller stod i en Postil; han udtaler sit Forsæt, herefter selv at bidrage efter Evne til dens Oplysning og Opvækkelse, og gaaer dermed over til Forslag om et Selskabs forenede Virksomhed. Her standser han, midt i en Sætning; hans Afhandling, et af de varmeste og tillige sagkyndigste Indlæg i dette vor Tids staaende Spørgsmaal, er ufuldendt og har først meer end et halvt Aarhundrede efter været at læse, om den ikke i det Hele taget er bleven ulæst.

Sit personlige Løfte begynde Ewald at indfrie med en aandelig Sang om Selvmord, 1779; den udkom som Gadevise, indrettet efter de Enfoldiges Indsigt og Kjøbelyst, da dengang »Selvmord syntes at blive almindeligt endog hos den ringeste Almue»; dens Titel var:

»En nye aandelig Sang, hvori indføres Forsonerens Jesu Christi kierlige Advarsel til dem, som fristes af de onde og ulyksalige Tanker at ville forkorte deres eget Liv».

Mel. Kommer til mig, sagde Guds Søn.

— — — —
 »Vei Korset, som du bærer paa:
 Kan dine Smerter ei forgaae?
 Kan ei din Byrde lettes?
 See dig omkring! kom dem ihu,
 Som bære tifold meer end du,
 Og ei saa hastig trættes!»

»Du seer din Sorg; men kanst du see,
 Hvad om et Øieblik skal skee,
 Hvor længe den skal vare?
 Veedst du, om jeg i Morgen vil,
 At du med Tak skal smile til.
 Din overvundne Fare?»

»Dog nei, du føler dig for svag,
 Du taaler ei saa haarde Slag,
 Du vilst undflye din Byrde!
 Hvi flyer du da paa Ulvens Vei,
 Mit arme Lam? hvi tyer du ei
 Til din trofaste Hyrde?»

Om end Digteren, med Sange, saa aandige og fint udformede som denne, neppe var bleven en Digter for Almuen, vilde den skjærpede Sands for Jevnhed og Simpeltid sikkert have gjort ham til Folkedigter i en

videre Forstand, end han er bleven det. Hans Biograph, der i disse Aar blev hans Fortrolige, nævner i Forbindelse med Sangen om Selvmord udtrykkelig nogle Sange og Viser i »Fiskerne» som fremgaaede af den Idee, »ogsaa at undervise den almindelige Mand ved Folke-Sange. Sygdom hindrede ham fra fremdeles at udføre sit Forehavende».

Efter sine Venners Tilskyndelse og opmuntret ved talrig Subscription, gav Ewald sig ifærd med en samlet Udgave af sine Skrifter eller snarere et Udvalg: der var adskillige, han vilde udelukke. I en indholdsrig Fortale, Februar 1780, af hvilken der er givet Uddrag i det Foregaaende, gjør han Rede for, hvorledes han var bleven Digter: sine medfødte Evner og Tilbøieligheder, sit Livs Skjæbner, sine Forbilleder i Kunsten, kort sin Uddannelse indtil det Tidspunkt, da han omarbejdede »Adam og Eva» og derefter skrev »Rolf Krage». Om de senere Arbejder vilde han give Oplysning paa sit Sted i Udgaven; men kun første Bind er udkommet fra hans egen Haand. Fortalen slutter med en Betragtning over Grundtonen i hans Digtninger og en Erklæring, hvori han høitidelig fraskriver sig dem af sine Arbejder, han havde tænkt at udelukke fra Samlingen. »Jeg skylder mig selv», tilføier han, »her at anmærke, at det er blot Kummer for min Skribentære, der bevæger mig til denne Forsigtighed. Thi endskiønt jeg kan have skrevet meget, som jeg i Hensigt til Stilen, eller Anlægget, eller andre Omstændigheder, der udgjøre deres digteriske Værd, ikke agter gode nok til at blive læste af

mange: saa tør jeg dog bevidne høit, og ingen kan mod-sige det, at jeg i alle andre Hensigter aldrig har skrevet otte Linier, som jeg med Grund kunde ønske uskrevne i min sidste Time». Efterat hans samtlige Skrifter, Digterværker, Udkast, Brudstykker, Breve til gode Venner, ere fuldstændig udgivne, kunne vi sande disse Ord.

Fortalen til den paatænkte Udgave er den sidste udførligere Meddelelse fra Ewalds Haand. Han var overhoved i de senere Aar mere læsende end skrivende, skjøndt hvad vi høre om Valget — Iliaden paa Græsk, Edda, Suhms historiske Skrifter, foruden tysk og engelsk Litteratur, — stemmer med Planerne til nye Digterværker. Da Gigten især rasede i hans høire Side, var han ofte ikke istand til at holde Pennen, og han kunde blot skrive i de Mellemtimer, som hans Sygdom forundte ham. Men i Tidens Længde blev han saa fortrolig med Lidelserne, at han glemte dem, saasnart en god Ven satte sig ved Sengen hos ham; han fortalte sin Ungdoms Historier, disputerede med Vennerne om sine eller deres Arbejder, tog, som altid, villig imod Kritik og taknemmelig imod Lovtaler — »roes mig kun, Faer! jeg gider gjerne hørt det» — og spøgede over sine Recepter og sin rundbøiede Figur, hvorved han »nærmede sig til Fuldkommenhed». Kun i den sidste Tid af hans Liv, da Sygdommen daglig voxede og hans Kræfter daglig aftog, hørte man ham klage. Han læste hele Natten, fordi han ikke kunde sove, og slumrede først henimod Morgenstunden. Tilsidst blev han saa svag og af det langvarige Leie saa øm, at han ikke kunde vende sig i Sengen, men maatte løftes

af Andre, og derved vare hans Smerter altid usigelig store. Med Gigten forbandt sig tillige indvortes Beklemmelser; de toge til, og hans Opløsning nærmede sig med stærke Skridt. »Faa Mennesker have udstaaet det, som han; men hans Munterhed forlod ham ikke, og af hans Øie straaede Kjærlighed, naar hans Mund ikke kunde tale».

En af de sidste søvnløse Nætter dicterede han Verset »Udrust dig, Helt fra Golgatha»; selv har han skrevet sit sidste Hjertesuk:

»O Herre, forund mig Lise og Roe!
 Men revser du mig med Smerte,
 Da lær mig at taale, og bede, og troe,
 Og Jesus opfylde mit Hierte!»

Paa hans Dødsdag hørte Smerterne op. »Han laae rolig, og bad sagte de Bønner efter, som hans Ven Dr. Schønheyder sagde ham til, kjendte sine Venner og slumrede stille hen». Han døde den 17de Marts 1781, faa Maaneder efter at han havde fyldt sit 37te Aar.

Ewald ligger begravet paa Trinitatis Kirkegaard, hvor hans Venner have sørget for en Steen med Navn og Indskrift. Begravelsen skete den 23de Marts, efter indhentet Bevilling, om Eftermiddagen; Kisten blev baaret af Communitetets Decaner; Følget — man talte 124 Personer, deriblandt en Deputation fra det Norske Selskab, Geistlige, Militære, Folk af alle Stænder, — skal have strakt sig fra Sørgehuset lige til Kirken. En Ligskare som den, der fulgte den fattige Digter til Jorden, havde

man endnu aldrig seet her i Staden. Mange, der ikke havde ændset ham i levende Live, trængtes om at vise ham den sidste Ære; Andre forargede sig og søgte en tarvelig Glæde i at lade sig fortælle om Pøbelens Puffen og Stimen i Kirkegangen. Fra den ene Side dydig Harme og Smæderygter om den Afdøde; fra den anden Side Udbrud af Medlidenhed med hans mangehaande Prævelser eller af Skamfuldhed over et utaknemmeligt Fædreland, høirøstede Lovtaler, Afguderi med Haarlokker og Reliquier som efter en Martyr. Paa Begravelsesdagen blev »Fiskerne» opført, i Kongehusets Nærværelse; der blev fremsagt en Prolog af Abrahamson; det manglede heller ikke paa Æredigte i Aviserne. Men det var, som om alle Stemmer vare blevne hæse under de stridende Meningers Storm. Først da Stormen for længe siden havde lagt sig, hørte man en klar Stemme synge ved Ewalds Grav:

»Mod Himlen stegst du, fromme Cedertræ!
Sødt slumre du da nu i Kirkens Læ.
Lad Stenen synke meer alt Aar for Aar,
Dit Navn dog blomstrer i en evig Vaar.
Længst foer det fra sin sørgelige Vraa,
Og funkler nu, en Stjerne fra det Blaa!«

5. TILBAGEBLIK PAA EWALDS DIGTERLIV.

Af danske Digtere er der ingen, hvis Udviklingsgang saa bestemt lader sig følge, og som under alle personlige Forvildelser og Hjem søgelser har arbeidet saa selvstændig paa sin digteriske Forædling, som Ewald. Hans Stil, der var under stærk Udvikling endnu i hans sidste Arbejder, bebudes vistnok i al sin Reenhed allerede ved Klagesangen over Frederik den 5te, som træffende er kaldt vor lyriske Digtekunsts *Primula veris*. Men efter dette temmelig enestaaende Digt begyndte hans Læreaar, og at han i dem har havt Corneille og Klopstock til Mønstre, er længe at spore. Kun er der ikke saa lidt Overdrivelse i de gjængse Ytringer om Indflydelsen af tyske og navnlig klopstockske Paavirkninger. Afseet fra enkelte tysk- (ogsaa engelsk-) formede Gloser, af hvilke de færreste vare nye, skriver Ewald usædvanlig reent Dansk, og hans Digtersprog, ikke blot i Sangdigtene, men selv i Oderne, skiller sig ved Varme i Følelse, Klarhed i Tanke og Velklang i Udtryk kjendelig fra den tyske »Bardes» gaadefulde, riimløse Vers, der, som Novalis siger, gjøre et Indtryk lig »Værker af en fremmed Digter, frit oversatte af en Philolog, som ikke er Digter». Noget Opskruet i Betragtningen af den »høiere» Poesies Væsen og Krav og i Forbindelse dermed noget vist Krampeagtigt i Stilen — der, som al Slags Krampe, smitter — har vel Ewald nærmest faaet fra den Kant;

men det aftog hos ham med Aarene. At Klopstock har næret hans Høiagtelse for Digterens Kald og, som det synes, ført ham ind paa bibelske og fædrelandshistoriske Emner, stemmende med hiin »høitidelige, melancholske Tone», som han udleder fra sin Ungdoms Sorger og Skuffelser, er sagt i det Foregaaende.

Om Grundtonen i sine Digte udtaler han sig i Fortalen (1780): »Har jeg nogentid kunnet skildre noget af Glæden med Sandhed og Styrke, da har det vist været dens Taarer og ikke dens Latter. Religionens festlige, dens gysenopvækkende Fryd, Dydens og de store Handlingers, og de uforskyldt nydte Velgierningers, og den stille hel- ligende Kammers smeltende veemodige Vellyst har maa- skee undertiden strømmet følelig igiennem min Harpe. Al anden Slags Glæde vilde blive ukiendelig ved min Sang». Det Samme siger han i den horatsiske Ode til Moltke (udg. 1780):

»Mig har Krigslyd og Vinen og Elskov
 Altid mægtig fortryllet, men aldrig
 Fylt med Sang; dine rødmende Druer,
 Mosel, og Øresunds blussende Piger
 Kryster jeg taus.

Stille, sølvgraæ som Maanen bag Regnskyer,
 Klar som Smil, der fremspirer af Taarer,
 Høi (saa syntes den zittrende Amme)
 Svævede Nornen, som fordem i Vuggen
 Kyste mit Bryst.

Derfor sang jeg om Støvets Forbarmer,
 Derfor sang jeg om Cimbrernes Venner,
 Rolf og Balder og Christian og Fredrik!
 Alle, som hørte min smeltende Harpe,
 Smilte og græd».

Og i et tidligere Leilighedsdigt (senest: 1771) hedder det,
 i første Udkast:

»Urania! du var min Sanggudinde,
 Du lærte mig at løfte Siæl og Sang
 Høit over Latter; du, Ledsagerinde,
 Varst den, som mig op til min Skaber tvang!
 Men kun til Klage gavst du, og til Smerte
 Mig Røst og Lyd; til Graad bestemte du
 Min Sang, mig selv, min Skiebne og mit Hierte,
 Og Glæde sang og saae jeg ei endnu».

Næst de religiøse Emner, udførte i Cantate, Drama, lyrisk Digtning, havde de fædrelandsk-heroiske en særegen Tiltrækning for ham, og som intet Menneske stod høiere for ham end en Helt, var Troskab til Døden, Høimodighed, selvopoffrende Menneskekjærlighed de Dyder, han helst vilde opsøge hos sine Landsmænd og fremstille i lysende Exempler. Thi Maalet var for ham, ligesom for Holberg, »at være nyttig»; at det væsentlig og ligefrem er Digternes Kald at indpræge Religionens og Dydens og Viisdommens Grundsætninger, udtaler han med en Begeistring, som den Tid Mange deelte med ham; ogsaa hans enkelte satiriske Arbejder ere digtede i denne

Aand. Om saa end Moralen paa sine Steder stikker noget skaldet igjennem, er der i det Hele ikke let nogen Digter, hvis Værker aande en renere Følelse for hvad der hører til menneskelig Adel og Værdighed, end Ewalds. Den sædelige Reenhed, som fra først til sidst ikke fornægter sig, er under hans Livs mangehaande Forvildelser dobbelt betegnende for hans Personlighed baade som Menneske og Digter.

Gangen i Ewalds Udvikling angive de dramatiske Hovedværker eller snarere Lyriken i disse: fra Hymnerne i »Adam og Eva» til Sangene i »Balders Død» og »Fiskerne». Thi det er som lyrisk Digter at Ewald havde sin Styrke og har sit Navn i Litteraturen. Mellem Meget, der vanskelig læses uden af Litterærhistorikere, har den nogle af sine skjønneste Vers fra hans Haand. Kun stadfæster det sig her, at hvad der er lettest at læse, har ofte været vanskeligst at skrive. Medens vi vel gjentagende høre Udbrud om hine vellystfulde »Udøelser af en med store Billeder opfyldt Siæl, som man meget uegentlig kalder digteriske Arbejder, da de kun ere digteriske Lettelser», høre vi tillige, at »Riim og anden Velklang» — og hvem er deri hans Mester? — »har al hans Tid kostet ham for meget Hovedbrud, for mange sønderbidte Penne, til at han nogentid skulde troe sig til at være født Versemager». Vi see det paa hans Kladder (skrevne i Foliobøger, til at have paa Sengen, istedenfor hans tidligere løse Lapper): Adskilligt er ligesom kastet hen, i Hast og Hede, men Andet har krævet gjentagne Tilløb og Rettelsers Rettelser; de aller-

smukkeste Vers synes digtede enten lettest eller (som »Natte-Tanker» o. fl.) netop vanskeligst. Tingen er, at Ewald med Skarphed i Tanken og det fineste Øre for Velklang og Sprogtone forbandt baade Standhaftighed og Opfindsomhed til at arbeide frem, hvad der foresvævede ham; »det var ham», siger han selv, »en Lidelse, om ikke en Umuelighed, at slippe endog den Linie af Hænderne, som han forudsaae at være bestemt til Forglemmelse, førend han selv var fuldkommen fornøiet dermed».

Intet Under, om vi igjen ikke saa sjældnen kunne »see hans Arbeide, hans Angstsved deri», helst da han, med de ophøiede Emner, han besang, først lidt efter lidt fattede Mod til at dale ned fra den høie Flugt, han havde vant sig til, og det værdige Sprog, som Tidens Smag krævede. I denne Henseende har kanskee det Norske Selskab ikke været uden Virkning paa ham, som han i alt Fald erklærer, at »venskabelige og uvenskabelige Anmærkninger har han rettet sig efter med lige Villighed, saa snart han fandt dem rigtige». Det var mest kun, naar han digtede til Sang, at Ordene turde føie sig simpelt og ligefrem; i Oder og lignende Digte holdt han dem under den strengeste Tugt. Men der er da igjen en egen Ynde, naar engang imellem Naturen gaaer over Optugtelsen. Vi have Prøver derpaa i det sidste, halv bellmanske Vers af Digtet »Vinteren», med tilhørende Efterskrift (2, S. 188. 330), og især i et Brev til Schønheyder (kort før Udfrielsen fra Søbækshuus), hvori han uforvarende kommer til at skrifte netop om disse Anfægtelser. Han klager over sin forladte Tilstand: »Min

arme Pegasus, tænker jeg, bliver stædig tilsidst. Den dybe sandige Vei, som den maa ælte i, gjør at den allerede staaer i eet Skum. Den skulde flyve, vil De sige; det sige fleer,

Og ingen seer' de tunge Baand,
 Som Skiebnen med barbarisk Haand
 Har surret om dens raske Vinger.
 Ak Ven! i Lænker flyves ei,
 Og forspændt paa en sandig Vei
 Er det et modigt Dyr, som springer.

Der har De engang, imod al min Sædvane, et Impromptu. Phoebus tilgive mig det! men jeg burde give Dem en Prøve af det Trott, som min Stilling gjør mig best skikked til. De seer, min beste Ven, at det er ingen Odeflugt».

I Brevene, ikke just dem til hans Høivelbaarenhed Statssecretair Guldberg, men til Spendrup og andre gamle Venner, kunde han slaae sig løs fra Alt hvad der ligner Odeflugt: »Jeg finder Lindring i at skrive Sladder, og om jeg ikke skrev det til dig, saa skrev jeg det maaskee til Verden; saa er det da bedre, at du lider, end den». Ogsaa de for Verden bestemte prosaiske Skrifter, hans Levnet, Fortaler, Afhandlinger, ere dog gjerne holdte saa temmelig i daglig Tale: noget ordrige, men varmt beaandede af Følelsens Ild eller af det spillende Lune, hvilket han kun som Digter trængte tilbage.

Af større Digterværker er hans sidste, Syngespillet »Fiskerne», det, der slaaer ind paa den hjemligste Tone,

ihvorvel allerede »Balders Død» forlod den stivere Form og i Sængene fik disse Naturlyd, der ikke komme og heller ikke døe med den vexlende Tidssmag. Den Umid- delbarhed, han mere og mere havde tilvant sig ved pro- saisk Forfatterskab, den skarpe Iagttagelse af Samtiden, af Hverdagsmennesket, det mangeaarige Samliv med Al- muen, hvis Tankegang og Udtryksmaade han blev for- trolig med, maatte nødvendigviis komme hans Digterstil tilgode; hvad han havde lært ved Læsning af fremmede Mønstre eller i Livets og Lidelsernes Skole, havde modnet sig; og disse forskjellige Indtryk begyndte at gribe sammen. Hans Biograph (s. o.) bemærker, paa sin Viis, at Ewald fik »den Idee, ogsaa at undervise den almindelige Mand ved Folke-Sænge; nogle saadanne findes i hans Fiskere». Formodentlig sigtes herved til Sængene »Kong Christian» og »Liden Gunver». Men netop de Sænge staae dog snarest som Forbud paa en ny Retning i Digtetekunsten og anslaae Toner, der først skulde lyde for en følgende Slægt. De fleerstemmige, kunstig flettede Sænge i »Fi- skerne», Sextetten og de andre, som ere nærmere om- talte i det Foregaaende, disse vise, saavidt jeg skjønner, Høidepunktet af den eiendommelig ewaldske Digtning. Til dette Punkt har han fulgt eller ført den alvorlige Stil i vor Digtetekunst. Hentæret af Sorg og Sygdom døde han, i sit 38te Aar, en Alder, i hvilken Holberg ikke havde digtet sine Comedier og Kingo ikke sine Psalmer.

Ewalds Værker, der næsten det ene efter det andet maatte gaae nye Veie, have, selv hvor Læsningen falder noget besværlig, idetmindste som Begyndelser, Forsøg,

Studier en eiendommelig Interesse. Det fuldendte Mesterskab i saamange af hans Stemnings- og Tankedigte, med de bestandig nye og nye Rythmer, eller af Prosastykkerne, der ere som skrevne igaar, — hans Indvirkning paa den længe modstræbende store Kreds, hos hvem han lidt efter lidt skaffede en ny Retning i Digtekunsten Indgang —, endelig ogsaa hans Eftervirkninger paa andre Digtere, sikkre ham en høi Plads i vor Litteratur.

Nærmest Ewalds Tid — foruden Efterlignere, der ubevidst parodierede Odestilen — staaer Digteren Thaarup, med de national-idylliske Syngespil »Høstgildet» og »Peters Bryllup», en mild Gjenklang af »Fiskerne», lidt lavmælet, som Eccho pleier at være. Af den følgende Slægts store Digtere har Baggesen Mere tilfældeds med Ewald, end det strax skulde synes: Skarpsindighed, Selvkritik, ved Siden deraf en henrivende Conversationsgave, som hos ham skaber en ny Digtart i »Riimbrevene», medens den hos Ewald indskrænker sig til Prosa, men her undertiden taler et Sprog, vi ellers kun træffe hos Baggesen: naar man f. Ex. læser Capitlet om det første Møde med Arendse (s. o.), er det næsten utroligt, skjøndt det er vist, at Labyrinthens Forfatter ikke havde kjendt dette sit livagtige Forbillede. At de Hymner og Ode, i hvilke han tog Ewald til Mønster, og som han ikke var langt fra at ansee for sit egentlige Fag, høre til hans svageste Digte, er almindelig antaget. Imidlertid var dog Ewald den, der først havde tændt den digteriske Gnist hos ham. Hans Ungdomsforsøg — deriblandt Digtet »Da Ewald døde», som han har skrevet som Skolediscipel i

Slagelse, — vidne umiskjendelig derom, og han siger det ligefrem i de Vers, han skrev i Schleppegrells Stambog, under Ewalds »Haab og Erindring», hvor han sammenligner sig med Memnons Støtte, der klinger, naar Solens første Straaler berøre den: »Lig Memnons Støtte —

Jeg pludselig blev varm og fuld af Liv,
 Da Dans Begeistrings-Sol opgik;
 Jeg sang; din Glands, o Ewald! var det Bliv,
 Hvorved mit Orgel Stemme fik.

Din Hymnes Straaler tændte første Gang
 Med apollonisk Ild min Sjæl;
 Og aldrig glemmer jeg, at denne Sang
 Var Ewalds Sang til Schleppegrell».

Fra Oehlenschläger have vi allerede ovenfor hørt den samme Tilstaaelse, og ingen Forfatter har gjort Mere end han for at frede om Ewalds Minde. Han har skrevet hans Levnet, holdt sine første Forelæsninger over hans Værker, sunget ved hans Grav og gjentagende udtalt, hvormeget han selv skyldte ham, og hvor høit han elskede ham:

»Ak, der var Een! Skjøndt fortæret af Smerte,
 Skjenkte ham Gud en udødelig Flamme
 Og for Naturen det aabneste Hjerter;
 Han kunde tolke, hvad Andre kun stamme!»

Ewald, der, efter Oehlenschlägers Ord, ved »Rolf Krage» og »Balders Død» »vakte de første Funker af nordisk Digterild i hans Hjerter», havde tidligere samlet den

lyttende Kreds, der ligesom ventede paa ham. Og ogsaa derved havde han beredt Veien, at han, prøvende og granskende, lærte mere og mere at forbinde de fulde, rige Toner med den strengeste Stil i Kunsten. Hvem kan beregne, hvilke Vildskud der vare skudte op fra den tydsk-romantiske Skole, hvis ikke Oehlenschläger havde havt Ewald til Forgjænger! Der er et Riimbrev af Baggesen, fra »Noureddin Baggesen» til »Aladdin Adam Oehlenschläger», hvori han tilraaber den rødmussede Dreng, som, belæsset med Hulens Frugter, med Schlegelske Pærer og Tieckske Blommer, er nær ved at glemme Tryllemønden over de glimrende Stene, — og kalder ham op af Hulen:

»Stig op! stig op!

Høit! høiere! til Bjerget! til dets Top!

Der sæt Dig, Lykkelige! ved min Side!

Og jeg, som ikke Lampen har, men veed

Om Lampens Brug og Lampens Aand Besked,

Vil lære Dig, dens Kobberrust at gnide!»

Der er noget Slaaende ved Sammenligningen, ligesom den er mesterlig udført. Kun var det ikke Baggesen, det var Ewald, der ved Søgen og Gransken havde fundet den skjulte Indgang til Hulen, hvor Oehlenschläger med sin Aladdin-Natur strax fandt den forunderlige Lampe.

Men det maa gjentages: Ewald har ikke sin største, end sige sin eneste Betydning ved hvad han har virket igjennem Andre. Han har selv digtet »udødelige Sange»; i dem har han en personlig Udødelighed i vor Litteratur.

6. DIGTE OG SANGE AF EWALD,
EFTER TIDS-FØLGEN.

KLAGESANG OVER FREDERIK DEN FEMTE.

(Ved Sørefesten i Christiansborg Slotskirke, den 18de Marts 1766.)

Hold, Taare, op at trille,
Og du, vor Cithar, stille!
Nu bæres Kongen bort
Til Graven.
Nu bæres Kongen bort til Graven.

Lad det forgrædte Øie
Sig end engang fornøie;
Vi see vor Frederik
Ei mere.
Vi see vor Frederik ei mere.

O Ynk! saa bær da, Norden,
Din største Skat til Jorden!
Op, Cimbrer, følger med
Og klager!
Op, Cimbrer, følger med og klager!

Viis, Naadig og Retfærdig,
Dig og din Throne Værdig:

Tag disse Navne med
I Graven!
Tag disse Navne med i Graven!

Farvel, vor døde Glæde!
Vi kan ei meer end græde;
Tag disse Taarer med
I Graven!
Tag disse Taarer med i Graven!

Hold, Taare, op at trille,
Og du, vor Cithar, stille!
Nu bæres Kongen bort
Til Graven.
Nu bæres Kongen bort til Graven.

EVA I EDENS HAVE.

(*Monolog af „Adam og Eva“, udg. 1769.*)

Eva.

Hist, hvor den krumme Flod imellem Roser skummer,
Der vaagnede jeg først op af en evig Slummer.
Der er det, at jeg først mig selv opdaget har,
Og, om jeg før var til, først følte, at jeg var.
Hvor undredes jeg da! jeg spurgte Træer og Stene,
Naar og hvorfra jeg kom, og om jeg var allene,

Og om de mig ei før paa andre Steder saae,
Og hvem der bragte mig til Stedet, hvor jeg laae?
Jeg, raabte jeg, jeg er — Er! men hvor skal jeg lære:
Hvad er dog vel en Jeg, hvad er det vel at være?
En Tanke? Nei, jeg seer! Men hvad frembragte mig?
Gav du mig vel, o Flod, et Liv, som fattes dig?
Nei! Gav I, tause Træer, det Mæle, som I tabte?
Nei! Har jeg skabt mig selv? Hvor stod jeg da jeg skabte?
Hvor var jeg før jeg blev? Nei! — Da, du gode Du,
Som gav mig Liv og Lys, da kom jeg dig ihu,
Da bad jeg første Gang! Mit nylig skabte Hierte
Fandt nye Bevægelser; det følte, det begierte,
Det brændte og det slog. Uvist, til hvem det bad,
Og uvist selv hvorom, bad det, jeg veed ei hvad.
Snart saae jeg henrykt om til Flodens klare Bølger,
Hvor, naar jeg gaaer derved, mit Billede mig følger.
Jeg fandt, at jeg var smuk, og Hiertet svulmede
Af Glæde over mig op til min Skabere.
Snart saae jeg henrykt om, og fandt, at jeg var ene.
Men Gud! og du min Lyst! fra hine tætte Grene
Gik Saligheder ud. O søde andet Bliv!
Jeg saae en anden Jeg, og fandt et dobbelt Liv.
Ah Elskov, Følelse som qvæler alle Tanker!
Og du, mit kielne Suk, som i mit Hierte banker,
Og stedse voxende opløfter Siæl og Bryst,
Og sænker Sands og Vid i, ak i lutter Lyst!
Tie! Gud er al min Sang, Gud, alt det Godes Skaber!
Og du, bundløse Svælg, hvori min Siæl sig taber!

Da mørknes Solene, naar Siælen sank i dig,
Og følte Skaberen, og at den var ham liig!

ADAMS OG EVAS LOVSANG.

(Af „Adam og Eva“, udg. 1769.)

Eva.

Tid kan blotte Floders Grunde,
Havets Svælg kan øses ud;
Men ei Evigheder kunde
Tømme dig, algode Gud!
Stierner taltes, men dit Alt,
Godhed, bliver aldrig talt!

Adam.

Solen hjælper spæde Poder
Med en Faders Omhu frem.

Eva.

Jorden, Blomsters ømme Moder,
Deler Liv og Kraft med dem.

Begge.

Men Guds Godhed og hans Ord
Skabte Blomster, Sol og Jord.

Adam.

Da mit Intet blev, og tænkte,
Var jeg henrykt ved mit Bliv;
Men den Gud, som Livet skienkte,
Gav mig og et saligt Liv.

Begge.

Til vort Intet har han lagt
Viisdom, Hellighed og Magt.

Adam.

Urandsagelige Skaber!

Eva.

O bundløse Godheds Hav!

Begge.

Siæl og Sands og Vid sig taber
I det Gode, som han gav.

Eva.

God i Gaver!

Adam.

God i Bud!

Begge.

Evig, evig gode Gud!

FORSONINGEN.

(*Af Slutningssangen i „Adam og Eva“, udg. 1769.*)

Adam.

Jeg stod paa Pynten af en bundløs Afgrund,
Forfulgt af Almagt, trykt af Herrens Vrede,
Og ved min Side zittrede Mandinden.
Men under os opvoxte grumme Luer,
Og udaf Luen brølte grumme Kiæmper,

Som kom for at opsluge Rovet.
 Da skreg jeg i min Angst: ak, hvo kan frelse,
 Ei fra de grumme Luer,
 Ei fra de grumme Kiæmper,
 Men fra min Skabers Vrede?
 Men Himlen taug, og ingen var, som turde
 Gaae frem, at frelse mig for Almagts Vrede,
 Og Almagt kunde selv ei frelse for sin Vrede.
 Da saae jeg Naadens Straaler! Guds Eenbaarne,
 Den Eneste, som kunde frelse,
 Var skiult i Naadens Straaler!
 Da kom han fuld af Medynk over Støvet,
 Og frelste det, og stod for Almagts Vrede,
 At den ei slog os ned i Dybet.
 O Gud, du er for stor til vore Læber,
 Men Hiertet, Hiertet stræber
 Til sin Forløser!

SØRGEDIGT OVER ARNSBACH.

(*En Ven af Ewald, død i Marts 1772.*)

Her traf han mig! her i mit fulde Hierte,
 Fandt jeg den dødelige Piil!
 Kun skrækkelig for Børn, kun følt af Daarer!
 Seer mig, Forsagte! seer, om spildte Taarer
 Vanære mig! jeg fandt den uden Smerte,
 Og maaler Saaret med et roligt Smil.

See, var det ei til Saar at evig Orden
Bestemte Dødeliges Bryst?

Den Kloge læger dem, men kun den Svage
Opirrer dem til Smerte ved sin Klage.

Afvende, svække Taarer Almagts Torden?
Tilbagekalde Suk forsvundet Lyst?

Selv denne Kulde, denne Iis, som sniger
Her op til Hiertet med mit Blod,
Den hærder mig. At Solen rødmer, graaner,
At Jorden vakler, flyer, at Livet daaner,
Det smerter ei; og dette Suk, som stiger
Dybt af mit Bryst, er Vidne til mit Mod.

Død! Arnsbach død! Dag, som saa taus frembryder,
Du har ei fundet ham igjen!
Tom er du, Dag! — O du som var min Glæde,
Hvor er du? — Ak, men tie, du Drift at græde!
Men siger mig, o I hvis Taare flyder,
Er han da død, og har jeg tabt min Ven?

Saa at det ædelste, det beste Hierte
Slaaer ikke, evig ikke meer?
Og Dyd skal aldrig, Gienskin af den Høie
Skal aldrig straale fra det brystne Øie?
Hvad vil du, Taare? tie, du Tolk af Smerte!
Kan Suk besizæle Mennesket af Leer?

Ak kunde Graad, og blodig Graad oplive
Min Arnsbach, Asken af min Lyst!
Men nei! den Død, som intet kan forsone,

Har alt opreist sin skrækkelige Throne
 I Venskabs Helligdom! hvo kan fordrive
 Tyrannen af det elskte, kolde Bryst?

Nei, kun forgieves, kun forgieves flyder
 Den hede Graad, forgieves slaaer
 Mit Hierte høit! — Ha, nei! hvi vil jeg græde?
 Nei, syngte vil jeg om min døde Glæde;
 Citharen skal fortælle Arnsbachs Dyder
 Og tale om ham med det sidste Aar.

Men reen og høi og ædel skal du være,
 Min Sang! saaledes var min Ven!
 Hver Følelse, hver Tanke saae man blinke
 I rene Smil; skøn uden Slør og Sminke
 Var Arnsbachs Siæl, usmittet som hans Ære,
 Og aaben for enhver som Himmelen!

Høi var hans Siæl, og rolig og fornøiet,
 I Fare kiæk, i Modgang mild,
 I Medgang stærk, i Skygge og i Flamme,
 I Venners og i Dødens Arm den samme,
 Saa stod hans Dyd, som Klippen staaer ubøiet
 I Storm, og smelter ei ved Solens Ild.

Og ædel var han, øm ved fremmed Smerte,
 Betænkt paa Ubekjendtes Vel,
 Til Trøst, til Raad, til Redning altid færdig,
 Og aldrig haard af Dyd mod en Ynkverdige,
 Selv Svages Feil fandt Medynk i hans Hierte,
 Men Dyd var ene mægtig i hans Siæl.

Hvad vil du, Taare! nu da Sang opliver
 Min Lyst? vil du da qvæle den?
 Hvi svækkes Harpens Lyd, hvi dør min Stemme?
 Syng høit, at andre Slægter maae fornemme
 Hans Mod som Christen og som Helt, hans Iver
 Som Undersaat, som Broder, og som Ven!

Syng om enhver af de forsvundne Dyder —
 Men ak, men Angst hår qvalt min Aand!
 Død er han, død! Dog vil jeg ikke græde;
 Algodhed tog ham. Syng om salig Glæde,
 Syng høit! — Men Hiertet smelter, Taaren flyder,
 Og Harpen falder af den svage Haand!

NATTE-TANKER.

(Senest: December 1772; ikke udgivet af Forf. selv.)

*I turn'd the toneful Art
 From sounds to things, from Fancy to the heart.*

I Nattens fredelige Skygge,
 Naar Armod og den trætte Flid
 Og nøgne Dyder slumre trygge
 Og drømme om en bedre Tid;
 Naar Trættens Træl er hæs af Skrig;
 Naar Vold er mæt af Armod's Taarer,
 Og naar den Vise, glemt af Daarer,
 Tør nyde Skaberen og Sig;

Naar Haab venskabelig besøger
Den angrende Misdæders Bryst;
Naar Smerten glemmer sig, og spøger
Med Billeder af fremmed Lyst;
Naar Ærens, og naar Guldets Træl
Omvelte sig blant Angst og Kummer:
Da kommer Glæde til min Slummer
Og salig Vellyst til min Siæl.

Da naar den bange Vandrer standser
Ved Mosens blege Meteor,
Og ved den røde Ild, som dandser
Bag Nattens frygtelige Flor;
Naar Haaret kryber, naar hans Knæe
Blev svagt, naar Spotteren paakalder
En Gud, af Skræk for Løv som falder,
Af Angst for Skyggen af et Træe;

Da naar han lever op, og glemmer
En Frygt, som trued ham med Dyd,
Ved vidt adspredte Hundes Stemmer
Og ved bekjendte Klokkers Lyd,
Indtil igien et Stierneskud
Udpresser Anger af den Svage,
Som ønsker Lyset kun tilbage
For ret at turde trodse Gud;

Naar Mørkets Fyrster forestille
Ret løierlige Spøgelsler,
For til et Tidsfordriv at drille
De taabelige Mennesker;

Naar Uglen skriger om Fortræd,
 Og Dødens lodne Spaamænd tude:
 Da kommer Haabet til min Pude,
 Og Livet til mit Hvilested.

Thi den, som Phoebus tilig lærte
 Sin underlige Harmonie,
 Hans varme, fulde, store Hierte
 Udbrede Himlene sig i;
 Hans Siæl omspænder Solene,
 Hans stærke Tanke griber Tiden,
 Og nu og da, og før og siden
 Adspredet ei hans Følelse.

VALKYRIERNES MØDE

(Tercet af „Balders Død“, digtet i Sommeren 1773.)

~~~~~
Alle Tre.

Over Bierg, over Dal,
 Over brusende Søer
 Utrættede svinger
 Valhallske Møer
 De blodige Vinger.
 Døer! kæmper og døer!
 Er det Budskab, de bringer.

Den Første.

Ei Sottesengs Qval,

Den Anden.

Ei Haanhed ,

Den Tredie.

Ei Fængsel ,

Alle Tre.

Men Heltenes Længsel,
 Men Banesaar bringer
 Valhalliske Møer,
 Over Bierg, over Dal,
 Over brusende Søer,
 Paa blodige Vinger.

Den Første.

Den bragende Lyd
 Af blinkende Spyd
 Er min eneste Fryd.

Den Anden.

Den Døendes Røst,
 Det rallende Bryst
 Er min kiæreste Lyst.

Den Tredie.

De hvinende Skrig
 Ved Kiæmpernes Liig,
 De mætte først mig.

Alle Tre.

Døer! kiæmper og døer!
 Over Bierg, over Dal,
 Over brusende Søer
 Utrættede svinger

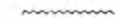

Valhalliske Møer
 De blodige Vinger.
 Døer! kæmper og døer!
 Er det Budskab, de bringer.

VALKYRIERNES SANG I HULEN.

(Tercet af „Balders Død“, digtet i Sommeren 1773.)

Den Første.

Buldrende brøle
 Nastronds Flammer;
 Dybene føle
 Valhals Møe.

Den Anden.

Svovlede Lue,
 For hvis Bragen
 Aserne grue,
 Skiebnen adlyd!

Rota.

Giftige Flammer,
 Hærder et Spyd
 For Valhals Møe!

Alle Tre.

Giftige Flammer,
 Hærder et Spyd
 For Valhals Møe!

Rota.

Den som det rammer,
Den skal døe!

Den Første.

Den som det rammer,
Den skal døe!

Den Anden.

Den som det rammer,
Den skal døe!

Alle Tre.

Den som det rammer,
Den skal døe!

Rota.

Saa, det er nok! nu skal dets røde Spidse
Afkøles her. Nu vender Kredsen baglænds!
Og, som vi gaae, saa gaae dens Liv tilbage,
Som Spydet naaer! Som Nastronds Gnister slukkes,
Saa skal dens Liv forsvinde, som det saarer.

Alle Tre.

I Saft af Ruder
Og Firblads-Kløver,
I Marv af Biørne,
Og Blod af Trolde,
Og spraglet Edder
Skal Spydet køles,
Tre Gange køles
Af Nastronds Flammer,
Til Valhals Møe!

Rota.

Den som det rammer,
Han skal døe!

Den Første.

Den som det rammer,
Han skal døe!

Den Anden.

Den som det rammer,
Han skal døe!

Alle Tre.

Den som det rammer,
Han skal døe!

SØRGE-CANTATE OVER FREDERIK SUHM.

(*Kammerh. Suhms eneste Søn, død, 16 Aar gammel, i Januar 1778.*)

Chor.

See da, tag da Offeret,
Streng Gud, som du begierte!
Styrk os, lær os bringe det
Med et ugienstridigt Hierte!
Tag vor Fryd, Almægtige!
Ak det var vor eneste!

Solo.

Abraham adlød din Dom,
Mamre hørte Saras Klage,
Og du smilte, og han kom

Ved sin Isaaks Arm tilbage.

Ak for os var Naaden døv!

Al vor Lyst, vort Haab er Støv!

Tutti.

Langsomt gaae vi, hver for sig,
Isserne med Støv bestrøede.

Angstfuld, vild, med bittre Skrig,
Seer os Moderen i Møde.

»Ak min Søn, min Søn, jeg seer
Aldrig dig, ak aldrig meer!» —

Aria.

Svøbt i Glands af din Forsoner,

Elskte, skiult i Svælg af Fryd,

Mærker du blant Glædens Toner

Ei vor Jammers hæse Lyd.

Nyd din Lyst! vor Graad skal væde

Graven, Asken af vor Glæde,

Og hvert Fodspor af din Dyd!

Choral.

Knæl, og tilbeed

Hans Miskundhed,

Hvis Domme vi tilbede!

Frelste Siæl, dig gav han Fred,

Os kun traf hans Vrede!

Priis, glade Aand,

Din Frelzers Haand,

Som gav dig Livets Krone!

Evig frie for Støvets Baand

Knæl for Naadens Throne!

Dig har hans Røst
 Lægt og forløst,
 Os fængsler den og saarer!
 Vi beholdt kun til vor Trøst
 Disse hede Taarer!

ODE TIL SIÆLEN.

(*n*1 *Anledning af Pindsefesten 1778*.)

Siig, du nedfaldne, spæde, afmægtige
 Broder af Engle! siig, hvi udspreder du
 Fiærløse Vinger? Ak forgieves
 Flagger du op mod din første Bolig!

Som da, naar Ørnens neppe bedunede
 Unge forvoven glemmer sin Moders Røst,
 Og klavrende paa Redens Kanter
 Styrter, og vaagner i kolde Skygger;

Paa Myrens Fodstie føler den krybende
 Sin tabte Høihed, føler sig Ørn endnu,
 Og higer, som dens ædle Brødre,
 Efter din Straale, du Dagens Hersker!

Som den da drømmer Kræfter, og hoppende
 Ofte udstrækker skaldede Vingebeen
 Forgieves, til den ømme Moder
 Bærer den selv til sin høie Rede:

Saa skal og du, som altid utrættelig
Flagrer og hopper høit fra dit kolde Muld,
O faldne Siæl, saa skal du aldrig
Stride dig op til dit lyse Udspring;

Aldrig, før Aanden, under hvis Vinger du
Fordum, oplivet, undrende fandt dig selv,
Og i dit Selv et Svælg af Glæde,
Verdeners Vel og Algodheds Lovsang;

Aldrig, før han, som tænder Cherubernes
Flammende Tanker, medynksfuld bærer dig
Op til de Himle, som du Arme
Trodsig forlodst, at udspeide Mørket!

Herlig, ak herlig var du, da Jubelsang
Vakte dig, da dit blivende Øiekast
Saae Godheds Værk og Viisdoms Under
Svæve uslørede trindt omkring dig.

Natten, med al sin blendende, giftige
Taage, undflyede Dagskiæret af din Glands,
Du rene Gnist af den Fuldkomne!
Skygger forsvandt i din lyse Omkreds.

Men da nu evig Viisdom opelskte dig,
Men da din Flamme voxte, da Kiærlighed
Opfyldte den med Kraft, og gav den
Evner og Drift at velsigne Verdner:

O da istemte Dalenes Tusinde
Daglig din Lovsang, Biergene svarte dem!
Du følte Dig i deres Glæde,
Følte dig stor og din Skaber værdig.

Herlig, ak herlig var du, o faldne Siæl,
Lys var din Bolig! Ak du erindrer det;
Dybt i dit Mulm, i Slangers Hule,
Tænker du dig de forsvundne Straaler.

Blussende ved det Leer, som du kryber i,
Væmmet ved Vrimlets frække Fortrolighed,
Opsvinger du dig, vild, utrættet,
Høit, som en springende Hval mod Solen.

Føler du ei din Tunghed, og glemmer du
Evig din Afmagt og de forsøgte Fald,
Og seer du ei dig selv, du Dyndets
Borger, og blues for lyse Himle:

O da frembryde Lynild af Sinais
Truende Skygger! Glimt af Retfærdighed
Adspredte Stoltheds Drøm og Ondskabs
Giftige Dunster og Nattens Blendværk!

O da bestraale Dommerens Øiekast
Pølen, hvori du brusende tumler dig;
At den maa være dig og al din
Jammer et Speil, som du ei kan undflye!

See dig, o see din hielpløse Nøgenhed!
See dig nedbøiet under din Last af Leer,
Udtært af Qvalm og Gift, du blege,
Gispende Gienfærd af Jordens Hersker!

See dig ompændt af Snarer, bespeidet af
Lurende Rovdyr, Tigre, og lokkende
Sireners Vink, og Klapperslangens
Gnistrende Øien, hvorved man svimler!

Over dig see dit svulmende Ønskes Vei,
Grundløse Svælg, og intet at hvile ved!
See dem, og stiiig, og naae Cherubens
Flammende Sværd og dit Edens Ildhegn!

Drukken af Mismod, kald nu din rasende
Stolthed og kald hver sværmerisk Drøm til Hielp!
Storm i din Ruus mod Almagt, glem den,
Troe dig i Pisons bestraalte Lunde!

Mørkets uhumske Flygtling! og tør du da
Dristig beskygge Glands af den Helligste?
Veedst du et Figentræe, hvis Blade
Skiule dit Dynd for hans Vredes Aasyn?

Arme Nedfaldne, vaagn af din stolte Drøm!
Vaagn, og ydmyget under din Brødes Vægt
Udbred din Angst og al din Jammer,
Sukkende, for dine Ønskers Fader!

Da skal ham ynkes over den døende
Gnist af sin Aand, som ulmer paa Nattens Bred;

Da skal han redde den fra Mørkets
Qvælende Damp og det kolde Mismod;

Da skal en salig Straale fra Golgatha
Vise den Strøm, som Siæle kan luttres i,
Og Offeret, hvis Blod kan stille
Dommerens Harm, som nedstyrter Gledne;

Da skal du henrykt see det, at Lysets Aand
Dalende spreder kiærlige Vinger ud,
Og zittrende, veemodig, smelted
Føle hans Vink og hans Glæders Aande!

Svulmende af hans voxende Straalers Ild
Skal da din Lovsang stræbe at møde ham,
Og undrende skal de Ufaldne
Høre den Helliges Priis fra Dybet!

Men da, o Himmel! naar nu hans evige
Kiærligheds Flamme vældig omspænder dig;
Naar han opløfter dig fra Dybet,
Op fra dit Mulm, til Algodheds Throne;

Naar du fra Naadens Arme, nu gysende,
Neppe tør see det Svælg, som du frelstes af:
O da skal Takkens ømme Vellyst
Fylde din Sang og din høie Harpe!

Da skal din Taare høit, som Cherubers Chor,
 Prise den Aand, som rev dig af Nattens Favn,
 Og alle Himlene skal svare:
 Stor er den Aand, som opløfter Faldne!

SEXTET AF FISKERNE.

(*Slutning af 1ste Handling, digtet i Juli 1778.*)

(*Anders en gammel Fisker; Gunild hans Hustru; Lise og Birthe deres Døttre; Knud Fisker, forlovet med Birthe; Svend Fisker, forlovet med Lise.*)

Svend.

Endnu kan jeg høre,
 Hvor ængstlig de raabe;
 Mit gysende Øre,
 Mit Hierte fornemmer
 De hvinende Stemmer,
 Som stride mod Braget
 Af Himmel og Hav.

Gunild.

Ak Hiertet maa bløde!
 Hvad kan de da haabe,
 Som Taarer kun møde
 Fra hielpløse Bredde?
 Ak intet kan redde!

Gunild, Lise og Birthe.

Ak intet kan redde!

Lise.

Hver seer nu i Vraget
Sin Jord og sin Grav.

Gunild, Lise og Birthe.

Hver seer nu i Vraget
Sin Jord og sin Grav.

Knud.

Mit Inderste brænder!

Svend.

Ak naar de udstrække
De kolde, de matte,
De zittrende Hænder,
Da græder den Kiække!

Lise.

Ha hvad kan de haabe,
De arme Forladte,
Som Døden omspænder?

Knud.

Jeg elsker de Kiække,
Fordi de tør haabe,
Trods Nordvind og Hav.

Gunild.

Ak hvad kan de haabe
Fra hielpløse Bredde?

Gunild, Lise og Birthe.

Ak hvad kan de haabe
Fra hielpløse Bredde?

Anders.

Ak han, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Han ene kan redde
    Det Liv, som han gav!

Alle.

Ak han, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Han ene kan redde
    Det Liv, som han gav!

Svend.

Hvad, om vi prøve?

Lise.

Grumme, hvorpaa?

Knud.

Niddinger tøve!

Birthe.

Nu tør du gaae?

Svend.

Hielpløse Sukke!

Knud.

Kraftløse Taare!

Svend.

Ha, jeg kan føle
Brand i mit Hierte.

Birthe.

Den vil vi kiøle
Ved vore Sukke.

Knud.

Ha, i hver Aare
Brænder en Smerte!

Lise.

Den skal vor Taare
Stræbe at slukke.

Svend.

Hjælpøse Sukke!

Knud.

Kraftløse Taare!

Svend.

Ha, vi vil prøve!

Lise.

Grumme, hvorpaa?

Knud.

Niddinger tøve!

Birthe.

Nu tør du gaae?

Svend og Knud.

Kom, vi vil prøve!

(De tage Anders ved Haanden, og vil gaae.)

Lise (til Svend).

Grumme, du vil dog ei
Flye fra mit Bryst og døe?
Svar mig, o Elskte, svar!
Vil du? ah, kunde du?

Birthe (til Knud).

Mig kan du sige Nei,
Kold mod din Fæstemø?
Viid, at jeg ikke har
Glemte din Foragt endnu!

Lise.

Kan du forlade mig,
Naar kun et fremmed Skrig
Kalder til Død og Grav?

Birthe.

Naar kun en fremmed Røst
Raaber om Hielp og Trøst,
Trods du Storm og Hav?

Svend.

Tænk, at det gielder om
Menneskers dyre Liv!

Anders, Svend og Knud.

Tænk, at det gielder om
Menneskers dyre Liv!

Knud (til Svend).

Ven, har du Mod, saa kom!

Lise (til Svend).

Er jeg dig kjær, saa bliv!

Svend.

Elskte, det gielder om
Menneskers dyre Liv!

Anders, Svend og Knud.

Elskte, det gielder om
Menneskers dyre Liv!

Lise.

Grumme, du vil dog ei
Flye fra mit Bryst og døe?

Birthe.

Mig kan du sige Nei,
Kold mod din Fæstemøe?

Svend.

Tie dog, o Elskte, tie!
Glem det, som Frygten spaaer!
Glem, at det forestaaer;
Tænk, om det var forbi!

Knud.

Himmel! ak naar vi nu
Roede med Seier hiem,
Og havde reddet dem!
Fader, hvad siger du?

Svend og Knud.

Fader, hvad siger du?

Anders.

Nu, da det gielder om
Menneskers dyre Liv . . .

Svend og Knud.

Modige Gamle, kom!

Lise og Birthe.

Fader, ak Fader, bliv!

Lise.

Himmel! og om de nu,
I det oprørte Hav,
Søge sig selv en Grav!
Moder, hvad siger du?

Lise og Birthe.

Moder, hvad siger du?

Gunild.

Ak! — men det gielder om
Menneskers dyre Liv.

Anders, Svend, Knud og Gunild.

Elskte, det gielder om
Menneskers dyre Liv!

Svend.

Endnu kan jeg høre,
Hvor ængstlig de raabe;
Mit gysende Øre,
Mit Hierte fornemmer
De hvinende Stemmer.

Gunild.

Ah Hiertet maa bløde!
Hvad kan de da haabe,
Som Taarer kun møde .
Fra hielpløse Bredde?

Svend.

Ah kunde vi redde!

Lise og Birthe

Ak intet kan redde!

Anders, Svend og Knud.

Ah kunde vi redde!

Svend.

Mit Inderste brænder!

Lise.

Ak hvad tør du haabe?

Knud.

Ha skal da de Kiække,
Som Døden omspænder,
Forgieves udstrække
De trættede Hænder
Mod Dannemarks Bredde?

Lise.

Hvad tør du da haabe?

Birthe.

Ak intet kan redde!

Anders.

Den Gud, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Hans Almagt kan redde.

Gunild.

Han ene kan redde.

Anders, Svend og Knud.

Ved os kan han redde

Det Liv, som han gav.

Alle.

Den Gud, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Hans Miskundhed redde!

Anders.

Han styrker de Hænder,
Som prøve at redde.

Svend.

O bød han os redde!

Knud.

Han byder os redde.

Anlers, Svend og Knud.

Ved os kan han redde

Det Liv, som han gav.

Gunild, Lise og Birthe.

Hans Miskundhed redde

Det Liv, som han gav!

Alle.

Den Gud, i hvis Hænder

Et Hav er en Draabe,

Hans Miskundhed redde

Det Liv, som han gav!

SØMANDSSANG.

(*Knud i „Fiskerne“, digtet i Sommeren 1778.*)

En Søemand med et modigt Bryst

Kan aldrig fattes Penge.

Tab skiærper kun hans Vindelyst,

Og Armod er ham som en Dyst,

Der ei kan vare længe.

Naar Søen plyndrer fra sin Ven,
 Og sætter ham paa Prøve,
 Da leer han kun, og tvinger den,
 At bringe tifold det igien,
 Som den har turdet røve.

Han sadler dristig Havet op,
 Saasnart hans Hierte lyster;
 Og rider høi paa Bølgens Top,
 I Trav og susende Galop,
 Til guldbestrøede Kyster.

Flux er han der saa riig han vil,
 Og lystig som den Rige;
 Og sætter Bovenbramseil til,
 Og flyver glad med Sang og Spil
 Tilbage til sin Pige.

 ORLOGSVISE.

(*Knud i „Fiskerne“, digtet i Sommeren 1778.*)

~~~~~

Kong Christian stod ved høien Mast
 I Røg og Damp.
 Hans Væрге hamrede saa fast,
 At Gothens Hielm og Hierne brast.
 Da sank hvert fiendtligt Speil og Mast
 I Røg og Damp.
 Flye, skreg de, flye, hvad flygte kan!
 Hvo staaer for Danmarks Christian
 I Kamp?

Niels Juel gav Agt paa Stormens Brag.

Nu er det Tid!

Han heisede det røde Flag,

Og slog paa Fienden Slag i Slag.

Da skreg de høit blant Stormens Brag:

Nu er det Tid!

Flye, skreg de, hver som veed et Skiul!

Hvo kan bestaae for Danmarks Juel

I Strid?

O Nordhav, Glimt af Vessel brød

Din mørke Skye!

Da tyede Kiæmper til dit Skiød;

Thi med ham lynte Skræk og Død.

Fra Vallen hørtes Vraal, som brød

Den tykke Skye.

Fra Danmark lyner Tordenskiold;

Hver give sig i Himlens Vold,

Og flye!

Du Danskes Vei til Roes og Magt,

Sortladne Hav!

Modtag din Ven, som uforsagt

Tør møde Faren med Foragt,

Saa stolt, som du, mod Stormens Magt,

Sortladne Hav!

Og rask igiennem Larm og Spil

Og Kamp og Seier før mig til

Min Grav!

LIDEN GUNVER.

(Lise i „Fiskerne“, digtet i Sommeren 1778.)

Liden Gunver vandrer som helst i Qvel,
 Saa tankefuld.
 Hendes Hierte var Vox, hendes unge Siæl
 Var prøvet Guld.
 O vogt dig, mit Barn, for de falske Mandfolk!

Liden Gunver meder med Silken-Snor
 Ved Havets Bred;
 Da hævedes Bølgen, og Vandet foer
 Saa bradt afsted.
 O vogt dig, mit Barn, for de falske Mandfolk!

Skjøn Havmand sig op af Havet skiød,
 Beklædt med Tang.
 Hans Øie var kiærligt, hans Tale var sød,
 Som Harpers Klang.
 O vogt dig, mit Barn, for de falske Mandfolk!

Liden Gunver, du martrer mig Dag og Nat
 Med Elskovs Ild!
 Mit Hierte vansmægter, min Siæl er mat.
 O vær dog mild!
 O vogt dig, mit Barn, for de falske Mandfolk!

Du rækker mig kun din sneehvide Arm
 Paa Søemands Troe;
 Saa trykker jeg den til min brændende Barm,
 Saa faaer jeg Roe.
 O vogt dig, mit Barn, for de falske Mandfolk!

Liden Gunver! mit Bryst, bag sit haarde Skiæl,
 Er blødt og ømt.
 Trofast er mit Navn, min ukonstlede Siæl
 Foragter Skrømt. —
 O vogt dig, mit Barn, for de falske Mandfolk!
 Og er dig min Arm til saa stor Behag,
 Til Trøst og Roe;
 Skøn Havmand, saa skynd dig, saa kom kun, og tag
 Dem begge to! —
 O vogt dig, mit Barn, for de falske Mandfolk!
 Han trak hende fra den steile Bred,
 Glad ved sin Svig.
 Som Storm var hans Latter; men Fiskerne græd
 Ved Gunvers Liig.
 O vogt dig, mit Barn, for de falske Mandfolk!

EDDERFUGLEN.

(*Gunild i „Fiskerne“, digtet i Sommeren 1778.*)

En Edderfugl var haardt i Klemme,
 Og skreg om Hielp til Himmelen.
 En Fisker hørte Fuglens Stemme,
 Og skyndte sig, og frelste den.
 Ak favre Fugl, Nordhavets Ære,
 Hvor glad er jeg, som frelste dig!
 Hvor hvide, skønne, bløde Fiære!
 De skal herefter varme mig.

Saa plukkede han gridsk den Arme,
 Og halvdød klager den med Ret:
 Ha grumme Haand, som tog min Varme,
 Hvi gavst du mig mit Aandedræt?

D Ø D O G D O M.

(*Senest: 1780; ikke udg. af Forf. selv.*)

Hvo kan opholde Ormens Liv
 Og standse Støvets Dage?
 Hvo siger til Minutet: Bliv!
 Til Timen: Vend tilbage!
 De flye, og Døden nærmer sig —
 O Angst, som overfalder mig!
 O græsselige Tanke!

Du nærmer dig med Vredens Bud,
 Forfulgt af Hevnens Luer;
 Du haster ned fra Dommens Gud,
 O Dag, hvorfor jeg gruer!
 O Time, svanger af min Død!
 O Øieblik, som Almagt bød
 At kalde mig for Thronen!

Ukiendeligt for Mennesket
 Fra Glædens Øieblikke,
 Lumsk som en Morder kommer det,
 Og Dolken blinker ikke.

De muntre Timer flye forbi
 Det Leer, som Siælen slumrer i,
 Hvo kiender den, som knuser?

Hvo sinkede dens jevne Fart
 Og trættede dens Vinger?
 Den kommer sikkerligt og snart,
 Og det er Død, den bringer.
 Ak nu maaskee, det næste Nu,
 Forfærdelige! kommer du,
 Og fordrer mig for Dommen.

Den Hellige tilreder sig
 At prøve den, han skabte;
 Han forsker, om jeg er ham liig,
 Jeg Usle, jeg Fortabte!
 Bruus, Hav! bortskyl dog dette Dynd!
 Brist, Afgrund! og opslug min Synd,
 Og skiul den for hans Øie!

VED DØDENS KOMME.

(Ewalds sidste Sang, digtet i Marts 1781, omdeelt ved hans Jordefærd.)

Udrust dig, Helt fra Golgatha,
 Løft høit dit røde Skiold!
 Thi Synd og Skræk, du seer det ja,
 Angribe mig med Vold.

Udstræk dit Glavind i din Harm
Mod dem, som trodse dig!
Nedstyrt dem med en vældig Arm
Fra Lyset og fra mig!

Da skal jeg, sikker ved din Haand,
Ei frygte Døden meer,
Men ofre dig min frelste Aand
Paa dens nedbrudte Leer!

HJEMMEL OG HENVIISNINGER.

1. Facsimile af Ewalds Kladde til „Kong Christian“.

Da vi i Kladden til »Fiskerne» have første Udkast til den navnkundigste af alle danske Sange, »Kong Christian stod ved høien Mast», og deri tillige en Hjemmel for, hvad der ovenfor er sagt om Ewalds Rettelser, meddeles dette Udkast her i Facsimile. Sangen er »Nr. 4» af Sangene i anden og tredje Handling, skrevne i Træk, før den tilhørende Dialog; Navnet »Jens» er senere ombyttet med »Knud».

Man seer, ligesom i den løse Haandtegning til et Billede, Tankerne snart lettere, snart vanskeligere arbeide sig frem; især det tredje Vers har krævet gjentagne Ændringer, men var og blev noget skruet. Paa Grund af en Urigtighed i den ellers fortrinlige Hovedudgaves Angivelse (5, S. 323) bemærkes, at ved V 1, L. 5—6: »Da lynte Død fra høien Mast Af Røg og Damp», har Ewald prøvet, istedenfor disse Linier at sætte: »Da saaes der [o: deres] Speyl, da sank der . . .» eller »Da sank der seylbehængte Mast I Røg og Damp» — forskellige Tilløb til den endelige Læsemaade: »Da sank hvert siendligt Spiel og Mast» o. s. v. Hvad der har ledet Ewald til denne Rettelse, er tydeligt, naar man lægger Mærke til, at samme 5te Linie er ændret ogsaa i de følgende Vers (i sidste Vers endnu ikke i Kladden, men i Reenskriften: »Saa stolt, som du, mod Stormens Magt»). Da nemlig 5te Linie laaner Udgangsort fra 1ste Linie, har Ewald, for at undgaae Mathed, lagt an paa Bogstavriim inde i Linien: sank — Spiel; skreg — Stormens; Vallen — Vraal, o. s. v. Digterens Øre for Velklang røber sig maaskee tydeligst netop ved en saa ubetydelig Ændring.

Hvad mærkeligt der er foregaaet paa den ved 4de Vers angivne Dag, »den 29de Decbr. Kl. 8» (en Aftale med Componisten eller Sligt?), er ubekjendt; men Regnestykket gaar ud paa at optælle Ewalds Levetimer indtil denne Datum. D. 18de November 1778 blev han 35 Aar gammel; 8760, som er Timerne i et Aar (365 × 24), bliver derfor multipliceret med 35. Fra 18de Novbr til 29de Decbr. er 41 Dage; altsaa bliver endnu 41 multipliceret med 24 eller Timerne i et Døgn,

og dertil lægges 8 Timer, fordi det skulde være Kl. 8. Desuden har Ewald moret sig med at tage en Minut af hver Time og atter beregne det Udkommende i Dage, har siden sammentalt nogle Maaneders Dage (som dragne fra d. 29de Decbr. give d. 27de Mai, kanskee den Dag, han begyndte paa »Fiskerne«?) o. s. v.

I Ewalds Kladde er 4de Vers indstregt med Blyant, og saavel i Hartmanns Partitur som i den samtidig med første Opførelse (Januar 1780) udkomne Boghandlerudgave ere netop de 3 andre Vers af Sangen udeladte. Partiturens Melodi er derhos aldeles forskjellig fra den bekendte, der efter Sigende heller ikke skal være af Hartmann, men af Ewalds Ven, Landsdommer D. Rogert, som jevnlig kom til ham, medens »Fiskerne« var under Arbeide, og vel altsaa har digtet og sunget sin Melodi, længe før der blev talt til Hartmann. Samme Rogert skal ogsaa, ved Tillem্পning af en Kjømpevis om liden Kirsten, have sat den under Hartmanns Navn bekendte Melodi til »Liden Gunver«, som forresten er optaget i Partituren (Berggreen: Melodier til fædrelandshist. Digte, Indledning, S. X). Ewalds »Kong Christian« er, som den lyder i Udgaven, meddeelt ovenfor S. 142.

2. Samtidige Portraiter af Ewald.

Det medfølgende Steentryk er tegnet efter et oliemalet Brystbillede i Legemsstørrelse, malet (uvist, naar) af Historiemaler Erik Paulsen, tilhørende Kongens Privatsamling; Prof. F. C. Olsen fandt det hos en Sønneson af den førnævnte Mad. Schouw, Guldsmed S. i Aalgaard ved Hammermøllen, og det blev kjøbt af Christian. den 8de (8, S 257). Et andet oliemalet Portrait, i Profil og ligeledes i Legemsstørrelse: Ewald paa sin Ligseng, af hvilket kun Hovedet er udført, tilhører Prof. Worsaae.

Af Billedhuggere har Prof. Stanley »efter Ewalds Død modelleret hans Buste i Gips, overmaade lignende« (Münter i Dansk M. S. 700); denne Gipsbuste, eller en Afstøbning af den, opbevares hos Inspector paa Valkendorphs Collegium. I Adresseavisen for 1781 Nr. 54 falbyder Billedhugger Hartmann Beeken Afstøbninger (à 8 Rd.) af en Buste af Ewald, som han har »modelleret efter Naturen«, og i samme Blad for 1802 Nr. 372 anmelder Bogtrykker Seidelin en Udgave af Ewalds Skrifter, som han »haaber at kunne zire med et Kobber efter Beckens (c) Billedhuggerarbeid, der vil have den Egenskab, som intet af de

hidtil havende Kobbere besidder, at ligne»; denne beekenske Buste har jeg ikke kunnet opsøge. Endelig er der en Statuette af Ewald, i Lænestol med Puder, i en lidende Stilling; den har tilhørt Architecten Prof. Magens og er nu i mit Eie.

Af Kobberstik fra Samtiden haves de to bekendte Brystbilleder: det ene stukket af Clemens som Titelkobber til den profstske Udgave 1780, efter Clemens' egen Tegning (hvilken Haandtegning nu eies af Etatsraad Homann); det andet større, i rød eller sort Tryk, tegnet og stukket af Kleve, med Aarstal 1779, omtalt med Berømmelse i Dansk Litteraturjournal (1780, S. 331-38), medens dog Münster (S. 700) finder det »formeget idealiseret». Subscriberterne paa Kleves Portrait fik i Tilgift et mindre, til at »sætte foran Digterens Værker», udført som Basrelief, »hvorfor Ligheden ei er fattelig for Enhver».

Om der skulde være flere samtidige Portraiter, er det paa høie Tid at faae dem reddede fra Forglemmelse og Undergang.

Ewalds Udseende skildres af flere Samtidige. Efter en Tradition, fra Tiden før han flyttede til Rungsted, var han »lille, meget bleg, med et magert Ansigt, et stort, mørkt Skjæg, skarpe, gennemtrængende blaae Øine» (Wiborg i Ny P. S. 205). Fra senere Aar høre vi især om hans lidende Udseende og om de straalende Øine, som »Alle, der kjendte ham, rose som de skønneste Øine, de havde seet i deres Livstid» (Oehlenschläger i Ath. S. 392. 397; jfr. Fr. Brun: Wahrheit aus Morgenträumen, S. 123, Münster S. 700, Suhms Skr. 10, S. 36).

3. Kilder til Ewalds Levnet.

Hovedkilden er den af Brødrene Thaarup forberedede, af Liebenberg omhyggelig besørgede Udgave af Ewalds samtlige Skrifter: Digterværker, prosaiske Skrifter, Levnetsoptegnelser, Breve o. s. v., i 8 Bind, med kritiske Anmærkninger, 1850-55; først i en saadan paalidelig og fuldstændig Udgave ligger det vigtigste af Stoffet saa at sige offentlig tilrede.

En Levnetsbeskrivelse er kort efter Ewalds Død forfattet af hans Ven, den unge Lærde F. Münster: paa Tydsk i Deutsches Museum, August 1781, oversat i Dansk Museum for Juni 1782. Den giver en sammentrængt, ret ligelig Udsigt over Digterens Udviklings- og Livsforhold, mest efter hans egne trykte eller utrykte Optegnelser, men jevnlig ogsaa efter mundtlige Meddelelser af ham selv og hans Venner;

de sidste tre Aar havde Münter kjendt ham personlig og kom ofte til ham. Ewalds Levnet af Oehlsenschläger, i Athene f. November 1813, og af J. Kragh Høst, i Clio 2det H. 1813, indeholde adskilligt, dog ikke meget Nyt. Derimod er et rigt litterært og biographisk Stof samlet og bearbejdet af Molbech i »Johannes Ewalds Levnet« 1831, et i mange Henseender betryggende Forarbejde for en Levnetsbeskrivelse i historisk Stiil. I en Anmeldelse heraf, i Maanedskrift for Litteratur 15de Bind 1836, har F. C. Olsen, næst forskellige Berigtigelser og nøiere Oplysninger, meddeelt ikke faa nye, livagtige Træk, især fra Ewalds tidligere Aar. Hans Lidelseshistorie i Rungsted og Søbækshuus, fra 1774 til 77, havde Olsen gjort til Gjenstand for en egen Monographi, særskilt aftrykt efter Flyvende Post 1835, med Udvalg af Breve til og fra Ewald og dertil knyttede Oplysninger; dette lille fordringsløse Skrift hører til Hovedværkerne i den ewaldske Litteratur. Om de næst foregaaende Aar 1771-73 har K. F. Wiborg, i Ny Portefeuille 4de B. 1843, givet uforbeholdne Meddelelser, grundede paa Familiesagn.

Saaledes mangler det overhoved ikke paa Bidrag til Fortsættelse af Ewalds Selybekjendelser, som er og bliver den væsentligste Kilde. Enkelte Vink forekomme leilighedsviis i Rahbeks forskellige Skrifter: »Erindringer«, »Digtekunsten under Christian den 7de« o. fl., og i Suhms, i Molbechs Skrifter, eller i Actstykker som Protokollen for de skønne Videnskabers Selskab (for Tiden opbevaret hos Conferentsr. Sibbern); Conferentsr. Werlauff har af sine Optegnelser anvist mig adskillige saadanne tilfældige Kilder til en og anden Oplysning, som jeg har benyttet ved sidste Gjennemsyn. Yderligere Anviisninger eller Berigtigelser skulle være mig særdeles kjærkomne.

4. Henviisninger og Smaa bemærkninger.

(Angivelsen af Side og (med mindre Taltegn) Linie gjælder nærværende »Ewalds Levnet«. Ved Tallene for Bind og Side, uden nærmere Betegnelse, henvises til den liebenbergske Udgave af Ewalds samtlige Skrifter, hvilken overhoved er fulgt ogsaa i Retskrivningen af de ordret anførte Steder. Ved Navnene Münter, Molbech o. s. v. sigtes til Levnetsbeskrivelsen ved F. Münter (i Dansk Museum for 1782, 1ste Halvdeel) og de andre ovenfor fremhævede Monographier over Ewald.)

1. 2, 2: 8, S. 40. — 3, 12: 8, S. 42; om Licht og hans Interesse for Dansk s. Manicus i Steenstrups Maanedskr. 3, S. 192 ff. — 4, 2 og 5: jfr. 8, S. 143-44. — 6, 13: jfr. 2, S. 273 og 8, S. 146. — 8, 12: 8, S. 110. — 14, 28: 8, S. 40. — 15, 19: 8, S. 73. — 16, 20: 8, S. 74. — 16, 25: 8, S. 78. — 23, 5: 8, S. 119. — 23, 9 og 24, 12: efter Mad. Rosings og Rogerts Fortælling, Olsen i Maanedskr. for Litt. 15, S. 14 og 13. — 24, 25: 8, S. 106. 127. — 25, 3: Münter S. 689; jfr. Rabeners Schriften 6, S. 263 (Brev af 12te Aug. 1760) og 239. — 25, 25: 8, S. 119. — 26, 1: 8, S. 15; jfr. 6, S. 133. — 26, 4: 8, S. 147. — 27, 2: jfr. J. Møller i Litt. Tid. 1831, S. 173. — 27, 16 ff.: 8, S. 71. 113. 87. — 27, 22: 8, S. 86. — 28, 1: 8, S. 143.

2. 30, 22: Rahbek Digtek. under Chr. VII, 1, S. 32, jfr. Olsen i Maan. f. L. 15, S. 24 ff. — 30, 26: 8, S. 151; jfr. Consistorii Erklæring: »et godt Genie og hurtigt Hoved *in studiis*. men» o. s. v., s. Olsen i M. 15, S. 17. — 31, 11: 8, S. 47. — 32, 16: 8, S. 148. — 33, 14: Münter S. 691, Rahbek Digte. u. Chr. VII, 1, S. 47. — 33, 15: 1, S. 176. — 33, 27: 8, S. 151. — 35, 4: 3, S. 3. — 36, 10: 8, S. 151. — 36, 23: 8, S. 152. 149-50. 146, jfr. 6, S. 212. 215. — 36, 28: 8, S. 152. — 37, 10: 8, S. 41. — 38, 14: 8, S. 152. — 39, 9: 3, S. 4. — 40, 14: Briefe von Voss, 1772-74. — 41, 5: Ode an Voss, 1782. — 41, 26: jfr. Sponda, Ode 1764. — 42, 29: Bruyn, Prüfung d. Fabricius üb. Volksvermehrung, S. 196: »Diese Gelehrten lebten unter sich, bildeten einen kleinen Cirkel, aus welchem sie auf jeden Eingebornen, als auf halbe Grönländer wenigstens, herabsahen. Sie redeten und schrieben zugleich in ausländischen Sprachen» o. s. v. — 43, 14: 8, S. 154. — 43, 20: 3, S. 311. — 43, 23-24: 8, S. 153; jfr. Ewalds Forespørgsel (Sept. 1769) om »en Piece af een ved Navn *Osian*», 8, S. 166. — 43, 28: 3, S. 311. — 44, 7: Welhaven i Langes Tidsskrift 3, 4, S. 252. — 44, 25: Oehlenschl. Erind. 1, S. 32. — 45, 19: Secretairens Brev af 8de Febr. 1770. — 46, 2: 3, S. 310. — 46, 11: 3, S. 316. — 46, 23: 8, S. 206, jfr. 166. — 47, 4: Münter S. 695. — 47, 18: Oehl. i Athene, S. 389, Molbech S. 115. — 48, 8: 8, S. 154. — 49, 18: 8, S. 167. — 49, 27: 8, S. 156. — 50, 2: 8, S. 173. — 50, 9: 8, S. 155. — 50, 26: Overskou den d. Skuepl. 2, S. 472. — 51, 1-3: Wiborg S. 198, Molbech S. 141. — 51, 26, Anm.: jfr. Olsen i M. S. 19. — 51, 7: museblakket d. e. civil, efter den Tids Mode klædt i musegraa Kjole; jfr. Rahbek Erindr. 1, S. 92. — 51, 13: 6, S. 13. — 52, 13: 4, S. 140. — 52, 20: Adresseav. 1771, Nr. 29. 93. — 53, 4: Wiborg S. 199. — 53, 11: 8,

S. 157. — 55, 5: 8, S. 163. 168. — 55, 10: Münter S. 694. — 55, 15 ff.: Werlauff hos Olsen i M. S. 19; Oehl. i Athene S. 389; Wiborg S. 199; jfr. Molbech S. 80 — 56, 12: 8, S. 19. — 56, 16-17: Wiborg S. 202, G. L. Baden Chr. VII Aarvog S. 287. — 56, 25: 8, S. 66. — 59, 4: 8, S. 62.

3. 59, 14: Olsen i Maan. f. L. 15, S. 20; Molbech S. 179, Anm. — 59, 16: Olsen Ew. S. 25. — 60, 5: jfr. 2, S. 244. — 60, 7: Molbech Anthol. 1, S. 378, Anm. — 61, 15: s. 2, S. 51. — 61, 21: om »Ewalds Høi» s. Olsen i Maan. f. L. 15, S. 20. — 61, 23: 8, S. 72. 75. — 62, 1: Olsen Ew. S. 30. — 62, 3: 8, S. 88. — 62, 19: Oehl. Fortale til Nord. Digte, S. XI. — 62, 23: 5, S. 234. — 63, 1: 3, S. 317. — 64, 2: Oehl. Forelæsn. S. 110. — 64, 7: jfr. Molbech Forelæsn. 1, S. 202. — 64, 11: jfr. Boyes Wessel, Fort. S. LXVII. — 64, 22: Rahbek Digt. under Chr. VII, 1, S. 347. — 65, 2: Molbech Histor. biogr. Saml. 1, S. 151. — 65, 4 ff.: 8, S. 176; Olsen S. 44; J. Badens Svar, S. 28; Olsen i M., S. 26. — 65, 16: jfr. 8, S. 150. — 66, 1: 6, S. 28. — 66, 7: 6, S. 38. 59. — 66, 15: jfr. 8, S. 75. — 66, 23: 6, S. 133-37 = 8, S. 17-21. — 66, 24: 6, S. 138-223. — 69, 17: Olsen S. 59. 65. — 69, 21: s. 8, S. 25. 72. 95. 107. 119. — 70, 2: 8, S. 25. — 70, 14: Olsen S. 25. — 70, 26: 8, S. 170. — 71, 15: *Bodmerie* d. e. Laan paa Skib og Ladning, med Risico ved mulig Søskade. — 71, 26: Olsen S. 23. — 72, 21: Olsen S. 61-62. — 73, 5: Molbech S. 180. — 73, 7. 12: Olsen S. 71. 69 ff. — 73, 25: Münter S. 696, jfr. T. Baden i Prøvestenen 1, S. 27. — 74, 9: 2, S. 249. — 74, 17: 8, S. 179. — 75, 1: 8, S. 177. — 76, 5 ff.: Rahbek i Hertha 4, S. 401 ff., Welhaven S. 234. 257 ff. — 76, 25: Ny Minerva 1806, 1, S. 79 ff. — 77, 6: 8, S. 185. — 78, 17: 8, S. 261. — 79, 7. 13: 8, S. 229. — 81, 16: 2, S. 30. — 81, 25: 2, S. 50. — 82, 7: 2, S. 69.

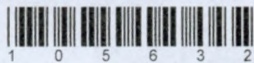
4. 83, 21: Rahbek Erindr. 1, S. 253, jfr. Olsen i Maan. S. 13. — 84, 3: Rahbek Erindr. 1, S. 254; jfr. Wiborg S. 197, Münter S. 698. — 84, 9: Adresseav. f. 1778 Nr. 41. 44. — 84, 13 ff.: jfr. 5, S. 235; Collin for Hist. og Stat. 2, S. 217; en Deel af Walthers Musik hørte Prof. Hwiid i Hamborg, i Sept. 1777; s. Hwiids Dagbog S. 33. — 84, 16: Rahbek i Morgenpost VI, 2, S. 707. — 85, 5: Oehl. Forelæsn. 1, S. 115 (S. 116 L. 2 »den Skiæbnens» maa være en Udgifterfeil for »de Skibbrudnes»). — 86, 9: jfr. Digterens Bemærkning 5, S. 309. — 86, 14: 5, S. 289-305. — 88, 9: 8, S. 188. — 88, 19: 8, S. 189. — 89, 2: 8, S. 192. — 89, 8: s. 1, S. 158. — 90, 2: Molbech S. 204. —

90, 17: T Baden i Prøvest. 1, S. 27. — 90, 24: Molbech S. 182. — 90, 26: Molbech S. 171. — 91, 1: Fr. Brun, s. o. S. 151 »Samtidige Portraiter af Ewald». — 91, 4: 8, S. 204. — 91, 11: jfr. 8, S. 195. — 91, 13: det paastaaes i J. Badens Svar S. 28, Suhm 10, S. 36-37, Münter S. 696; det nægtes i Ewalds Brev (Sept. 1778), s. 8, S. 195, i Ewalds Testament, i Oederiana (Juli 1781) S. 33. — 91, 21: 8, S. 193 ff. — 92, 8: jfr. 5, S. 344. — 92, 12: 7, S. 171-91. — 92, 20: Udtlinie (Eng. *outline*) Omrids. — 95, 3: egl. lasterhafte; jfr. herved 8 S. 6. — 97, 1: 8, S. 263. — 97, 5: 1, S. 77; i Udg. »Aaget», men i Ewalds Haandskrift »Korset». — 98, 4: Münter S. 699. — 98, 9: Seidelins Læsende Aarvog 1799, S. 107: »af en stor Boghandler budet 2 Rd. for Arket. Han tog derfor gierne imod Profts Tilbud: 5 Rd. Arket i alle Tilfælde, 6 Rd. hvis der kom 1000 *suffisante* Subscribers». Subscribentlisten lyder paa 881 Exemplarer (deraf 50 til de kgl. Herskaber). — 99, 10: Münter S. 700, Brev til Suhm 8, S. 207. — 99, 21: Oehlenschl. Erindr. 1, S. 212. — 99, 23: Suhm 10, S. 36, Høst S. 108, T. Baden Prøv. 1, S. 28; derimod Oederiana S. 33: »er wäre das Bild der Ewigkeit». — 100, 4, 15: Münter S. 698. — 100, 23: Neue Miscellaneen XIII, Leipz. 1781. — 100, 25 og 101, 1: jfr. Rahbek Erindr. 1, S. 366. — 101, 9: Høst S. 123. — 101, 16: Oehlenschl. i Digtninger 1. 1811, S. 124 »Ewalds Grav».

5. 102, 9: jfr. Rahbek Digt. under Chr. VII, S. 52. — 102, 21: Novalis' Fragmente II. — 103, 4: 8, S. 148. — 103, 9: 8, S. 157. — 103, 18: 2, S. 94. — 104, 8: i Digtet til Cecilia Wormstrup, s. 2, S. 223. — 104, 19: 8, S. 45. — 104, 22: 8, S. 149. 150. 154. — 104, 24: 8, S. 155, jfr. 159. — 105, 2: f. Ex. 5, S. 305. — 105, 5: jfr. 8, S. 159. — 105, 18: 8, S. 195. — 105, 21: 8, S. 140. — 105, 27: Rahbek Erindr. 1, S. 193. — 106, 6: 8, S. 157. — 106, 11: 8, S. 179. — 106, 17: 8, S. 158; jfr. Forsøg i Stil af den norske Vers-Protokol, som: Claus Rimers Gravskrift, udg. 1779, og Impromptu over Mad. Godiche, der døde i Febr. 1780, altsaa begge fra Ewalds seneste Aar. — 106, 29: 8, S. 178. — 107, 19: 8, S. 174. — 108, 13: Münter S. 699. — 108, 17: jfr. Heiberg i Intelligentsbl. Nr. 26-27. — 109, 28: Molbechs Hist. biogr. Saml. S. 305; Baggesens Biographie 1, S. 25. — 110, 5: Bagg. Værk. 2, S. 152. — 110, 21: af »Den unge Vaar»; jfr. »Gibsbilledet», »Ewalds Grav», »Mine Mestere», »Ewalds Halvhundredaars Fest», Novellen »Digterbesøget». — 111, 8: Bagg. Værk. 5, S. 161.

6. 112, 17: Cimbrer d. e. Danske (og Norske). — 114, 12. 22 og 117, 21. 24: fandt d. e. følte — 120, 14: Dette Digt staaer i Kladden før Sørgedigtet over Schyth, som døde i December 1772. Det er, for Ændringer og Udstregninger, næsten ikke til at finde Rede i, og sidste Blad er halv afrevet; men Slutningen er siden optaget i Sørgedigtet over Kinast. — 121, 9. 17: da naar d. e. naar. — 126, 13: Denne skønne Cantate er opført i Frederiks tydsk Kirke, den 22de Januar; ifølge Indskriften paa Marmorkisten i Kirkens Capel var U. F. Suhm født i Thronhjem den 21de November 1761 og død i Kjøbenhavn den 3die Januar 1778. — 126, 24: Mamre, Mamre Lund i Hebron, hvor Abraham havde taget Bolig. — 128, 7: s. 2, S. 346; denne Ode er læst i Dansk Litteraturselskab. — 129, 14: blivende d. e. idet det blev til. — 130, 3: Dig d. e. dig selv, dit Væsen. — 131, 16: Pison, en af Paradisets Floder, som løber om Guld-Landet Havila. — 133, 5: Sextetten meddeles her, ligesom i »Ewalds udvalgte Skrifter, ved Liebenberg«, efter Ewalds anden Reenskrift, før den af Carstens fremkaldte sidste Afkortning. — 143, 3: det røde Flag d. e. Blodflaget, som Signal til Kamp. — 143, 12: Da tyede Kiæmper o. s. v. forklares ved den oprindelige Læsemaade: »Hans Fiender sank i Havets Skjød«. — 143, 14: Vallen, den høie Kyst, navnlig den svenske: Kystboerne hørte o. s. v. (?). — 147, 3: den d. e. den Time. — 147, 16-17: disse Linier beholdes her saaledes, som Ewald først havde skrevet dem; s. 1, S. 193. — 147, 22: ja d. e. jo.

DIS-Danmark

1 0 5 6 3 2